

Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015-2019

Sisu

Raamseisukohad.....	3
Haridus, noored, kultuur ja sport.....	5
Kultuur ja sport.....	6
Justiits- ja siseküsimused.....	8
Siseturvalisus.....	8
Andmekaitse.....	12
Õiguslane koostöö justiitsküsimustes ja e-õiguskeskkonna projekt.....	12
Õigusriigi põhimõte.....	13
Haldusotsuste vastastikune tunnustamine.....	13
Keskkond.....	15
Ressursitõhusus.....	15
Jäätmemajandus.....	15
Kliimamuutused.....	16
Välisõhu kvaliteet.....	17
Elurikkus.....	18
Veemajandus ja merekeskkonna kaitse.....	18
Keskkonnaalvaldkonna e-teenused.....	19
Metsamajandus.....	19
Konkurentsivõime.....	20
Siseturg.....	20
Ettevõtluskeskkonna arendamine.....	21
Toodete ja teenuste müük, sh internetis.....	22
Tegevusõiguse ja kutsekvalifikatsioonide tunnustamine.....	23
Kaupade vastavushindamine ja vastastikune tunnustamine.....	24
Piiriülene juurdepääs riigihangetele.....	24
Uuenduslikke ärimudeleid soosiv Euroopa Liidu õigus.....	25
Autoriõiguste kaitse.....	25
Audiovisuaalvaldkond.....	26
Kosmos.....	27
Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon.....	28

Majandus- ja rahandusküsimused.....	31
Majandus- ja rahaliit.....	31
Finantssektor.....	32
Maksundus.....	33
Toll.....	34
Euroopa Liidu vahendid.....	34
Põllumajandus ja kalandus.....	37
Kalandus.....	40
Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimused.....	42
Töö- ja sotsiaalpoliitika.....	42
Tervisepoliitika.....	44
Transport, telekommunikatsioon ja energeetika.....	46
Transport.....	46
Infoühiskond.....	49
Andmete vaba liikumine.....	50
Elektrooniline side.....	50
E-valitsemine.....	51
Usaldus ja turvalisus.....	52
Energeetika.....	53
Välisasjad.....	58
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP).....	58
Kaubanduspoliitika.....	59
Arengukoostöö.....	59
Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP).....	60

Raamseisukohad

Eesti lähtub aastatel 2015-2019 Euroopa Liidu poliitika kujundamisel järgmistest raamseisukohtadest:

- I Usaldus ja solidaarsus on Euroopa Liidu ühiste väärtuste ja koostöö nurgakivid, mille edendamisse on Eesti valmis panustama. Eesti Euroopa liidu poliitika 2015-2019 kujundamisel ja elluviimisel lähtub Eesti põhimõttest, et Euroopa Liit peab olema tugev, avatud, arenemisvõimeline ning ühtne. Eesti näeb Euroopa Liitu lahendusena meie ees seisvatele väljakutsetele ning eelistab poliitikate arendamisel edasiminekut aluslepingute raames, haarates sellesse võimalikult suure osa liikmesriike.
- II Eesti soovib olla Euroopa Liidu arengu eestvedajate hulgas ning on avatud institutsioonide ja pädevuste tugevdamisele, koostööle uutes valdkondades ega välista seejuures aluslepingute muutmise vajadust. Eesti on vajadusel valmis süvendatud koostööks aluslepete või muul õiguslikul alusel kui see on kooskõlas aluslepete eesmärkidega. Tõhus regionaalne koostöö aitab kaasa Euroopa Liidu poliitikaeesmärkide elluviimisele.
- III 2018. aastal näeb Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise võimalike prioriteetidena Euroopa Liidu ühtse turu ja digitaalse turu arendamist, energialiidu loomist ning ühtse välispoliitika ja idapartnerluspoliitika tugevdamist. Eesistujana soovime panna kõigis valdkondades rõhku infoühiskonna arengule ja e-lahendustele.
- IV Euroopa julgeolekukeskkond on muutunud halvemaks. Euroopa Liit vajab uuendatud julgeolekustrateegiat, mis põhineb ühisel ohuhinnangul, toetab kaitsevõime arendamist ning võimaldab adekvaatselt ja laiapõhjaliselt reageerida väliskeskkonnast ja tehnoloogilisest arengust tulenevatele muutustele ja ohtudele.
- V Euroopa Liit peab välissuhetes olema ühtne, edendama ühiseid väärtusi ja julgeolekut, liberaalset väliskaubanduspoliitikat, samuti toetama Euroopa Liidu keskmiste- ja väikeettevõtete huve ning edendama EL kodanike kaitset maailmas. Euroopa Liidu ühtsuse ja otsustavuse tugevdamiseks tuleks välis- ja julgeolekupoliitikas toimida Euroopa Liidu suhetes kolmandate riikidega ennekõike Euroopa Liidu institutsioonide kaudu ning siduda välistegevuse valdkonnad ja instrumendid üheks tervikuks.
- VI Euroopa Liidu arengut toetab üha olulisem tähelepanu põhiõiguste austamisele ning demokraatia ja õigusriigi põhimõtetele, sealhulgas kaasaegsete heade valitsemise ja parema õigusloome tavade ning e-lahenduste juurutamisele. Eesti peab vajalikuks tervikliku Euroopa Liidu põhiõiguste kaitse süsteemi loomist ja toetab tugevdatud seiret õigusriikluse valdkonnas.
- VII Eesti paneb rõhku poliitikaraamistiku kujundamisele, mis:
 1. toetab nelja põhivabaduse ja seda toetava sisejulgeolekupoliitika arengut, soodustab innovatsiooni ja tagab parema ligipääsu siseturule. Eesti paneb rõhku ennekõike digitaalse ühtse turu ja loomemajanduse, teenuste turu ja kapitalituru arengule ning isikute vaba liikumise soodustamisele;
 2. rajaneb arusaamisel, et euroala peab olema stabiilne, saavutama usaldusväarsuse ja olema võimeline lahendama kriise rahaliidu sees. Arvestades euroalasse kuuluvate riikide eripära, on Eesti valmis reeglite ja institutsioonide tugevdamiseks valdkondades, mis on alusleppeid arvestades rahaliidu eesmärgipäraseks ja optimaalseks toimimiseks vajalikud;

3. toetab ja suunab vahendid Euroopa Liidu julgeoleku, konkurentsivõime, tootlikkuse kasvu, rahvastiku probleemide lahendamisse ning kaasava tööturu, rahvatervise, energiaturu ja naabrussuhete arengusse, geograafiliselt perifeerset riikide ühendamisse Euroopa Liidu siseturuga ning toetab Euroopa Liidu poliitikate kriisikindlust ja väikeriikide osalust poliitikates;
4. soodustab ressursside väärimist ning loodusvarade keskkonnasäästlikku majandamist, sealhulgas bio- ja ringmajanduse arengut;
5. toetab Euroopa Liidu väärtuste edendamist, julgeolekut ja vabaduste laiendamist ning välis- ja arengukoostöö instrumentide sidusat kasutamist Euroopa Liidu naabruses. Euroopa Liidu jaoks on strateegiliselt ja majanduslikult olulised suhted Ameerika Ühendriikidega ning ennekõike ambitsioonika vabakaubanduslepingu sõlmimine.

Haridus, noored, kultuur ja sport

1. Euroopas on pärast majanduskriisi puhkemist oluliste teemadena järjest enam rõhutatud uute töökohtade loomist, tööjõu liikuvuse ja oskuste edendamist ning ümberõpet. Samuti viidatakse murelikult, et haridus- ja koolitussüsteemist lahkub liiga palju madala kvalifikatsiooniga noori. Eesti on tuleviku kasvu silmas pidades seadnud kesksete eesmärgidena üles tööhõive ning tootlikkuse tõstmise, sh eri- ja kutsealase hariduseta inimeste osakaalu vähendamise. Seetõttu on meile oluline **oskuste arendamisse investeerimine** ning **hariduse, koolituse ja elukestva õppe keskne roll** inimeste **töölase konkurentsivõime suurendamisel**. Samuti peame oluliseks õiglast ja võrdset ligipääsu kvaliteetsele haridusele ning haridusinvesteeringute efektiivset kasutamist. Tööturg peab olema kaasav ja kasutama ära kogu oskuste potentsiaali ning koostöös partneritega tuleb leida jätkusuutlikud lahendused inimeste oskuste arendamiseks ja elukestvaks õppeks.
2. Eelnevast tulenevalt peame oluliseks **vähendada oskuste lõhet** ning tagada parem koordineerimine tööturu seire ja prognoosi ning oskuste arendamise vahel. Vaja on teada, millised oskused aitavad kaasa majanduskasvule ja tõstavad tootlikkust, koondada regulaarselt infot tööturul vajaminevate võtmeametite ja -oskuste kohta, et õppimisel ja õpetamisel saaks paremini arvestada tööturu vajadustega ning arendada karjäärinõustamist. Peame vajalikuks oskuste teemat üle-Euroopaliselt edasi arendada, mh tagades EL tunnustamis- ja läbipaistvusinstrumentide parema rakendamise ja koostoime, toetades liikmesriikide kogemuste vahetamist ning tähtsustades **varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise** (edaspidi VÕTA) **süsteemi arendamist kõigis haridussektorites**.
3. Infoühiskonna arengu seisukohalt on oluline **digipädevuse**¹ kui üldpädevuse arendamine ning erialapõhiste digioskuste omandamine õppeprotsessis. EL-is tuleb luua ühene arusaam digipädevuse olemusest, arendades EL digipädevuse enesehindamise raamistikku (DIGCOMP). Samuti tuleb Euroopa tasandil teha koostööd digioskuste mõõtmise teemal ning e-hindamissüsteemide väljatöötamisel. Samuti tähtsustame mitmekesise **digitaalse õppevara kättesaadavust ja valikut**, mis loob õppijatele ja hariduse pakkujatele suuremad võimalused õppijast lähtuva õpikäsituse kohaldamiseks. Õppeprotsessi parema toetamise eesmärgil peame EL kontekstis oluliseks avatud õppematerjalide (*Open Educational Resources*) väljatöötamist.
4. Infotehnoloogialase (**IT**) **hariduse edendamine on oluline**, et areneva majanduse ja infoühiskonna väljakutsetele ja ootustele vastata. Selleks on tarvis toetada ja soodustada programmeerimisoskuse arendamist juba varases eas, IT erialade õppejõudude mobiilsust ning teadmiste jagamist, rahvusvaheliste õppekavade väljatöötamist.
5. Noorte esiletõstmine potentsiaalina tuleb kaasava ühiskonna ja tööturu kontekstis seada prioriteediks. Tuleb teadvustada noori kui riskirühma tööturul ja toetada algatusi noorte konkurentsivõime tõstmiseks. Eesmärk on riikide püüdlustele lisaväärtust andva EL-i noortestrategia väljatöötamine noorte, eriti tõrjutusriskis noorte paremaks kaasamiseks.

¹ Digipädevus on suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

6. Samuti on oluline EL hariduse- ja noortevaldkonna programmi(de) jätkuv rahastamine keskestest vahenditest uuel EL eelarveperioodil. Programmi keskmes peab olema elukestva õppe paradigma, üleeuroopaline koostöö ja heade tavade vahetus ning suurenev toetus õpirändele, mis aitab kaasa noorte oskustele ja terviklikule isiklikule arengule. Programmi vahendite eraldamine ja jaotusvõti liikmesriikide vahel peab olema läbipaistev, objektiivne ja õiglane.

Kultuur ja sport

7. Kultuuri ja spordi valdkondade ning loomemajanduse mõjuväli ühiskonnas on horisontaalne, seetõttu on vajalik soodustada valdkonnaülest tegevuskavade ja meetmete kujundamist, mis toetavad kultuuri-, loome- ning spordisektori koostoimet ning lõimumist teiste sektoritega, mis loob laiaulatuslikud eeldused konkurentsivõime, tööhõive, tootlikkuse ja innovatsiooni kasvuks.
8. **Loomemajandus** ühendab eelkõige ettevõtlus-, innovatsiooni- ja kultuuripoliitika omades ka puutumust haridus-, regionaal- ja sotsiaalpoliitikaga, käivitades innovatsiooniprotsesse teistes valdkondades ning aidates luua uusi lahendusi ühiskondlikele probleemidele nagu näiteks demograafilised protsessid, sotsiaalne ebavõrdsus ja keskkonnaprobleemid. Kultuuri ja loomesektori panus EL-i SKP-sse on hinnanguliselt 3,3% ning tööhõivesse 3%.²
9. Seega tuleks kultuuri- ja loomesektorit tunnistada teadmispõhise majanduse lahutamatu osana ning käsitleda loomemajanduse teemasid horisontaalselt kõikides EL-i tasandil kavandatavates poliitikates ja strateegiates. Kuna loomemajandussektori määratlus (st valdkondade piiritlemine ja nende hulk, mida sektor hõlmab) on kokkuleppeline, st riigiti või regiooniti erinev ning tegemist on oma olemuselt eksperimenteeriva, dünaamilise ja ajas kiiresti muutuva sektoriga, ei saa poliitikates ega strateegiates käsitleda sektorit üheselt mõistetavana ning kirjeldada väga detailselt üksikuid tegevussuundi või –põhimõtteid. Samuti tuleks jätta võimalus uute valdkondade liitumiseks ning vältida keskendumist ainult üksikutele, nt majanduslikult või kultuuriliselt prioriteetsetele või kõige mõjusamatele valdkondadele.
10. Oluline on **loomemajandusevaldkonna jätkuv toetamine** EL-i struktuuri- ja investeerimisfondide ja Loov Euroopa programmi raames, vähendamaks sõltuvust riigieelarvelistest toetustest. Peame vajalikuks keskenduda kultuuri-, spordi- ja loomesektori finantsökosüsteemi arendamisele eesmärgiga luua alternatiivseid finantsinstrumente ning kaasata erasektori rahastajaid.
11. Peame vajalikuks EL-i tasandil võrreldava ja usaldusväärse statistika kogumist kultuuri- ja loome- ning spordisektori kohta, mis aitaks välja tuua nende sektorite arenguvõimalusi ja teiste valdkondadega koostoime laiemat mõju Euroopa konkurentsivõimele, majanduskasvule ja sotsiaalsele sidususele.
12. Erinevate valdkondade poliitikate elluviimisel tuleb järgida **kultuurilise mitmekesisuse kaitsmise, kultuuripärandi säilitamise ja säästva arengu põhimõtteid**. EL-i kultuuripärandi märgis ja EL-i kultuuripealinnade algatus muudavad oluliselt Euroopa erinevate piirkonnad oluliselt nähtavavamaks, millega nad toetavad konkurentsivõime edendamist ning aitavad ühtlasi kaasa regionaalsele arengule. Euroopa kultuuripärandi teema-aasta idee, mida on kavas tähistada 2018. aastal, võimaldab Eestil kui EL Nõukogu eesistujal tõsta esile Eesti kogemust kultuuripärandi avaral käsitlemisel ja pärandi kaasaval

juhtimisel. Peame oluliseks EL seisukohtade kujundamist **kultuuriväärtuste kaitse** kohta **ohuolukorras**. Relvakonflikti korral kultuuriväärtuste kaitse Haagi konventsioon (UNESCO) ja EL-i liikmesriigist ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamise direktiiv ei võimalda piisavat laiaulatuslikku kultuuriväärtuste kaitset erinevates ohuolukordades. Peame vajalikuks kultuuripärandi kaitse käsitlemist keskkonnakaitse osana ja säästva arengu indikaatorina.

13. Digiteerimine muudab kultuuriväärtusliku materjali majanduse püsivaraks, luues võimalused innovatsiooniks ja loovaks arenguks kõigis majandussektorites tagades kultuurilise mitmekesisuse ja kultuuride- ning põlvkondadevahelise dialoogi ning edendades juurdepääsu kultuurisisule, sh selle kättesaadavust õppeasutustele. Toetame EL tasandil digikultuuri säilitamist ja kättesaadavaks tegemist ning peame oluliseks Europeana³ innovaativset edasiarendamist ühise mitmekeelse otsinguga juurdepääsupunktina Euroopa digitaalsele kultuuripärandile, pöörates tähelepanu innovaativsele andmehaldusele, koostalitlusvõimele, infosisu kvaliteedile, tehnilistele standarditele, materjali mitmekeelsele leitavusele ja taaskasutusele.
14. Peame vajalikuks EL tasandil koostöö edendamist keelatud ainete kasutamise, sporditulemustega manipuleerimise ja teiste spordi ausust ohustavate piiriüleste probleemide vastu võitlemisel nii tipp- kui harrastusspordis. Eesti peab oluliseks Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase konventsiooni allkirjastamist EL poolt.

³ www.europeana.eu, Euroopa digitaalne raamatukogu ja arhiiv, mis pakub vaba veebipõhist juurdepääsu Euroopa kultuuripärandile.

Justiits- ja siseküsimused

Siseturvalisus

15. Euroopa Liidul tuleb leida ühiselt lahendusi nii muutunud välisest julgeolekukeskkonnast, kui ka liidu enda sotsiaalmajanduslikust olukorrast tingitud probleemidele nagu üha kasvav rändesurve, terrorismi ja äärmusluse levik, samuti tööealise elanikkonna vananemine ning kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu nappus. EL-il tuleb edendada ennetusmeetmeid ning ühtselt ja koordineeritult reageerida esilekerkivatele ohtudele, sealhulgas hübriidohtudele. Kuigi koostööd justiits- ja siseküsimuste valdkonnas on EL-i tasandil mitmeaastaste raamprogrammide raames märkimisväärselt laiendatud ning süvendatud, annab olemasolevaid võimekusi ning koostööstruktuure senisest veelgi paremini ära kasutada. Edendada tuleb justiits- ja sisevaldkonna ametite omavahelist koostööd ning arendada valdkondlike infosüsteemide riskasutuse võimalusi, eesmärgiga tõhustada infovahetust ning reageerimisvõimekust. On oluline, et **EL tasandi koostöömeetmed ja regulatsioonid oleksid analüüsipõhised, arvestaksid liikmesriikide olukorda ja ohutasemete erinevusi** ning võimaldaksid operatiivtasemel tööd paindlikult korraldada. Tänapäeva julgeolekuohud ei peatu EL-i välispiiril. Seetõttu on äärmiselt vajalik **tugevdada julgeolekupoliitika sise- ja välismõõtmelise vahelisi seoseid**. Ennekõike tuleb edendada julgeolekualaseid poliitikadialooge ja operatiivkoostööd EL-i naaberriikide, strateegiliste partnerite ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Uuendatud EL-i sisejulgeoleku strateegia rakendamisel tuleb tagada süsteemsem järelevalve, tulemuste analüüs ja tegevuste kohandamine ohuhinnangutele.
16. EL-is peab olema tagatud süsteem, mis võimaldab teisele liikmesriigile kriisiolukorraga toimetulekuks tõhusat ja kiiret abi anda. Toetame ELTL solidaarsusklausli⁴ raamistiku edasiarendamist **Euroopa-ülese kriisireageerimise** efektiivsemaks toimimiseks. Oluline on tagada EL tasandil selge ülevaade liikmesriikide võimekusest osutada kiirelt abi. Selle võimekuse testimiseks ja arendamiseks on vaja korraldada ka regulaarselt õppusi. Oluline on arendada EL tasandi koostööd siseturvalisuse valdkonnas **ühiste erivõimekuste⁵ loomiseks**, kasutades muuhulgas ära **EL elanikkonnakaitse mehhanismi** võimalusi. Kõikides liikmesriikides tuleb tagada piisav võimekus välisabi vastuvõtmiseks elanikkonnakaitse eesmärgil ja töötada selleks välja terviklik vastuvõtva riigi toetuse korralduse (HNS⁶) plaan. Toetame liikmesriikide riskihindamise põhimõtete ühtlustamisele suunatud tegevusi. Siseturvalisuse veel kõrgema taseme tagamiseks tuleb EL-i tasandil

4 ELTL artikli 222 kohaselt võivad liikmesriigid terrorirünnakute ja loodus- või inimtegevusest tingitud õnnetuse korral taotleda teiste liikmesriikide abi ning liit ja selle liikmesriigid tegutsevad üheskoos solidaarselt.

5 Erivõimekuse all peetakse silmas erivarustust, tehnikat ja väljaõpet, mida Eesti tingimustes on vaja kasutada harva ja mille loomine on väga kulukas. Erivõimekuseks võib olla näiteks CBRNE (keemilised, bioloogilised, radioloogilised, radioaktiivsete ja lõhkeainetega seotud ohud) vms.

6 HNS – *Host Nation Support*

- pöörata senisest enam tähelepanu piiriüleselt toimivate ja **elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamisele**. Vajalik on kriitilise infrastruktuuri kaitse edendamine ning võrgu- ja infoturbe alase koostöö arendamine.
17. Terrorismivastase võitluses on esmatähtis **radikaliseerumise ennetamine** ning **värbamise ja rahastamise tõkestamine**, sealhulgas küberruumis. Tõhusa terrorismivastase võitluse eelduseks on **toimiv ja kiire infovahetus ning terrorismikuritegusid käsitleva õigusraamistiku ajakohastamine**. Terrorismi ja muu raske piiriülese kuritegevuse tõkestamiseks on vajalik ka **EL lennureisijate broneeringuinfo (PNR⁷) süsteemi kasutuselevõtmine**, mis loob andmete kogumiseks ja töötlemiseks ühtsed standardid ning on lennuettevõtjate seisukohast kuluefektiivne. Süsteemi tõhususe tagamiseks peaks loodav EL-i PNR süsteem kohalduma ka EL-sisestele lendudele ning tulevikus peab kaaluma laeva- ja raudteetranspordi broneeringuinfo hõlmamist PNR süsteemi. Jätkata tuleb EL tasandil lepingute sõlmimist **kolmandate riikidega broneeringuinfo vahetamiseks**, järgides seejuures kõrgeid andmekaitsestandardeid.
 18. Terrorism ja rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus on omavahel seotud, mistõttu on olulised täiendavad meetmed terrorismiga külgneva kuritegevuse, eeskätt ebaseadusliku relvaäri, uimastikaubanduse, rahapesu ning inimsmugeldamise ja inimkaubanduse tõkestamiseks. Peame vajalikuks **tulirelvade alase regulatsiooni tugevdamist** ja ühiste tulirelvade deaktiveerimise standardite vastuvõtmist EL-is. Tugevdada tuleb riikidevahelist koostööd ja EL-i õigusraamistikku **kriminaaltulu piiriüleseks arestimiseks ja konfiskeerimiseks**.
 19. Uimastite kättesaadavuse vähendamiseks tuleb teostada efektiivsemalt kontrolli **uimastite internetikaubanduse** üle, sealhulgas tagada kiire ja koordineeritud kontroll **uute psühhoaktiivsete ainete** üle. Uimastite tarbimise vähendamisel on võtmetähtsusega tõenduspõhise poliitika rakendamine ning kahjude vähendamisele suunatud meetmete arendamine. Eriti oluline on kõige suurema kahjuga raskete uimastite leviku piiramine.
 20. Tõhusa kuritegevusevastase võitluse eelduseks on hästi toimiv liikmesriikidevaheline piiriülene koostöö, mis rajaneb vastastikusel tunnustamisel ja usaldusel. **Kuritegevuse ennetamisel** tuleb liikmesriikidel senisest enam koostööd teha, arendades ning kasutades selleks teadmispõhiseid ning tõendatud mõjuga meetmeid. **Euroopa kuriteoennetuse võrgustik** peab saama senisest olulisema rolli tõhusa ennetuspoliitika koordineerimisel, levitamisel ning rakendamise toetamisel liikmesriikides.
 21. Vastastikuse tunnustamise ja usalduse tagamiseks on oluline olemasolevate **kriminaalõiguslase koostöö instrumentide rakendamine**. Muuhulgas tuleb senisest enam tähelepanu pöörata **õiguskaitse- ning kohtuametnike koolitusele**, et suurendada nende teadlikkust nii EL õiguse praktilisest rakendamisest kui ka erinevate riikide õigussüsteemidest. Kriminaalõiguslase koostöö parendamiseks tuleb valdkonnas jätkata ka seadusandlikku tegevust. Eelkõige peame oluliseks selge ja toimiva **kriminaalmenetluse üleandmise õigusliku raamistiku kehtestamist**, mis võimaldaks senisest paremini lahendada kohtualluvuskonflikte ning lubaks koondada kriminaalmenetlust selle läbiviimiseks sobivaimasse liikmesriiki. Selline kriminaalmenetluste üleandmine on vajalik isikute põhiõiguste ning kriminaalmenetluste efektiivsuse tagamiseks.

7 PNR - *Passenger Name Records*

22. Liikmesriikidevahelise koostöö tõhustamiseks tuleb suurendada **kaasaegsete tehnoloogiate kasutamist kriminaalmenetluses ja õiguskaitseasutuste koostöös**. Võttes arvesse kuritegevuse aina suurenevat digitaliseerumist, tuleb EL-il võtta tarvitusele asjakohased meetmed **infovahetuse tõhustamiseks**, sealhulgas vastavate registrite koostöövõime suurendamiseks. Turvalise tehnoloogiabaasi loomiseks ja kulude kokkuhoiduks tuleks infosüsteemide loomisel ja haldamisel kasutada juba olemasolevaid struktuure [nt eu-LISA].
23. Tugevdada tuleb EL-i suutlikkust ennetada, tõkestada ja avastada nii küberkuritegusid kui küberruumi vahendusel toime pandud muid kuritegusid. Tähelepanu tuleb pöörata **digitaalsete tõendite kättesaadavuse ja käitlemise ning küberkriminalistika võimekuse tõstmisele**. Küberkuritegevuse tõkestamisel toetame **juurdepääsupiirangute seadmist täpselt piiritletud alustel** vaid sellisele infosisule, mis on selgelt seadusevastane (nn laste seksuaalne väärkohtlemine, vägivallale õhutamine jms), samuti terrorismi leviku ja rahastamise tõkestamiseks ning radikaliseerumise ennetamiseks ja peatamiseks. Juurdepääsupiirangute seadmisele tuleb võimaluse korral eelistada õiguskorra tagamist muude vahenditega, eelkõige õiguskaitseorganite efektiivse tööga ning interneti teenusepakujatega koostöö tugevdamise kaudu.
24. **Sideandmete säilitamise** direktiivi tühistamine EL Kohtu poolt 2014. a kevadel tekitas EL õigusruumi tühimiku, vähendades oluliselt õiguskaitseasutuste võimalusi hankida kuritegude uurimiseks vajalikke sideandmeid teistest liikmesriikidest. Arvestades isikute mobiilsust EL-is ning raskete kuritegude iseloomu on oluline, et menetlejatele on kättesaadavad kriminaalmenetluse läbiviimiseks vajalikud andmed sõltumata nende andmete asukohast. Seega on oluline, et sideandmete säilitamine ja piiriülene kasutamine õiguskaitsevaldkonnas oleks EL tasandil reguleeritud.
25. Kohtuekspertiis on õiguskaitse ja süüdistuste esitamise seisukohast oluline valdkond. Aastaks 2020 tuleb luua Euroopa kohtuekspertiisi ala. Selleks on vaja tõsta vastastikust usaldust ja tõhustada koostööd. **Kohtuekspertiisiga saadud tõendite EL-is liikumise tõrgeteta toimimise** eelduseks on muuhulgas kohtuekspertiisilaborite akrediteerimismõnede kehtestamine EL-i tasandil ja kohtuekspertiisiga saadud tõendite lihtsam vahetamine.
26. Korruptsioon kahjustab tugevalt liikmesriikide majandust ning moonutab konkurentsi, seetõttu peab Euroopa Liit jätkama **korruptsioonivastase võitluse tõhustamist**. EL-i poolne liikmesriikide korruptsioonivastase võitluse hindamine peab toimuma selgete kriteeriumide ning läbipaistva menetluse kaudu, mis viib konkreetsete ja mõõdetavate soovituseni korruptsiooniriski vähendamiseks liikmesriikides. Ühtlasi peame oluliseks EL-i astumist GRECO⁸ täisliikmeks, mis võimaldaks EL institutsioonide hindamist sõltumatu rahvusvahelise organisatsiooni poolt, kuna peame vajalikuks EL institutsioonide hindamist liikmesriikidega samade kriteeriumide alusel.
27. **EL-i rändepoliitika kujundamisel** tuleb võtta arvesse seoseid teiste poliitikavaldkondadega ning tööjõuvajaduse prognoose, et vähendada struktuurset tööjõupuudust ning **tagada EL majanduse konkurentsivõime ja jätkusuutlikkus**. Toetame koostöömehhanismide loomist ning tõhustamist liikmesriikide, ettevõtete ja ametiühingute vahel **töö- ja ettevõtlusrände** valdkonnas, mille eesmärgiks on parem arusaamine tööturu ja majanduse kui terviku vajadustest. Samuti toetame meetmeid, mis on suunatud **kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu, teadlaste ja üliõpilaste sisserände ja**

8 Rahvusvaheline korruptsioonivastane **organisatsioon** *Group of States against Corruption*.

mobiilsuse soodustamisele. Samas ei pea me vajalikuks uute seaduslike rändekanalite loomist, vaid leiame, et keskenduda tuleks olemasolevate EL õigusaktide efektiivsele rakendamisele ning ajakohastamisele. Varasemast suuremat tähelepanu tuleb pöörata sisserändajate, sealhulgas rahvusvahelise kaitse taotlejate, eduka **kohanemise ja lõimumise tagamisele.**

28. Strateegiliseks prioriteediks peab olema **Schengeni ala** probleemideta toimimine, et tagada isikute vaba liikumine ning samal ajal kõrge turvalisus. EL-i välispiiride haldamisel tuleb arvestada geograafiliselt võimalikult laia lähenemist ja tugevdada ka **maismaapiiride valvet.** Toetame EL-i **ühtsete piirihaldusstandardite** loomist ning peame oluliseks liikmesriikide ühetaolise suutlikkuse tagamist välispiiride valves. Samuti on vajalik täiendavalt tugevdada ja ajakohastada **integreeritud piirihaldussüsteemi,** eelkõige seoses uute tehnoloogiate kasutuselevõtu ja piirijulgeoleku suurendamisega. Kaasaegse tehnoloogia efektiivne kasutamine on oluliseks kompensatsioonimeetmeks Schengeni alal, aidates kaasa nii illegaalse rände kui ka kuritegevuse vastasele võitlusele. Uute IT-lahenduste eesmärgiks on kiirendada piiriületusi, koondada kokku info kõikidest piiriületajatest ning pakkuda tuge politsei- ja piirivalveasutustele kontrollide läbiviimisel ning rikkujate tuvastamisel. Siinkohal on oluline Euroopa sisenemis- ja väljumissüsteemi ja registreeritud reisija programmi (nn **e-piiride pakett**) võimalikult kiire rakendamine. Kuigi riigipiiri valvamise kohustus ja vastutus on iga liikmesriigi ülesanne, peame oluliseks **Frontexi⁹ rolli ja vahendite tugevdamist,** et pakkuda liikmesriikidele tuge erilise või ebaproportsionaalse ohu tekkimise korral, sealhulgas erakorralise rändesurve tõttu. Agentuuril on olemas ka vastavad võimekused, näiteks ühisoperatsioonid ja piirivalve kiireageerimisrühmad (nn RABIT mehhanism¹⁰).
29. Ebaseadusliku rände piiramisel ning julgeolekuriskide maandamiseks tuleb tagada efektiivsed koostöömehhanismid, mis võimaldaksid saada parema ülevaate Schengeni alal toimuvast piiriülesest liikumisest. Oluline on **tõkestada viisade ja elamislubade väärkasutamist** liikmesriikide vahelise kiire andmevahetuse kaudu ning eel- ja järelkontrollimeetmete rakendamise abil. Tõhustada tuleb ka **ebaseadusliku läbirände (nn teise rände) monitoorimist Schengeni alal,** sealhulgas kindlustada lahkumisettekirjutuse andmete kandmine Schengeni infosüsteemi. Peame oluliseks, et viisaküsimustes räägiks Euroopa Liit kolmandate riikidega ühel häälel. Viisavabaduse andmine peab põhinema selgelt määratletud eeltingimustel ja mõjuanalüüsidel ning kaasnevate mõjude maandamiseks peab valmistuma põhjalikumalt kui seni. **Tagasivõtulepingud peavad olema aluseks viisalihtsustuslepingute sõlmimisel** ja sisaldama ka läbi selle riigi saabunud teiste riikide kodanike tagasivõtmise sätteid. Vastutus välismaalase tagasisaatmise eest peab edaspidigi jääma liikmesriigile, kes andis loa välismaalase Schengeni alale sisenemiseks. Peame tähtsaks **tagasivõtulepingute tingimusteta täitmist** ja leiame, et vajalik on Euroopa Komisjoni suurem roll tagasivõtulepingute täitmise järelevalves.
30. Viimastel aastatel on EL sattunud väga tugeva rändesurve alla. Rändesurve leevendamiseks on vaja tõhustada tegevusi kolmandates riikides, eriti tegeleda rände algpõhjustega. Toetame **liikuvuspartnerluse tõhustamist regionaalsete arengu- ja kaitseprogrammide**

⁹ Euroopa Liidu välispiiridel tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur

¹⁰ RABIT – *Rapid Border Intervention Teams*

kaudu ning oluliste **rände lähte- ja transiitriikide piirihaldusvõimekuse suurendamist ja nende kaasamist** vastastikusesse koostöösse, et tõsta nende suutlikkust rändevoogude haldamisel, tagada ebaseadusliku rände ärahoidmine ja eriti haavatavas olukorras isikute parem kaitse. Lõunanaabrusega tegelemise kõrval ei tohi tähelepanuta jätta ka koostööd EL-i idanaabritega. Toetame suurema tähelepanu pööramist **inimkaubanduse ja smugeldamisega seotud kuritegelike ühenduste vastu võitlemisele**, sh tsiviilmilitaarkoostööd smugeldajate tegevuse tõkestamiseks. Inimkaubanduse ja smugeldamise vastane tegevus peab jääma sisejulgeolekuga tegelevate EL agentuuride prioriteediks.

31. Arvestades pikaajaliste kriisikollete püsimist EL-i naabruses, jääb rändesurve Euroopa Liitu tõenäoliselt kestma. Erakorralise rändesurve all olevaid liikmesriike tuleb toetada. Samas on liikmesriikide võimekus pagulaste vastuvõtmiseks ja nende lõimumise toetamiseks erinev ning see vajab arendamist järk-järgult, kasutades muuhulgas EL eelarve võimalusi. Eesti on valmis erakorralise rändesurve korral **pagulasi vastu võtma vabatahtlikkuse alusel ja kooskõlas riigi majanduse ja rahvastiku osakaaluga EL-is**. Esmaste vastuvõtukeskuste loomine erakorralise rändesurve alla sattunud välispiiriiririkides ning koostöö tugevdamine EASO¹¹, Frontex'i ja Europoliga võimaldab pakkuda kiiremini rahvusvahelist kaitset neile isikutele, kes seda vajavad ning tagasi saata need isikud, kes seda ei vaja. Euroopa **ühise varjupaigasüsteemi väärkasutuse vältimiseks ja ennetamiseks** on oluline, et kõik liikmesriigid viiksid süstemaatiliselt läbi isikute tuvastamise ja sõrmejälgede hõivamise. Selleks on vajalik olemasolevate infosüsteemide, sh EURODAC¹² süsteemi ühtlane rakendamine ja EASO rolli tugevdamine. Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata ka **varjupaigataotluste kiiremale menetlemisele**, sealhulgas rakendada kiirmenetlusi ilmselgelt põhjendamatutele taotlustele. Toetame sellel eesmärgil EL ülese turvaliste päritoluriikide soovitusliku nimekirja koostamist.

Andmekaitse

32. Tehnoloogia kiire areng ning globaliseerumine mõjutavad oluliselt nii isikuandmete kaitset kui ka usaldust digitaalse turu vastu. Andmekaitse ühtsed eeskirjad võimaldavad ka õiguskaits- ja kohtuasutustel omavahel tõhusamalt koostööd teha ning suurendada usaldust ja tagada õiguskindlust. Selleks on vaja 2012. a algatatud **andmekaitse reformis jõuda sellisele kokkuleppele, mis** tagaks sobiva tasakaalu andmete vaba liikumise ning eraelu puutumatus vahel, tugevdades ühelt poolt isiku õiguseid, kuid aidates teiselt poolt kaasa ka majandusarengule. Liiga vabad reeglid võivad vähendada inimeste kontrolli oma andmete üle. Seega kehtima peab põhimõte, et isik on oma andmete omanik ning teatud põhjendatud olukordades peab tal olema võimalik saada oma andmeid ka masinloetaval ja elektroonsel kujul. Andmekaitse üldmääruse rakendamisel tuleb tagada reeglite ühetaoline kohaldamine liikmesriikide andmekaitseasutuste poolt, tagamaks siseturu ühtne toimimine. Rakendamise vahetuks osaks peavad olema ka andmekaitseasutuste vahelise koostöö tagamiseks väljatöötatud ühtsed elektroonilise andmevahetuse võimalused.

11 Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet

12 Euroopa Liidu asüülitaotlejate ja ebaseaduslike piiriületajate sõrmejälgede võrdlemise infosüsteem

Õigusalane koostöö justiitsküsimustes ja e-õiguskeskkonna projekt

33. Kohtulahendite täitmine ja täitemenetluse piiriülene sujuvus, eelkõige infovahetuse näol, on oluline õiguskaitse kättesaadavuse parandamisel. Tsiviilkäibe edendamiseks on oluline jätkata avalike dokumentide vaba liikumise soodustamisega. Praeguseks hetkeks on tsiviilkohtulahendite piiriülest käivet hõlbustatud erinevate meetmetega, millistest olulisim on 2001. a jõustunud ja hiljem ajakohastatud Brüssel I määrus¹³. Brüssel I määruse muutmise¹⁴ käigus valitud suunda, millega on ära kaotatud kohtulahendite täidetavaks tunnistamise menetlus (nn eksekvatuurimenetlus), tuleks laiendada ka teistele piiriülest tsiviiltäitemenetlust puudutavatele õigusaktidele (eelkõige Brüssel IIa määrusele¹⁵). Samas tuleb eksekvatuurimenetluse kaotamisel arvestada siiski kõikide kohtumenetluse osapoolte võrdse kaitse tagamise vajadusega.
34. Euroopa e-õiguskeskkonna (e-Justice) valdkonna arendamine lihtsustab piiriülest koostööd ning õigusalase informatsiooni ja andmete kättesaadavust ennekõike läbi infotehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtmise ning piiriüleste e-teenuste loomise, olles seeläbi Eestile oluliseks eesmärgiks. E-õiguskeskkonna portaali¹⁶ edasiarendused ühtseks interaktiivseks *one-stop-shop* keskkonnaks võimaldavad kodanikele, ettevõtjatele ja õiguspraktikutele lihtsustatud elektroonilist juurdepääsu õigusele nii siseriiklikul kui EL-i tasandil. Üheks olulisimaks teemaks Euroopa elektroonilise õiguskeskkonnaga seonduvalt on valdkonna arengu jätkusuutlikkuse tagamine. Näeme siin parima lahendusena Tallinnas paikneva Euroopa Liidu agentuuri eu-LISA¹⁷ pädevuse laiendamist e-õiguskeskkonna ja e-Codex'i¹⁸ haldamise ning juhtimisstruktuuri ülevõtmise näol.

Õigusriigi põhimõte

35. EL-is tuleb austada ja järgida ühtseid EL-i põhiväärtuseid. EL-i põhiväärtuste hulka kuuluvad ka põhiõigused ja õigusriigi põhimõte, milleks loetakse liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevaid õiguse üldpõhimõtteid. Õigusriigi põhimõtete austamine on lahutamatu seotud demokraatia ja põhiõiguste austamisega. EL-i põhiväärtuste tagamiseks peab EL kooskõlas aluslepingutega olema suutlik lahendada EL-is tekkivaid õigusriigi põhimõtteid ohustavaid kriise. Seejuures ei tohi liigselt sekkuda

13 Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades.

14 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012; vt ELT L 351, lk 1, 20.12.2012

15 Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

16 <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=et>

17 <http://www.eulisa.europa.eu/Pages/default.aspx>

18 E-Codex – e-Justice Communication via Online Data Exchange, <http://www.e-codex.eu/home.html>

liikmesriigi suveräänsusesse ning tuleb austada EL-i institutsioonide aluslepingutest tulenevaid pädevusi.

Haldusotsuste vastastikune tunnustamine

36. Vastastikuse tunnustamise põhimõte on EL-i õigusala koostöö nurgakivi. Tsiviil- ja kriminaalkohtu otsuste tunnustamine ja täitmine on EL-is EL õigusaktide ja rahvusvaheliste konventsioonide kaudu toimiv süsteem, mis tagab otsust täideviiva asutuse kindluse, et teise liikmesriigi kohtuotsus vastab olulistele tingimustele. Praegu puuduvad aga ühtsed miinimumnõuded ja tagatised, mis võimaldaksid **EL õiguse alusel vastu võetud haldusotsuseid vastastikku tunnustada**. Haldusõigus on liikmesriigiti erinev ja teise liikmesriigi haldusorgani poolt tehtud haldusotsuse jõustamiseks tuleks olla kindel, et otsus vastab olulistele tingimustele nn ausa menetluse põhimõtte järgimine, isiku õiguste arvestamine jmt. Siiani on vajaduse ilmnemisel kasutatud *ad hoc* lahendusi, seetõttu tuleb analüüsida **EL-i üldiste halduskoostöö ning haldusotsuste tunnustamise ja täitmise põhimõtete väljatöötamise võimalusi**.

Keskkond

37. Viimase 40 aasta jooksul on Euroopa Liidus kehtestatud üle 300 keskkonnavalase õigusakti, mis kokku moodustavad kõige terviklikuma praegusaegse standardi kogu maailmas. Selle tulemusena on oluliselt vähenenud õhu, vee ja pinnase saaste. Näiteks tänu kemikaalide seadusandlusele on paljud toksilised või ohtlikud ained keelatud, EL-is on parim veekvaliteet maailmas ja üle 18% EL-i territooriumist on looduskaitsealad. Siiski on palju keskkonnavalaseid probleeme, millega tuleb tegeleda süstematiseeritud viisil.

Ressursitõhusus

38. Riigi konkurentsivõime sõltub üha enam majanduse ressursimahukusest ning erinevate sektorite võimest kasvatada ressursisäästu uute tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtu kaudu. Eesti majanduse toodete ja teenuste ressursimahukus on jätkuvalt kõrge. Kodumaise materjali ressursitootlikkuse näitaja¹⁹ Eestis on 0,42 eurot/kg²⁰, kui vastav Euroopa keskmine näitaja on 1,93 eurot/kg²¹. Eesti eripäraks on suur põlevkivi kasutus, mis moodustab üle kolmandiku kodumaisest materjalikasutusest. Seetõttu on oluline jätkata senisest ressursitõhusama, loodussäästlikuma ja seeläbi konkurentsivõimelisema majandussüsteemi arendamist. Ressursitõhususe edendamiseks tuleb suurendada teise tooraine kvaliteeti ja osatähtsust, arendada keskkonnahoidlikku tööhõivet, mis hõlmab nii keskkonnahoidlikku tootedisaini, ökoinnovatsiooni kui ka roheliste tehnoloogiate arendamist, toetades ettevõtjaid ning tõstes nii ettevõtjate kui tarbijate teadlikkust.
39. Igale liikmesriigile tuleks seada individuaalne soovituslik ressursitõhususe eesmärk. Soovituslik eesmärk on vajalik selleks, et iga liikmesriik saaks kasutada selliseid poliitikasuundasid ja meetmeid, mis on majanduslikult ja keskkonnavalaselt kõige kasulikud ja kooskõlas laiemate poliitikaeesmärkidega, näiteks energia-, kliima- ja maaelu poliitikatega. Ressursitõhususe eesmärgid peavad olema seatud liikmesriigi tasandil, sest tööstussektorite jaotus on riigiti erinev. Ühtse siduva eesmärgi seadmine nõuaks põhjendamatult suuri investeeringuid.
40. Oluline on arendada ja süstematiseerida ringmajandusega²² seotud erinevaid kohustuslikke ja vabatahtlikke meetmeid nii EL kui rahvusvahelisel tasandil (nt ökomärgis, energiamärgis, EMAS, rohelised riigihanked). Üheks ringmajanduse edendamise võimaluseks on vabatahtlike meetmete suurem sidumine kohustuslike nõuetega (nt EMAS keskkonnajuhtimissüsteemi kasutamisel tööstuses võimalus sellest tulenev aruandlus asendada muu kohustusliku järelevalve aruandlusega).

19 Ressursside tootlikkus on defineeritud kui suhe sisemajanduse koguprodukti kodumaise materjali tarbimine kohta ja väljendatakse eurodes kilogrammi materjali.

20 Hinnanguline, 2013, EUROSTAT

21 Hinnanguline, 2013, EUROSTAT

22 Ringmajandus on majandus, kus rõhk on mittebioloogiliste ressursside ja materjalide taaskasutusel ja korduskasutusel. Toodete kokku kogumine nende olemusringi lõpus ja materjalide eraldamine võimaldab neid kasutada uute toodete valmistamiseks.

Jäätmemajandus

41. Avaldatava ringmajanduse paketiga soovib EK seada ambitsioonikaid sihtarvusi jäätmemajanduses 2025. ja 2030. aastaks. Uute eesmärkide ja sihtarvude osas tuleb arvestada liikmesriikide seniseid saavutusi. Olmejäätmete ringlussevõtt oli Eestis 2013. aastal 31 % ja 2020. aastaks seatud eesmärk 50 % on suur väljakutse. Ehitus- lammutusjäätmetele on aastaks 2020 kehtestatud taaskasutuse sihtarv 70 %, mille Eesti on juba saavutanud. Olmejäätmete prügilatesse ladestamise osakaal on vähenenud märkimisväärselt ja oli 2014. aastal ca 6%. Toetame liikumist eesmärgi suunas, et prügilatesse ei ladestataks ringlussevõtmiseks sobivad jäätmed ja segaolmejäätmeid. Eelistada tuleb ladestamise eelse töötlemise tehnilist nõuet (jäätmete põletamine, mehhaanilis-bioloogiline töötlemine). Võimalike ladestavate jäätmejääkide osas tuleks EL tasemel seada laboris määratavad kvaliteedinõuded, mis on praktikas palju paremini rakendatavad (nt kütteväärtus, orgaaniliste materjalide sisaldus).
42. Lisaks on oluline muuta pakendijäätmete teket ja ringlussevõttu kajastavad aruandlusnõuded senisest selgemaks ja ühtsemaks. Toetame lisaks ringlussevõtu sihtarvudele ka teatud kvaliteetringlussevõtu eesmärkide ja tingimuste lisamist (nt energia kokkuhoiduga arvestamine). Samuti tuleb soodustada, et esmase tooraine kasutuse vähendamine vähendaks jäätmeteket, jäätmete korduskasutus ja ringlussevõtt suureneks ning ettevõtjad ja tarbijad oleksid motiveeritud jäätmeid liigiti koguma.
43. Paljudes liikmesriikides on erinevused ja puudused tootjavastutusorganisatsioonide tootjate poolse kontrolli ja finantslähbipaistvuse osas. See omakorda mõjutab keskkonnakaitselist efektiivsust (nt kogumise tase, edasi käitlemise kvaliteet) ja majanduslikult laiendatud tootjavastutuse tasusid, mis on lõpuks tarbijahinna osa. Toetame ühtsete reeglite ehk miinimumnõuete kehtestamist tootja laiendatud vastutusele EL tasemel. See annaks tootjale stiimuli toote arendamisel arvestada toote olelusringi. Eestis on tootja laiendatud vastutust rakendatud mootorsõidukitele, elektri- ja elektroonikaseadmetele, patareidele ja akudele ja üldiselt pakenditele.
44. Kaupade vaba liikumise soodustamiseks tuleb EL tasemel kehtestada nõuded biojäätmete lahuskogumisele, käitlemisele ning komposti- ja kääritussaadustele.

Kliimamuutused

45. Rahvusvaheline kliimakokkulepe peab EL-i seisukohast tagama heitkoguste pikaajalise eesmärgi täitmise - vähendada ülemaailmseid heitkoguseid 2050. aastaks vähemalt 60% võrreldes 2010. a tasemega. Oluline on jõuda siduva ja ambitsioonika kokkuleppeni, mille raames kokku lepivad kohustused peavad olema üle vaadatavad ja vajadusel korrigeeritavad.
46. EL kasvuhoonegaaside heidete vähendamise kohustust käsitletakse tulenevalt tegevusaladest kolmes osas – EL heitkogustega kauplemise, jagatud kohustuse otsusega ning maakasutuse, selle muutuse ja metsanduse süsteemid.
47. Kasvuhoonegaaside heidet tuleb eelkõige vähendada sektorites, kus sellekohased meetmed on võimalikult kulutõhusad. Selleks peab EL heitkogustega kauplemise süsteem hakkama tööle tõhusamalt ja tagama piisava hinnasignaali heitkoguste vähendamiseks vajalike investeeringute teostamiseks. Samas tuleb vältida täiendavaid, turumoonutusi tekitavaid, normatiivseid sekkumisi kauplemise süsteemis. Lisaks tuleb soodustada tehnoloogilist innovatsiooni ning testitud tehnoloogiate rakendamist. Kauplemise süsteemis tuleb jätkata süsinikdioksiidi lekkeohu vältimise meetmete rakendamist. Rahvusvahelise

kliimakokkuleppe jõustumisel tuleks süsinikdioksiidi lekkehuga sektorite nimekiri vaadata üle sõltuvalt kolmandate riikide ambitsioonikusest. Süsinikulekke ohuga sektorite määramisel ja hindamisel tuleb põhjalikult analüüsida konkreetsete sektorite konkurentsivõimet tulenevalt karmistuvatest tingimustest EL-is ning toetada eelkõige ebavõrdsetest turutingimustest mõjutatud sektoreid.

48. Toetame NER 400 fondi loomist. Uut fondi rahastatakse ühikute müügitulust perioodil 2021-2030 ja see hõlmab innovaatilisi taastuvenergia lahendusi kasutavaid projekte, süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise edendamise projekte ning süsinikuheite vähendamisele suunatud innovatsiooni. Fondi vahendite kasutamise kriteeriumide määratlemisel tuleks tagada vahendite kasutuse geograafiline tasakaal ning võimalus toetada ka selliseid tehnoloogiaid, mis on seotud suhteliselt väikese hulga käitistega süsinikuheitemahukas sektoris, nagu põlevkivitööstus. Oluliselt tuleb lihtsustada projektide rahastamise võimalusi käivitamiseelses faasis ning vähendada liikmesriikide projektide garanteerimise riske.
49. Tasuta kvoodi eraldamisel elektritootmise moderniseerimiseks pärast 2020. aastat peaksid vastavad juhised ja riigiabi reeglid olema välja töötatud hiljemalt 2018. aasta lõpuks. See tagaks minimaalselt vajaliku etteteatamise tähtaja. Lisaks on vajalik moderniseerimisfondi loomine, millest toetataks eelkõige energia- ning ressursitõhususe edendamist ja energiasüsteemide kaasajastamist.
50. Jagatud kohustuse otsusega (406/2009/EÜ) sektorites on tarvis välja töötada paindlikkusinstrumendid heitkoguste vähendamiseks. Eelistame lahendusi, mis võimaldavad liikmesriigile suuremat otsustusõigust eesmärkide täitmisel. Näiteks tuleb leida kliimamuutuste leevendamise ja toiduga varustatuse eesmärkide vahel tasakaal. Edendamaks põllumajanduse potentsiaali süsihappegaasi sidumisel, tuleb põllumajanduse ja maakasutuse sektorile leida parimad võimalused kliimamuutuste leevendusmeetmete rakendamiseks ja kasvuhoonegaaside arvestuse pidamiseks.
51. Maakasutuse, selle muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektori hõlmamisel EL 2030. aasta kasvuhoonegaaside heite vähendamise kohustuse täitmise, eelistame LULUCF sektorit käsitleda eraldi jagatud kohustuse otsusest sektori eripärade tõttu. Toetame LULUCF sektorist tuleneva heitkoguste raporteerimise süsteemi viimist ühtsetele alustele alates aastast 2021. Uus süsteem peaks tasakaalustatult käsitlema kõikide maakasutusviiside süsiniku sidumist, säilitamist ja heidet. Arvestusmetoodika peaks arvestama sektoriülest lähenemist ning ei tohi halvendada säästva metsamajanduse põhimõtteid rakendavate riikide olukorda. Näiteks on olulised pikem arvestusperiood, kliimaatiliste tingimuste mõju arvestamine, biomassi suurem kasutamine teiste sektorite eesmärkide täitmiseks jne. Samuti tuleb tähtsa aspektina vältida, et biomassi säästlikkuse kriteeriumite määratlus EL taastuvenergia direktiivi (2009/28/EÜ) raames piiraks Eesti võimalusi kodumaise bioressurssi kasutamiseks.
52. Peame oluliseks piirata halogeenitud fluorosüsiivesinike kasutamist ja alternatiivsete külmaainete nagu süsinikdioksiid või ammoniaak kasutuselevõttu tehnoloogiates Montreali protokollis raames, mille üheks osapooliks on ka EL.

Välisõhu kvaliteet

53. Välisõhu saasteainete heitkoguste vähendamise läbirääkimistel ning konkreetsete vähendamismeetmete väljatöötamisel juhindutakse eesmärgist säilitada ja parendada Eesti head õhukvaliteeti. Olulisimaks indikaatoriks saasteainete heite piirkoguste seadmisel on

inimtervisele põhjustatud negatiivse mõju vähendamine, kuid arvestada tuleb ka sotsiaal-majanduslikku olukorda. Tervet Euroopat puudutava heitkoguste vähendamisvõimaluste modelleerimise korral peab algatuste mõjude analüüsis olema detailne mõjude hinnang liikmesriigi tasemel.

54. Oleme toetanud pikemas perspektiivis Läänemere lämmastiku heite kontrollimise piirkonnaks (NECA) kuulutamise taotluse esitamist Läänemere merekeskkonna kaitse komisjon (HELCOM) riikide poolt ja leiame, et NECA regulatsioonide kehtima hakkamise aeg tuleks eelnevalt kokku leppida HELCOMis. Konkurentsimoontuste vältimiseks tuleb kuulutada nii Läänemeri kui ka Põhjameri (sh Inglise kanal) samaaegselt NECA piirkonnaks.

Elurikkus

55. Peame tähtsaks EL bioloogilise mitmekesisuse eesmärgi täitmist: vähendada aastaks 2020 elurikkuse kadu, sh säilitada toimivad ja looduse hüvesid pakkuvad ökosüsteemid, mis tagavad elurikkuse ja on aluseks sotsiaalsele ja majanduslikele heaolule. EL-i elurikkuse strateegia seab eesmärgiks, et aastaks 2020 peab 100% elupaigatüüpidel ja 50% liikidel olema soodne või paranenud seisund. Seisundi paranemise eelduseks on Natura 2000 võrgustiku tõhus toimimine, milleks tuleb arendada nii rohelist taristut kui ka taastada vähemalt 15% kahjustatud ökosüsteemidest. Eestis on EL-i ohustatud elupaigatüüpe 60 ja 99 liiki, millest soodsas seisundis on vaid 52% elupaigatüüpidest ja 54% liikidest, ebapiisavas seisundis vastavalt 45% ja 27%, halvas 3% ja 8% ning 11% liigi seisund on teadmata²³.
56. Eesmärgi saavutamisel on väga oluline osa Natura 2000 võrgustiku säilimisel ja selle toimimise parendamisel. Liike ohustab nii elupaikade pindala vähenemine, elutingimuste halvenemine kui ka killustumine. Peame tähtsaks, et EL Natura 2000 võrgustiku kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste kaasrahastamine oleks tagatud ja selgelt formuleeritud EL eelarves.
57. Plaanitavate loodus- ja linnudirektiivide muutmise korral peab lisaks kaitsemeetmetele olema tagatud riikide eripäradega arvestav ja teaduslikel alustel põhinev piirkondlike erandite tegemise võimalus liikide range kaitse nõuetest (nt pruun karu).
58. Invasiivsete võõrliikide (nt karuputke võõrliigid, unimudil, signaalvähk) levik vaesustab oluliselt elurikkust. Eestis on teatud võõrliikidele kehtestatud impordipiirangud. Kuna import pole ainus viis võõrliikide levikuks, on esmalt vajalik välja selgitada info teiste levikuteede kohta ja seejärel rakendada meetmeid. Oluline on invasiivsete võõrliikide sissetulekuteede analüüs selgitamiseks välja näiteks sadamate ja raudteede roll võõrliikide levimisel.

Veemajandus ja merekeskkonna kaitse

59. Ligikaudu pool EL-i pinnaveest ei jõua 2015. aasta lõpuks seatud tähtjaks heasse seisundisse, Eesti vetest on heas seisundis ligi 62%. Seetõttu vaadatakse lähiaastatel üle veepoliitika asjakohasus ning jõustatakse täiendavaid regulatsioone veekeskonda ohustavate ohtlike ainete sisalduse piiramiseks, suplusvee ning põhjavee kvaliteedi tagamiseks. Vajalik on välja tuua ja eristada selgelt ka väiksemaid veekogusid ja nende

23 Loodusdirektiivi rakendamise aruanne (2013): <http://cdr.eionet.europa.eu/ee/eu/art17/envuc0mhq>

kaitse vajadust, sest väiksed veekogud on ökosüsteemi väärtuslik osa, toetades nii veeressursi moodustumist, säilimist kui kvaliteeti. Seetõttu me ei toeta ülem või alampiiride seadmist veekogude eristamiseks.

60. Peame oluliseks, et EL tasandil oleks mõõtmistulemused võrreldavad ja samaväärse täpsusega. Toetame veealaste infosüsteemide arendamist, veealase info paremat liikumist, info paremat kogumist, mõõtmistulemuste täpsuse tõstmist ning usaldusväärset esitamist. Peame vajalikuks kolmandate riikidega seotud koostöö jaoks EL piiriveekogudel ühtse lähenemise kujundamist ja selle levitamist.
61. EL-i merestrateegia raamdirektiivi põhieesmärk on säilitada või saavutada hiljemalt aastaks 2020 mereala hea keskkonnaseisund. Eestis on merealadest heas seisundis 45%. Merealade hea keskkonnaseisundi saavutamiseks on oluline nii regionaalne kui rahvusvaheline koostöö merede kestlikku kasutamise koordineerimisel ning ühetaoliste merekeskkonna kaitsestandardite kehtestamine EL-i tasandil. Samuti on oluline jätkata mereala ruumilise planeerimise ning rannikuala tervikmajandamise printsiipide integreerimist, et tagada nii Eesti, Läänemere ja EL rannikualade ühtne ja terviklik korraldus.

Keskkonnavaldkonna e-teenused

62. Keskkonnanandmete kogumine, töötlemine, vahetamine ja avalikustamine omab suurt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia potentsiaali võimaldades tõsta nii kasutajamugavust ja andmete kättesaadavust kui ka hoida kokku kulusid. Seni on koostöö teiste riikidega keskkonnanandmete vahetamisel olnud peamiselt projektipõhine, mis on halduskoormav ja killustatud tegevus. Seetõttu tuleks jõulisemalt edasi arendada andmete piiriülese vahetamise võimalusi ja sellel põhinevaid e-teenuseid.
63. Keskkonnavaldkonna aruandlus ja keskkonnanandmete edastamine EL-i institutsioonidele ei ole täielikult digitaliseeritud ja mitte piisavalt kaugseire lahendustele orienteeritud. Samuti puudub esitatavate andmete osas kindlustunne, et neid ka realselt otsustusprotsessides kasutatakse. Seetõttu peame oluliseks EL-i tasandil keskkonnavaldkonna seire ning aruandluskohustuste üle vaatamist. Samuti tuleks lähtuda andmete ühekordse esitamise põhimõttest. Uute innovaatiliste lahenduste edendamiseks tuleks järjest enam kasutada kaugseire pakutavaid võimalusi seirekohustuste täitmiseks.

Metsamajandus

64. Üle 51% Eesti maismaast on kaetud metsaga. Seetõttu väärtustame metsade mitmekülgset ja tõhusat majandamist, sh kaitset, ning puidu kui taastuva loodusvara kasutamise ja juurdekasvu kestlikku suurendamist. Peame oluliseks EL tasandil puidu kasutamise soodustamiseks ja suurendamiseks võimaluste uurimist.
65. Kuna metsandus kuulub liikmesriikide pädevusse, oleme seisukohal, et metsade kestlikku majandamist puudutavad otsused tuleb teha riikide tasemel konkreetsetest ajaloolistest, sotsiaalsetest, majanduslikest ja ökoloogilistest tingimustest lähtudes.
66. Globaalsel tasemel peab saavutama tugevama sidususe metsa puudutavate rahvusvaheliste lepete ja organisatsioonide vahel, et arendada kestliku metsanduse põhimõtteid kõikidel tasanditel, sh EL institutsioonide vahel. Parem koordineerimine aitab kaasa EL metsastrateegia rakendamisele ja selle vahehindamisele 2017- 2018 aastal.

Konkurentsivõime

Siseturg

67. Euroopa Liidu ühtne turg on ainukordseks näiteks regionaalsest majanduskoostööst, kuid samas on nii kodanike kui äri sektori jaoks põhivabaduste tagamisel jätkuvalt puudusi. Vaatamata paljude õiguslike takistuste kõrvaldamisele on need asendunud uutega, millele aitab kaasa liikmesriikide erinev reeglite tõlgendamine. 60% ettevõtetest on öelnud, et paremini läbi mõeldud õiguskeskkonna puhul valiksid nad Euroopa tõenäolisemalt enda tegutsemiskohaks²⁴. Ka Eesti jaoks, arvestades tema siseturu piiratust, on üheks olulisemaks majanduskasvu väljundiks eksport. 2014. aastal jäi Euroopa Liidu osatähtsus oma 500 miljonilise tarbijaga Eesti koguekspordis peaaegu samale tasemele nagu eelneval aastal (72%)²⁵.
68. Seega peab Euroopa Liidu ühtse turu arendamisele suunatud poliitika kujundamisel arvestama kolme eesmärgiga. Esiteks tuleb praeguse suhteliselt killustatud Euroopa Liidu siseturu asemele luua tõeliselt **ühtne turg**, kus seatakse võimalikult vähe takistusi teenuste, kaupade, tööjõu ja kapitali vabale liikumisele ja teistele põhivabadustele. Praegu moodustab teenusesektor 70% EL-i SKP-st ja täidab 90% uutest töökohtadest, kuid hõlmab siiski ainult 20% EL sisesest kaubavahetusest²⁶. Samal ajal tuleb EL poliitikat kujundades arvestada, et tooted ja teenused on omavahel üha enam läbi põimunud ning uuringute kohaselt moodustab teenuste sektorist pärinev sisend keskmiselt 40% toodetud kauba väärtusest.
69. Lisaks on oluline teadmispõhise majanduse arendamise kaudu konkurentsivõime suurendamine ning seeläbi **globaalsetes väärtusahelates kõrgema positsiooni saavutamine**. Kolmanda ja eelnevaid ühendava eesmärgina on selle kõige teostamine digitaalse keskkonna kaudu ehk **digitaalse ühtse turu toimimiseni jõudmine**. Digitaalse ühtse turu loomine lisaks EL SKP-le 4% aastaks 2020²⁷. Kui teenusteturu täielik avamine tõstaks EL SKP-d 1,8%-ni²⁸, siis digitaalsete võimalustega täiendamine lisaks sellele veel 3%²⁹. Eesti huviks on, et lisaks neljale põhivabadusele liiguksid digitaalsel ühtsel turul ka

24 CBI „Reform EU to help reshore jobs – CBI European Survey“, March 2014.

25 2014.aasta majandusülevaade, Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium, 2015.

26 Hatzopoulou, Vossilis. Regulating services in the European Union, April 2012.

27 Copenhagen Economics, The Economic Impact of a European Digital Single Market, March 2010.

28 The Economic Impact of the Services Directive: A first assessment following implementation, European Commission, 2012

29 Mapping the Cost of Non-Europe, 2014-2019, European Parliamentary Research Service, European Parliament, 2015

andmed võimalikult vabalt. Selle tulemusena peaks Euroopa majanduskeskkond pakkuma kõigis liikmesriikides elanikele võimalikult suurt valikut ja soodsaid hindu ning ettevõtetele palju kasvuvõimalusi.

70. Tänapäevane Euroopa Liidu ühtne turg ei ole veel soodne arengukeskkond alustavatele ambitsioonikatele ettevõtjatele. Teisalt on tarbijate kaubavaliku laiendamisele ja üle-euroopalise kaubaturu kujunemisele kaasa aidanud **e-kaubanduse areng**. 63% Euroopa Liidu tööealistest elanikest on 2014. aasta seisuga ostnud interneti kaudu kaupu ja teenuseid nii siseriiklikult kui piiriülevalt (Eestis 57%)³⁰. Paraku raskendavad piiriülest kaupade müüki ja teenuste osutamist **liikmesriikide vahelised erinevused müügi- ja tarbijaõiguses, autoriõiguses, andmekaitse reeglites, tööõiguses, ühinguõiguse kollisioonireeglites, maksejõuetusõiguses** jne.
71. Tõhustatud koostöö raames sõlmitud Euroopa patendikohtu kokkulepe on oluline samm edasi ühetaolise leiutiste õigusekaitse tagamise suunas. Kahtlemata aitab Euroopa patendikohtu käivitamine kaasa kaupade piiriülesele turustamisele ja laiemalt veel innovatsioonile ja majanduskeskkonna arengule. Euroopa patendikohtu toimima hakkamiseks peab tagama uuele institutsioonile ka teiste Euroopa-üleste kohtumenetlusinstrumentide, nagu näiteks tõendite kogumise määruse, kasutamise võimaluse.
72. Oluline on **ettevõtluskeskkonna jätkuv lihtsustamine** ning Euroopa Liidu õigusest ettevõtetele tuleneva **halduskoormuse vähendamine**, et luua selge, vähekoormav ja ettevõtjasõbralik ettevõtluskeskkond. Seega toetame Euroopa Komisjoni algatusi ettevõtlust reguleeriva õiguskeskkonna lihtsustamiseks ning halduskoormuse vähendamiseks, sealhulgas komisjoni **õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT)** rakendamist.

Ettevõtluskeskkonna arendamine

73. Praeguses majanduskeskkonnas on oluline, et **äriühingutel oleks võimalus vabalt liikuda** teistesse liikmesriikidesse, kuid täna on see seotud mitmete aeganõudvate ja kulukate toimingutega ehk suure halduskoormusega. Täna kuulub ühinguõigus olulisemates küsimustes liikmesriikide jurisdiktsiooni, killustades ettevõtlusega seotud õigusruumi. Selleks et muuta ühtsetel alustel toimiva Euroopa Liidu äriühingu asutamine ettevõtjate jaoks atraktiivseks, tuleb jätkata EL ühinguõiguse edasiarendamist. Ettevõtjate huvi ei ole uute ühinguvormide loomine, vaid **piiriülestes liikumise jaoks oluliste ühinguõiguslike küsimuste** (nt kapitalireglid) **kaasajastamine ja ühtlustamine**.
74. Äriühingu asutamine interneti teel on muutumas kaasaegse maailma loomulikuks osaks, mistõttu tuleb Euroopa Liidus eesmärgiks seada võimalikult väikese ajakuluga elektrooniliselt **äriühingu piiriülese tegevuse alustamine teises liikmesriigis** kohapeal viibimata. Selle eelduseks on piiriülevalt toimiv turvaline elektrooniline isikutuvastus ning 1. juulist 2016 jõustuva e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste määruse³¹ tulemuslik rakendamine. Samuti tuleb Euroopa Liidu tasandil luua ühtne õigusruum, mis **võimaldaks ühes liikmesriigis asutatud äriühingu üle viia teise liikmesriiki**, ilma et sellega kaasneks kohustus äriühingu asutamise liikmesriigis läbi viia äriühingu

30 Digitaalrajanduse ja -ühiskonna indeks, 2015

31 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 910/2014

likvideerimist ja teises liikmesriigis uuesti asutamist. Samuti on vaja luua õiguslik raamistik piiriüleste jagunemiste läbiviimiseks ning laiendada piiriüleste ühinemiste direktiivi personaalset rakendusala aktsiaseltside ja osühingute kõrval ka teistele ühinguvormidele. Koos äriühinguteliikumise võimaldamisega tuleb luua ka kollisiooninormid, mis reguleerivad ühinguõiguslike küsimuste suhtes kohaldatavat õigust. Ka **pangakonto avamine** kõigis liikmesriikides peab olema tagatud läbipaistvate protseduurireeglitega teenusepakkujate poolt ning kaaluda tuleks, et on juriidilisel isikul on õigus pangakontole (nagu isikute vaba liikumise puhul).

75. Nii äriühingu **asutamiseks**³² **kui tegevusõiguse saamiseks või muutmiseks vajalik teave** (nt maksud, tööõigus) peab olema kättesaadav ning vajalikke haldustoiminguid peab nii kodu- kui teise liikmesriigi ettevõtja saama teostada e-valitsuse portaalis, see tähendab iga liikmesriigi ühtses kontaktpunktis (registrikanded, litsentside ja tegevuslubade taotlemine, teate esitamine oma tegevuse alustamise kohta jne)³³.
76. Liikmesriikide **äriregistre vahel peab olema toimiv riskiasutus**, et võimaldada ettevõtjal tegutsemist oma liikmesriigi registrikande alusel, säilitades seeläbi ettevõtja tegevusajaloo, mis on üheks ettevõtja peamiseks usaldusgarantiiks ning mille puudumine praegu raskendab äsja-asutatud tütarühingute juurdepääsu teise liikmesriigi riigihangetele, finantsteenustele jne.
77. Vältimaks piiriülese liikumise kuritarvitamist tuleb tagada, et ühes riigis äri- või tegutsemiskeelu saanud isikul ei oleks võimalik teise riiki liikudes neid piiranguid eirata.

Toodete ja teenuste müük, sh internetis

78. **Müügiõigus, kaupade ja teenuste pakkumisele kehtestatud reeglid ja tarbijaõigused** peaksid olema kogu Euroopa Liidus võimalikult ühetaolised ja kasvatama tarbijausaldust. See omakorda soodustab e-kaubanduse arengut ning laiendab seeläbi ka ettevõtjate võimalust oma kaupade ja teenuste turustamiseks. Koos nutiseadmete arenguga on kasvav suundumus nende kaudu ka **digitaalse infosu**³⁴ (muusika, filmid, mängud, raamatud jne) kasutamine. Digitaalset infosisu puudutavate e õiguste osas valitseb ebakindlus, kuivõrd lepinguõigusega sätestatud reeglid ja autoriõigusest tulenevad piirangud ning erandid erinevad või on ebapiisavad. Euroopa Liidu tarbijaõiguse ajakohastamisel tuleks eelistada lähenemist, mis **vähendaks regulatsiooni killustatust liikmesriikide vahel**. Killustatus muudab eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks ühtse turu eelistest kasusaamise äärmiselt raskeks. Kuivõrd lepinguõiguse ühtlustamine on osutunud

32 Asutamise all mõistame ettevõtja tegutsemist määramata ajaks püsiva tegevuskoha kaudu selliste nõuete alusel, nagu tegevuskoha liikmesriik vastavas valdkonnas püsivaks tegutsemiseks ette näeb (näiteks äriühingu registreerimise, tegevusloa või litsentsi omamise kohustus, taristuvajadus).

33 Liikmesriikide ühtsed kontaktpunktid moodustavad EUGO võrgustiku. Ühtsed kontaktpunktid: http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_et.htm

34 Vastavalt EL direktiivile 2011/83/EL 25.oktoobrist 2011 tarbija õiguste kohta on mõistega digitaalne infosisu hõlmatud andmed, mis on toodetud ja tarnitud digitaalsel kujul, nagu arvutiprogrammid, rakendused, mängud, muusika, videod või tekstid, sõltumata sellest, kas neile pääseb ligi allalaadimise kaudu või voogedastuse abil, füüsilisel andmekandjal või muul moel. Digitaalse infosisu tarnimise lepingud kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse, kuid kui digitaalset infosisu tarnitakse füüsilisel andmekandjal, nagu CD või DVD, kohaldatakse sellele mainitud direktiivi kauba kohta käivaid sätteid.

kaelamurdvaks ülesandeks, tuleb keskenduda selle olulisematele aspektidele. Näeme potentsiaali müügiõiguse regulatsiooni teatud aspektide ajakohastamisel, eelkõige **tüüptingimustega sõlmitud tarbijalepingu ja müügarantii osas.**

79. Kaupade ja teenuste pakkumise liikumine interneti on suurendanud tarbijate valikuvabadust ehk sõltumatust ajast, tehnoloogilisest vahendist ja tarbija geograafilisest asukohast. Seetõttu levib niinimetatud passiivne müük - tarbija otsib ise endale sobiva lahenduse ja esitab tellimuse. Kuna regionaalne hinnastamispoliitika erineb, tuleb **tõkestada põhjendamatu asukohapõhist piiramist** (nn geoblokeerimine). Ühtlasi tuleb läbi viia teenuste direktiivi mittediskrimineerimise sätete analüüs eeskätt teenuse osutamisest keeldumise põhjuste osas. Piiriülese e-kaubanduse edendamiseks soovib Eesti **konkurentsi soodustamist ja uute ärimudelite toetamist pakiveoteenuse turul** eesmärgiga edendada saadetiste kiiret ja taskukohaste hindadega kättesaadavust piiriüleselt ja äärealadel.
80. Tarbijate usalduse suurendamiseks peab Eesti oluliseks **tarbijakaitse järelevalveasutuste koostööd Euroopa Liidu ülestes võrgustikes.**

Tegevusõiguse ja kutsekvalifikatsioonide tunnustamine

81. Teenuste vabale liikumisele liikmesriikide poolt seatud piirangud takistavad endiselt piiriülest teenuse osutamist – näiteks nõue olla registreeritud teise liikmesriigi kohalikus registris, autoriseerimisnõuded, nõuded ettevõtja juriidilisele vormile ja osaluse suurusele, siseriiklikud standardid, spetsiifilised kvalifikatsiooninõuded jms. Seetõttu tuleb tagada, et ühes Euroopa Liidu liikmesriigis omandatud **tegevusõigus** (litsents, tegevusluba) **oleks kõikides teistes liikmesriikides kergelt tunnustatav**. Tunnustamise saavutamiseks vajalik asjaajamine peaks olema võimalik elektrooniliste kanalite kaudu ja ametkondade vahelise piiriülese andmevahetuse toel nagu EL siseturu infosüsteem³⁵.
82. Piiriülese ettevõtluse soodustamiseks peaks tegevusõiguse andmine põhinema pigem teisest liikmesriigist pärit ettevõtja usaldusel ning **järelekontrollimeetmete (turujärelevalve) tõhusal rakendamisel**, mitte tegevuse alustamist takistavate ülemäära koormavate ning põhjendamatu siseriiklike nõuete kehtestamisel. Siseriiklike nõudeid on Euroopa Liidu tasandil otstarbekas **ühtlustada majanduslikult olulisemate sektorite haaval**, mis tooks kaasa vastastikuse tunnustamise lihtsustumise ja ka automaatse tunnustamise. Juhul kui teenuste piiriülese osutamise vabadust ei õnnestu laiendada kogu Euroopa Liidus, näeb Eesti edasiminekuks võimalust kahel viisil. Esiteks võib kasutada teenuste vaba liikumise laiendamiseks **tõhustatud koostööd** ja/või Euroopa poolaasta raames **riigipõhiseid soovitusi sektorite avamiseks liikmesriikides**.
83. 2015.aasta seisuga on kõik liikmesriigid kokku reguleerinud umbes 4700 erinevat kutseala. Kutsekvalifikatsioonide tunnustamine on Euroopa Liidus keeruline protsess, kuna kutsed on liikmesriikides reguleeritud³⁶ väga erinevalt. Kuna selline regulatsioonide rohkus takistab juurdepääsu turule, tuleb **kaotada nende kutsete regulatsioonid, kus ei esine selget ohtu tarbija elule ja tervisele**. Kutsekvalifikatsiooni tunnustamisega kaasneb taotlejale bürokraatlik ning kulukas asjaajamine, mistõttu tuleb anda liikmesriikidele

35 The Internal Market Information System (IMI).

36 Kutse on reguleeritud kui seaduses esinevad kutsekvalifikatsiooni nõuded (haridus, koolitus, töökogemus).

konkreetsed suunised edasiseks lihtsustamiseks. Kutsekvalifikatsioonide direktiivi järjekordsel uuendamisel tuleb **jätkata läbipaistvusülesannet**, mis kohustab liikmesriike oma reguleeritud kutseid analüüsima ja põhjendama. Ühtlasi tuleb **tugevdada Euroopa Komisjoni järelkontrolli** võimalusi liikmesriikide poolt põhjendamatult seatud piirangute üle reguleeritud kutsete osas.

84. Ühes Euroopa Liidu liikmesriigis välja antud kutsetunnistuste automaatseks tunnustamiseks teiste liikmesriikide poolt on vajalik **maksimaalne sektoraalne harmoneerimine, uute Euroopa kutsestandardite väljatöötamine ning Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku³⁷ rakendamine** kõikides liikmesriikides. Edasi tuleb arendada e-menetluse võimalusi, et kõiki kutsete tunnustamisega seotud **haldustoiminguid saaks teostada elektroonselt**. Direktiivi praegused sisendipõhised tasemed tuleks asendada Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku väljundipõhiste tasemetega, mis võimaldaksid lihtsamat kutsete tunnustamist, ning lisada kutsetunnistuste tunnustamise võimalus.
85. Eesti leiab, et teenuse osutamisele kehtestatavatest uutest nõuetest ning kutsekvalifikatsioonide uutest regulatsioonidest **teavitamise süsteemi tuleb tõhustada**, lisades ooteaja nõude sarnaselt kehtiva tehnilistest normidest teavitamise regulatsiooniga³⁸.

Kaupade vastavushindamine ja vastastikune tunnustamine

86. Kuigi paljud tootegrupid on Euroopa Liidus harmoneeritud, esineb jätkuvalt probleeme toodete testitulemuste ja vastavussertifikaatide tunnustamisega, kuna sageli peavad nii liikmesriikide asutused kui ettevõtluspartnerid sobivaks üksnes neid vastavussertifikaate, mis on väljastatud suurte ja tuntud laborite või üksnes ostja asukohariigis tegutsevate laborite poolt. Sellise olukorra tulemuseks on iseäranis väikeettevõtjate kõrged kulud toodete vastavushindamisele, juhul kui nad peavad seda tegema väljaspool koduriiki. Samuti väheneb sel kombel nõudlus väiksemate liikmesriikide katselaborite teenuste järele, pärssides sellega laborite jätkusuutlikkust ja investeerimisvõimet. Eesti peab vajalikuks Euroopa Komisjoni **tõhusamat järelevalvet testimiste ja vastavushindamiste liikmesriikide vahelise tunnustamise üle**. Peame vajalikuks EL tasemel võetavaid **meetmeid vastavushindamise laborite võrgustiku optimeerimiseks**, näiteks töötades välja kriteeriumid ja stiimulid rohkem kui ühe liikmesriigi turgu teenindavate laborite loomiseks, mis suurendaksid laboriteenuste mitmekesisust ja kättesaadavust.

Piiriülene juurdepääs riigihangetele

87. Riigihanked moodustavad 19% EL SKP-st³⁹, kuid selles valdkonnas ei ole ühtne turg kaugeltki saavutatud⁴⁰. Teiste Euroopa Liidu liikmesriikide ettevõtjate võidetud hanked moodustavad keskmiselt 13,4% kõikidest hangetest, mille hulgas esineb märkimisväärsed

37 European Qualification Framework (EQF): Euroopa riikide vabatahtlik 8-tasemeline väljundipõhine raamistik, kus iga riik saab oma kvalifikatsioonisüsteemi EQF tasemeta siduda. EQF on kvalifikatsiooni läbipaistvuse abivahend.

38 direktiivi 98/34/EÜ alusel.

39 „Annual Public Procurement Implementation Review 2013“, Brussels, 1.8.2014 http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf

erinevusi, ulatudes 0%-st 44%-ni. Probleemiks on hankijate poolne ebaproportsionaalsete nõuete kehtestamine (näiteks nõue, et pakkuja peab olema registreeritud mõnes siseriiklikus registris jmt) või pakkumise tingimuste mitmeti mõistetavus, mis raskendab lepingu täitmist ja hanke eesmärkide saavutamist. Seetõttu tuleb Eesti hinnangul keskenduda 2014. aastal vastu võetud **riigihangete direktiivide eesmärgipärasele rakendamisele**.

88. Tegeleda tuleb ka **hankijate teadlikkuse tõstmisega ja „piiriülese hanke hea tava“ väljatöötamise ja juurutamisega**, et teadmatusest või harjumusest ei piirataks piiriüleste pakkujate juurdepääsu riigihankele. Lisaks Euroopa Liidu riigihangete registrile tuleks **kaaluda täiendavaid viise, et info teises liikmesriigis korraldatavatest hangetest jõuaks ettevõtjani**, näiteks võiks hanketeated avaldada ühtse elektroonilise kanali kaudu (analoogselt Eesti riigihangete registriga). Eesti peab vajalikuks, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid läheksid võimalikult kiiresti üle **täiselektronilisele menetlusele**, sh piiriülestele e-arvetele.

Uuenduslikke ärimudeleid soosiv Euroopa Liidu õigus

89. Viimastel aastatel on esile kerkinud mitmeid uuenduslikke nn inimeselt inimesele või „**jagamismajanduse**“ **ärimudeleid**, millega kaasneb mitmetes teenusvaldkondades (hotelli- ja majutusteenused, taksoteenus, parkimine) eelduslikult hinnatasemete märkimisväärne alanemine ja tarbijatele suuremad võimalused teenuste tarbimiseks. Nende ärimudelite edu tõendab, et teatud äritegevuse valdkondades on võimalik tagada ettevõtjate jaoks madalama regulatiivkoormusega praegusega sisuliselt võrdne või kõrgem tarbijakaitse tase. Hetkel on tekkinud olukord, kus sageli üldse reguleerimata jagamismajanduse teenused konkureerivad reguleeritud teenustega. Uute ärimudelite tekkimisel peaks EL põhjalikult hindama, kas valdkondliku seadusandluse oluline lihtsustamine tagaks tarbijate ja töötajate huvide, ohutuse jm kaitse ning võimaldaks jagamismajandusel ning klassikalistel teenuseosutajatel konkureerida võrdsetel alustel. Euroopa peab olema valmis **ära kasutama uute ärimudelite võimalusi** ning tagama Euroopa Liidu atraktiivsuse ettevõtjatele innovaatiliste ideede rakendamiseks. Tarkvaralahenduste puhul tuleks kaaluda nende hõlmamist autorikaitse reeglitega vaid erandjuhtudel, et mitte takistada nende täiustamist või muutmist, st innovatsiooni.
90. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Komisjon arvestaks internetipõhiste **platvormide mõju** täpsemal analüüsimisel nii **tehnoloogiatega, ärimudelite kui tarbijakäitumise kiirete ning võimaliku regulatsiooni rakendatavust mõjutavate muutustega**. Teatavaid meetmeid võiks olla mõistlik kohaldada kõigile tegutsevatele platvormidele (nt läbipaistvusnõuded platvormide omandatud teabe kasutamise, platvormide tegevusaluste kohta, mis võib olla vajalik turuosaliste enamikule oma tegevuse planeerimisel), lähtudes samas põhimõttest „mõttele esmalt väikestele“.

Autoriõiguste kaitse

91. Autoriõiguse valdkonna edasisel käsitlemisel tuleks lähtuda sellest, et ettevõtjad tegutsevad ühtselt ja mitte rahvuslikul turul. Samuti on isikute vaba liikumise põhimõtte alusel tarbijad

40 Ka Eestis on riigihangete kaudu liikuvate rahaliste ressursside maht märkimisväärne - nt 2013. aastal korraldati 8 078 riigihanget ja nende hangete maksumuseks oli 1 638 miljonit eurot (umbes 12% SKP-st).

- vabad valima oma elukohta EL liikmesriikide seas. Seetõttu on oluline teoste **piiriülese kättesaadavuse parandamine**. Autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja on vaba otsustama oma teose kasutamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise ulatuse üle. Esmajoones saavad teoste piiriülest kättesaadavust tarbijatele parandada peamiselt õiguste omajad ise. Digitaalse ühtse turu paremaks toimimiseks on vajalik **erinevate toetavate meetmete arendamine, mille kaudu oleks turuosalistel võimalik parandada teoste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objektide EL ülest kättesaadavust ning sellest kasu saada** (nt tehnoloogilised lahendused, üksikute lepinguõigust puudutavate meetmete harmoneerimise vajaduse analüüs ning selliste meetmete rakendamine).
92. Autoriõigustega kaitstud teoseid on üldsuse huvides võimalik liikmesriigiti mõnevõrra erinevas ulatuses vabalt kasutada. Erinevad erandid ja piirangud teose sisu vabal kasutamisel teevad keeruliseks eelkõige raamatukogude vahelise laenutamise ning teadlaste töö. Peame autoriõigustele ja autoriõigusega kaasnevatele õigustele üldsuse huvides seatud erandite ja piirangute kohaldamise küsimuses vajalikuks **teatud vaba kasutuse juhtude EL-üleselt ühetaolist kohustuslikuks muutmist**. Ennekõike võiks kohustusliku iseloomuga olla erandid, mis võimaldavad info paremat liikumist teadus- ja haridustöös ning puuetega inimestele suunatud erandid.
93. Täiendavalt tuleb analüüsida, kas õiguste piirang teadus- ja arendustöös võimaldab teadus- ja haridusasutustel õiguste objekte kasutada **andmekaeve ja tekstitöötuse eesmärkidel** ning raamatukogude puhul ka masintöötlemise ja indekseerimise eesmärkidel. Analüüsi tulemusel võiks kaaluda uue erandi lisamist andmekaeve ja tekstitöötuse hõlbustamiseks. Samuti tuleks kaaluda infoühiskonna direktiivi mõistes paroodiaerandi ning mäluasutuste kogudes olevate teoste üldsusele kättesaadavaks tegemise piiriülest kohustuslikku kohaldamist.
94. Teoste võrgupõhine kasutus laieneb pidevalt ning õigusruum peab seda toetama. Raamatukogudele tuleks **luua erand raamatute võrgupõhiseks laenutamiseks. Raamatukogudel peaks olema lubatud autoriga kokku lepitud tingimustel oma kogusse kuuluvate elektroonilises formaadis olevate teoste kättesaadavaks tegemine ka väljaspool kohapealseid eriseadmeid** võrgupõhise teenusena kasutaja poolt valitud kohas ja ajal.
95. Peame vajalikuks e-raamatute teemat põhjalikumalt analüüsida eesmärgiga leppida EL-is kokku e-raamatute „laenutamise“ (**üldsusele kättesaadavaks tegemise**) hõlbustamiseks vajalikud muudatused EL õiguses, arvestades seejuures tasakaalustatult ka õiguste omajate, vahendajate ning kirjastajate huve. E-raamatute laenutamisel võiks olla üheks kaalutavaks variandiks **konkreetsete tingimustega piiritletud erandi kehtestamine üldsusele kättesaadavaks tegemise õigusest** (sh näiteks kohustusega selline erand õiguste omajatele kompensatsioonimehhanismiga hüvitada).
96. Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestiste isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest tasu maksmise nõue tuleneb infoühiskonna direktiivist. Kehtiv infoühiskonna direktiiv ei anna praegu otseseid suuniseid liikmesriikidele vastava süsteemi ülesehitamiseks, mistõttu liikmesriigid on võtnud kasutusele erinevad süsteemid. Leiame, et nn **tühja kasseti tasu** regulatsioon peaks olema EL-is selgem. Näiteks võiks olla täpsemalt reguleeritud, kas infoühiskonna direktiivi ülevõtmisel on võimalik riigieelarvest finantseeritav süsteem ning samuti võiks täpsustada tasu piirmäärasid hüvitise suuruse mälumahupõhises arvestuses.

Audiovisuaalvaldkond

97. Oleme seisukohal, et audiovisuaalvaldkonna poliitika üks peamisi eesmärke peab olema tagada Euroopa audiovisuaalloomingu jõudmine Euroopa tarbijateni võimalikult otsesel ja lihtsal viisil. Selle eesmärgi täitmiseks peame oluliseks kaotada õigustamatu **geoblokeering**. Kuigi väikeriigi tarbijatele on geoblokeeringu kaotamine üldjoontes võimalusi avardav, võib see muudatus audiovisuaaltööstuses piirata väljakujunenud ärimudelite ja sissetulekuallikate mitmekesisust. Seetõttu peame vajalikuks põhjalikult analüüsida geoblokeeringu kaotamisega kaasnevat mõjusid Euroopa audiovisuaaltööstusele. Ühtlasi peame oluliseks kaaluda kohanemise meetmeid geoblokeeringu kaotamisega kaasnevate võimalike negatiivsete mõjudega toimetulekul.
98. Peame oluliseks **regulatsioonide “tehnoloogia-neutraalsuste”** põhimõtet - audiovisuaalmeediateenuste osas ei peaks vastu võtma enam erinevaid regulatsioone vastavalt edastustehnoloogiale (lineaarne televisioon versus mittelineaarsed tellitavad teenused). Tehnoloogiapõhise reguleerimise asemel tuleb kaaluda nn suuruse-põhist reguleerimist. See tähendab, et internetivabaduste ja sõnavabaduse säilimiseks peab väiksemamahuline audiovisuaalne internetikommunikatsioon jääma üldiselt vabaks ja järelevalveta ning selle suhtes kohaldataks meediavaldkonna eneseregulatsiooni. Ühtsel audiovisuaalteenuste turul peaksid suurete võtmed, hoolimata tehnilisest edastuskanalist või muudest tegevustest, olema kohustatud järgima audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi sätteid.
99. Leiame, et päritoluriigi mõiste on üks Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi nurgakive ning peab selleks jääma ka edaspidi. Meediateenuste jurisdiktsiooni uuendamise puhul on vaja teha selgemat vahet teenusepakkujate vahel. Tuleb eristada teenusepakkujaid, kellel on edastatava sisu üle kontroll ning mille toimetuse/peakontor asub Euroopa Liidu liikmesriigis, ning neid, kelle puhul tegelik toimetusevastutus on kolmandates riikides asuvates institutsioonides. Viimaste puhul peaks olema võimalik nende levi takistamine teistes liikmesriikides juhul, kui kolmandatest riikidest lähtub avalikku julgeolekut ohustada võiv vaenu õhutatav sisu või sihtriigi reklaamituru regulatsioone eirav teenus. Sõltumata edastuskanalist või tehnilisest platvormist peavad **alaealiste kaitse ja kõlbluse tagamise alased regulatsioonid olema ühtsed**. Laste ja lastevanemate meediakirjaoskuse arendamine peab olema Euroopa meediaregulatsioonide osa.
100. Peame vajalikuks **tõhustada meediateenuste sõltumatute regulaatorasutuste koostööd** ning parandada kesksete jurisdiktsiooniandmebaaside kvaliteeti.
101. Sõltumatute audiovisuaaltootjate juurdepääsutingimused tellitavate video-teenuste **platvormidele**, millel on ühtsel turul suur mõju, peavad olema läbipaistvad, lihtsad ning tagama võrdsed konkurentsitingimused. Antud platvormide toimealused ja kasutusstatistika peavad olema turuosalistele ja regulaatorasutustele arusaadavad ja läbipaistvad. Toetame **võrguneutraalsuse põhimõtte järgimise tagamist**, et anda telekomidele ja võrgupõhistele audiovisuaalteenuste pakkujatele võrdsed võimalused.
102. Euroopa Liidu regulatsioonid peaksid kehtestama audiovisuaalsele reklaamile tarbijakaitsest lähtuvalt miinimumnormid, eriti alkoholi- ja tubakatoodete või alaealistele sobimatu reklaami puhul. Liikmesriikidel peaks jääma õigus kehtestada üksikasjalikumaid või rangemaid eeskirju. Viimastel puhkudel peab uus direktiiv sätestama efektiivse viisi, kuidas sihtriigi regulaatorasutus saab päritoluriigile väljendada konkreetse meediateenuse osas reklaamile seatavaid nõudmisi.

Kosmos

103. Kosmosevaldkond on Euroopa jaoks strateegilise tähtsusega ning sellel on suur potentsiaal panustada majanduskasvu ja konkurentsivõime suurendamisse. Euroopa Liit investeerib aastatel 2014-2020 kosmosetegevusse üle 12 miljardi euro, arendades Maa-seire programmi Copernicus, satelliitnavigatsiooni programmi Galileo ning rahastades kosmosealaseid teadusuuringuid. Oleme seisukohal, et kosmoseprogrammidesse tehtud suurtel investeeringutel peab olema ka **majanduslik väljund**, eelkõige avaliku sektori teenuse kvaliteedi tõstmise ning väike- ja keskmise ettevõtluse arendamise kaudu. Seetõttu toetame satelliitidel paiknevate seadmete arendamist ja **satelliitandmetel põhinevate rakenduste väljatöötamist** nii liikmesriikide siseselt kui ka piiriüleselt ning nende jõudmist kasutajateni. Sellest tulenevalt toetame sellist **Copernicuse satelliitandmete levitamisplatvormi**, mis soodustab kaugseire andmetel põhinevate ärimudelite ja ettevõtluse arengut.
104. Meie hinnangul peaks kosmosetegevuses olema võimalus kaasa lüüa kõikidel EL liikmesriikidel ja ettevõtetel olenemata nende suuruselt. Peame oluliseks kasutada ära **Euroopa Kosmoseagentuuri** liikmelisuse võimalusi Eesti ettevõtluse ning teadusasutuste edendamiseks – hangetes ja koostööprogrammides osalemine ning nendest tulenevad tehnoloogiasiiirded majandusse võimaldavad realiseerida kosmosetegevusest tulenevat kasu.

Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon

105. EL-i konkurentsivõime tugevdamisel on teadus- ja arendustegevusel ning innovatsioonil (TAI) oluline roll. **TAI poliitika tuleb tõsta majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamise keskse vahendi staatusesse**. Selleks tuleb EL-i seadusandlusest eemaldada innovatsioonitakistused ja **suurendada ettevõtete investeerimisvõimekust**. Soodustada tuleb **TAI väljundite kommertsialiseerimist** tagamaks teadusmahukate majandusvaldkondade areng ja kõrge lisandväärtustega töökohtade loomine. EL-i TAI eelarve tase peab olema võrreldav konkureerivate majandustega. Kui EL-i TAI kulutuste osakaal on täna 2,01 % EL-i SKP-st, siis USAs on see 2,81 % ja Jaapanis 3,38 %⁴¹.
106. **EL peab seadma eesmärgiks innovatsioonisõbraliku siseturu kujundamise**. Selleks tuleb tuvastada ja eemaldada innovatsioonitakistusi nii EL-i seadusandluses kui selle ülevõtmisel. Uue EL-i õigusloome välja töötamisel tuleb sisse viia nn **innovatsiooniprintsiibi rakendamine** ehk hinnangu andmine sellele, millist mõju avaldaks õigusakt reguleeritava valdkonna innovatsioonile.
107. **Saavutamaks TAI-sse suunatavate investeeringute 3 %-line osakaal SKPst** on vaja motiveerida ettevõtteid senisest enam TAI-sse investeerima ja parandada teiste poliitikavaldkondade kaasatust. Esiteks tuleb **oluliselt lihtsustada EL TAI raamtingimusi**, sh suurendada konkurentsipoliitika regulatsioonide (nt riigiabi) ja konkurentsivõime eesmärkide kooskõla, suurendada riskitolerantsi TAI valdkonna toetamiseks suunatavates instrumentides, luua tõeline sünergia tõukefondide ja Horisont 2020 vahel, jätkata struktuurivahendite ja EL programmide rakenduspõhimõtete ja finantsreeglite lihtsustamist ning ühtlustamist EL-i tasandil. Teiseks tuleb suurendada teadus- ja arendustegevuse

41 R&D expenditure, Eurostat, 2015, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure

integreerimist muudesse EL-i poliitikavaldkondadesse, et seeläbi **tõsta erinevates EL-i poliitika valdkondades süsteemse ja koordineeritud rakendusuringute tellimise võimekust.**

108. Suurendamaks EL-i konkurentsivõime eesmärkide ja EL-i strateegilise juhtimise vahelist kooskõla tuleb **Euroopa teadusruumi (ERA) ülesehituse tegevuste seire siduda Euroopa Semestri protsessiga.** Seda nii riigi tasemel aruandluse koostamisel ja reformikavade uuendamisel kui ka TAI probleemide laiemal avamisel iga-aastastes riigiraportites.
109. Ühtse EL-i teadusruumi välja kujundamist takistab täna liikmesriikide erinev innovatsioonisuutlikkus, mis põhjustab nii ajude äravoolu, eriti nõrgematest piirkondadest kui ka teadusuuringute ja innovatsiooni tulemuslikkuse suurt erinevust piirkonniti. 2014. a innovatsioonisuutlikkuse näitajate kohaselt kasvas 15 liikmesriigi innovatsioonisuutlikkus ja 13 liikmesriigi s.h Eesti oma kahanes⁴². Vajalik on eemaldada takistused, mis ei võimalda kõigil võrdselt panustada EL-i konkurentsivõime suurendamisse.
110. **Regionaalse innovatsioonilõhe vähendamiseks** peab Euroopa Komisjon tagama regulaarse olukorra analüüsi, kaardistama põhjused ja sekkuma lõhe vähendavate meetmetega. EL-i eelarvest kaasrahastatud Euroopa suurte teadustaristute paiknemine peab olema regionaalselt tasakaalus ja kõigil liikmesriikidele peab olema **võrdselt võimalik osaleda teadustaristute loomis- ja otsustusprotsessis.** EL-i konkurentsivõime turgutamiseks ja teadusmahuka majanduse toimimiseks on oluline **toetada tarka rändepoliitikat.** Soodustada tuleb teadus- ja õpirännet, mis oleks EL-i siseselt piirkondlikult tasakaalustatud ning kolmandate riikide teadlastele, õppuritele ja innovaatoritele atraktiivne. Tark rändepoliitika peab lähtuma EL-i siseselt võimalikult samadest selgetest alustest ja tingimustest. Eelkõige tähtsustab Eesti teadlaste liikuvust sektorite ja riikide vahel, avatud ja ühtseid töölevõtmise tingimusi.
111. Innovatsioonilõhe kõrval on probleemiks ka EL-i TAI koostöövormide ja partnerluste süsteemi killustatus, milles liikmesriikidel, teadusasutustel ja ettevõtetel on piiratud ressursside tõttu väga raske osaleda ning teaduruumi juhtimise ebaefektiivsus.
112. Seetõttu on vajalik järjepidevalt **hinnata ja lihtsustada EL-i TAI koostöövorme ja partnerlusi** ning vähendada mittetoimivaid meetmeid. ERA juhtimissüsteem tuleb muuta tõhusamaks suurendades Euroopa teadusruumi ja innovatsiooni komitee (ERAC) strateegilist rolli ning tema fokuseeritust innovatsiooniküsimustele ja sotsiaalmajanduslikele väljunditele. ERA seires peab välja arendama ühtse analüüsi- ja hindamismetoodika. ERA eesmärkide täitmise hindamisel tuleb tagada koostöö teiste oskusteabe pakkujatega, nagu OECD. Tagama peab ERA prioriteetide rakendamise liikmesriikide strateegiate ja tegevuskavade kaudu.
113. EL teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi, Horisont 2020, suurte partnerluste ja ühisalgatuste osalustingimused annavad konkurentsieelise suurtele tegijatele. Jätkuvalt on probleem ka raamprogrammi projektide tulemuste jõudmisega turule ja ühiskondlikku kasutusse. Seetõttu tuleb **järgmise raamprogrammi läbirääkimistel seada eesmärgiks lihtsama, sidusama ja osalusbarjäärideta rahastusinstrumendi loomise.** Uus raamprogramm peab edendama partnerlustes osaluse laiendamist ja tagama suurema toetuse väikeste ning keskmise suurusega projektidele.

42 Innovation Union Scoreboard, 2015, http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf

114. Tipptasemel teadust, mis on oluline eeltingimus innovatsiooniprotsessile, ei tohiks käsitleda ühiskonnast eraldiseisvana. **Raamprogrammi ülesehitus peab toetama kõiki teadusuuringute ja innovatsiooni etappe.** Kiirendada tuleb tipptasemel teaduse tulemuste kasutuselevõttu ettevõtete poolt ja rakendamist sotsiaalmajanduslike väljakutsete lahendamisel. Selleks **tuleb eritähelepanu pöörata teaduse ja ettevõtluse vahelisele koostööle, s.h innovatsioonivõrgustike loomisele.** Senisest enam tuleb projektide koordineerimisel, otsustuskogudes ja ideelahenduste juures rõhku panna ettevõtluspoole kaasamisele, terviklahendustele ja teadmussiirdele. Raamprogrammis ja riiklikes nõuandvates kogudes tuleb kindlustada nii kõrgetasemeline teadus- kui ka innovatsioonialane kompetents. Soodustada tuleb interdistsiplinaarsust.
115. EL-is tuleb koordineeritult **määratleda avatud teaduse kontseptsioon** ja tutvustada seda teadlastele ning ühiskonnale. Seejärel tuleb **ühtlustada** avatud teaduse arenguga seotud **intellektuaalomandit puudutavaid reegleid, toetada vastavaid autentimis- ja autoriseerimistaristuid ning metaandmete standardiseerimist.** Juba loodud teaduse e-taristute jätkusuutlikkuse ja leviku tagamiseks on vaja arendada sarnaste riiklike e-taristute koostalitamise mudelit. Üle-euroopalistes andmetaristutes ja -ressurssides peab kõikidel riikidel olema võimalus võrdselt osaleda. Selle kõige kõrval ei tohi unustada lõpptarbijale mugavate kasutusevõimaluste loomist. **Eesmärgiks tuleb seada avatud ja ühtsetel alustel juurdepääsu võimaldamine teadustulemustele ning -andmetele.**
116. Kasutades avaliku sektori käsutuses olevaid ressursse targemalt, on võimalik innustada ettevõteteid välja töötama innovaatilisi lahendusi ning panustada seeläbi majanduse konkurentsivõime tõstmisesse. Riigihangete kogumaht moodustab EL-i kogutoodangust 19%⁴³, mis näitab avaliku sektori olulisust uudsete toodete ja teenuste tellijana. Seades riigihangete puhul eesmärgiks toodete või teenuse innovaatilisuse on võimalik kasutada juba olemasolevaid vahendeid ettevõtete arengu soodustamiseks. Avamaks riigihangetes peituvat potentsiaali innovatsioonil põhineva majanduskasvu kiirendamiseks **peab EL seadma üle-euroopalise eesmärgi innovatsiooni soodustavatele riigihangetele**⁴⁴. Samuti tuleb EL-i innovaatiliste riigihangete eesmärgi täitmise üle teostada regulaarset järelevalvet ja **arendada selleks välja EL-i tasandil ühtne mõõtmis- ja seiresüsteem.**
117. Üle-euroopalise TAI alase koostöö alge peitub regionaalsel tasandil, mida raamistab Läänemere piirkonnas EL-i Läänemere strateegia. Peame oluliseks, et **Läänemere strateegia raames toetatakse teaduskoostöö, mobiilsusvõimaluste ja teadustaristu koostalituse arendamist.** Läänemere strateegia tegevustes peab **rõhuasetus** olema ka innovatsioonil ja digitaalse majanduse võimalustel, **s.h piiriüleste e-teenuste arengul.**

43 Public Procurement Indicators, 2012, http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/20141105-indicators-2012_en.pdf

44 Draft ERAC Opinion on Innovation Procurement, 2014, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1215-2014-INIT/en/pdf>

Majandus- ja rahandusküsimused

Majandus- ja rahaliit

118. Euroala on suutnud üle elada eksistentsiaalse kriisi ja on tänaseks majanduskriisist väljumas. Euroala stabiilsuse ja usaldusväarsuse saavutamiseks on viimastel aastatel tehtud olulisi samme ja nende tulemuslikkus on ennast tõestamas. Euroala majandusjuhtimise raamistik on aidanud kaasa riigirahanduse korrastamisele ning tasakaalustamatuste tuvastamisele⁴⁵. Tänapäevaks ei ole uus raamistik veel suutnud piisavalt vähendada liikmesriikide võlatasemeid⁴⁶ ega ärgitada euroala riike piisavalt reforme ellu viima⁴⁷. Nii ei ole astunud sammud lõplikult hajutanud poliitilisi kahtlusi, et euroala ja euroala liikmelisus on pöördumatu. Seetõttu seisavad juba lähiajal ees otsused majandus- ja rahaliidu edasi arendamiseks, et täielikult välistada euroala püsimise kahtlus, mis on aluseks stabiilsele valuutale ning oluline eeldus ühtse finants- ja kapitalituru tekkeks.
119. Kuigi eelseisval perioodil on raske näha euroalaga liitumas uusi liikmesriike, tuleb Euroopa Liidu majandusjuhtimise raamistikku ja eelarvetingimuslikkust kasutada sihipäraselt stabiilsusorientatsiooni süvendamiseks ning euroala liikmelisuse saavutamise aluseks olevate Maastrichti kriteeriumite täitmiseks.
120. Stabiilsus- ja kasvupaktil põhineva **euroala majandusjuhtimise raamistiku** puhul peab keskendumisele olemasoleva reeglistiku rakendamisele, et luua alus edasiseks majanduse, eelarvepoliitikate ja finantssektori lõimumiseks. Uuel perioodil tuleb keskenduda riikide võlakoormuse vähendamisele, makromajanduslike probleemide ennetamisele ja konkurentsivõime parandamisele. **Euroopa poolaasta** protsessis on vaja tervikult liita üldised ja riigipõhised suunised, riikide eelarveprotsessid ja nende seire ning sellest tulenevad korrigeerimismeetmed. Ootame, et Euroopa Komisjon võtab talle antud volitusi eelarvekavade hindamisel ja majanduspoliitiliste soovitude andmisel tõsiselt. Paindlikkuse instrumendi⁴⁸ kasutamine peab jääma stabiilsuse ja kasvu paktiga kokkulepitud reeglite raamidesse. Järelevalve protsessi saab toetada **tugevnev euroala institutsionaalne raamistik**, mis aitab ennetada makromajanduslike probleemide teket ning toetab euroala konkurentsivõime kasvu.

45 2011 aastal oli ülemäärases eelarve puudujäägis 23 liikmesriiki 27st, aastaks 2015 on see arv vähenenud 9-le 28st.

46 2015. a esimeses kvartalis oli EL valitsussektori keskmine võlakoormus 88,2% SKPst ning euroalal 92,9% SKPst. Võlataset 60% SKPst ületavad Kreeka, Itaalia, Portugal, Belgia, Küpros, Hispaania, Prantsusmaa, Ühendkuningriik, Horvaatia, Austria, Sloveenia, Ungari, Saksamaa, Malta, Holland ja Soome.

47 Komisjoni hinnangul on Euroopa poolaasta raames tehtud reformisoovitustest rakendatud veidi enam kui 40% (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_briefs/2014/pdf/eb37_en.pdf)

48 Mille alusel toimuks liikmesriigi suhtes otsesemalt temale suunatud hindamine, pikaajaliste eesmärkide seadmine ning struktuurireformide rakendamisega seotud rahastamine.

121. Riigirahanduse meetmetele peavad lisanduma pikaagset mõju omavad **struktuurireformid**. Nende elluviimisel võib olla lahenduseks senisest soovituslikkusest tugevam õiguslik kohustuslikkus, mida võib piiratud toetada arengueesmärkidega seotud rahastamismehhanism euroala eelarvevõimekuse näol. Euroala eelarvevõimekuse eelduseks on pikaajaliselt ja kestlikult stabiilsuse ja kasvu pakti reegleid järgiv liikmesriikide riigirahandus ning toimiv majandusjuhtimise raamistik. Edasise fiskaalintegratsiooni eelduseks peavad olema eelnevad võrreldavad sammud liikmesriikide tasandil. Otsused riikidevahelise riskijagamise suunas peavad maandama moraaliriski. Eelistame struktuurireformide elluviimist ja majanduskriise tasandavaid reservfondi-tüüpi lahendusi liikmesriigi tasandil, kuid oleme valmis arutama ka piiratud võimalusi keskest (EL) eelarvest, kui välistatakse moraaliriskid. Leiame, et selliseid võimalusi tuleks eelnevalt põhjalikult hinnata ning planeerida arutelu osana tulevases eelarveprotsessist, mitte luua uusi ja eraldiseisvaid instrumente. EL tasandi rahastamist peab toetama erainvesteeringute kaasamine.
122. Euroala finantsstabiilsuse edasise tagamisel on oluline roll turusignaalide tugevdamisel ja riskide jagamisel finantsturgude kaudu, mistõttu näeme ka euroala edasise arengu kontekstis eriti olulisena just pangandusliidu lõpuleviimist ning kapitaliturgude liidu loomist (vt allpool).
123. Oleme valmis kaaluma aluslepingute väliselt loodud meetmete⁴⁹ Euroopa Liidu õigusraamistikku integreerimist.

Finantssektor

124. Euroopa Liidu **pangandusliidu** ehk ühtsel pangandusjärelvalvel, kriisilahendusel ja hoiuste tagamisel põhineva süsteemi lõpuleviimine ja rakendamine on oluline osa majandus- ja rahaliidu terviklikust toimimisest ning suurendab usaldust euroala kui terviku vastu. Pangandusliit peab aitama paremini ennetada probleemide tekkimist pankades, lahendama tõhusamalt piiriüleseid panganduskriise, lõhkuma pankade süsteemse seotuse riigivõla rahastamisel ning minimeerima maksumaksjate raha kasutamist pankadega seotud probleemide lahendamiseks.
125. EL-i finantssektori tugevuse säilitamiseks ja tuleviku finantskriisidega paremaks võitlemiseks on järgmistel aastatel kesksel kohal pangandusliidu elluviimine – EL ühtse järelvalve ning ühtse kriisilahendusmehhanismi rakendamine koos riiklike erandite vähendamisega. Euroopa stabiilsusmehhanismi sidumine kriisilahendusfondiga⁵⁰ looks ajutise ja erandkorras kiirelt toimiva sildrahastamise süsteemi kuni kriisilahendusfondi täieliku moodustumiseni. Pangandusliidu terviklahenduse loomiseks oleme valmis kaaluma **ühtse hoiuste tagamise süsteemi välja töötamist**, mida hetkel veel ei eksisteeri. Näeme pangandusliidus osalemas ka mitte-euroala liikmeid, mis aitab omakorda kaasa järelvalveasutuste piiriülesele koostööle ning võimaldab kriise lahendada ühtsete reeglite alusel. Võttes arvesse liikmesriigi suurust ja turumahte peab ühtne süsteem jätkuvalt võimaldama riskide vahetut hindamist ning tagama tasakaalustatud õiguste ja kohustuste

⁴⁹ Fiskaalkokkulepe majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise kohta ning Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping.

⁵⁰ *Single Resolution Fund*

lahendi ka nende liikmesriikide jaoks, kus asuvad rahvusvaheliste pangandusgruppide tütarettevõtjad ja filiaalid.

126. Seni on Euroopa Liidus ettevõtete rahastamine olnud pankade keskne ning vähem kapitaliturgudele orienteeritud. **Kapitaliturgude liidu loomine** vähendab finantsturgude killustatust, mitmekesistab majanduse rahastamisallikaid, sh parandab väikese ja keskmise suurusega ettevõtete ligipääsu rahastamisele, tugevdab piiriüleseid kapitalivooge ning soodustab uudsete teenuste teket. Tõkete kõrvaldamine ning kapitaliturgude kaudu rahastamisvõimaluste laiendamine aitab ettevõtetel taotleda rohkem pangavälist rahastamist, mis võimaldaks nt idufirmadel enam areneda ja suurematel äriühingutel veelgi laieneda. Euroopa Liidu kapitalituru ja majandusliku kasvupotentsiaali rakendamiseks on vaja kaotada ühtse turu killustatus ning rahvuslikud piirangud, mis takistavad ettevõtete kasvu ja laienemist.
127. Oluline on tagada kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikide kapitaliturgudele Euroopa Liidu üleselt võrdne kaupade ja teenuste vaba liikumine juba kehtiva õiguse alusel (nt investeerimisfondide osakute pakkumine piiriülevalt ilma igasuguste takistusteta). Kapitaliturgude liidust peavad kasu saama lisaks suurtele finantskeskustele ka väiksemad ja vähemlikviidsed turud. Traditsioonilisemate kapitaliturgude valdkondade nagu väärtpaberibörsid kõrval tuleb mitmekesistada muid väikeettevõtete rahastamisallikaid – arendada rahastamist riskikapitali- või ühisrahastusplatvormide kaudu vms. Vajalik on ühtse käsituseta teemavaldkondade (eelkõige ühisrahastamine ja pandikirjad) ühetaoline kohtlemine, kuid samas väiksemaid turuosalisi arvestav proportsionaalne reguleerimine, mis aitab nendesse valdkondadesse tuua enam õigusselgust. Finants- ja investeerimisteenuste osutamisel tuleb vähendada ülereguleeritusest tulenevat halduskoormust väiksemate finantsvahendajate jaoks, mis aitaks parandada väikeettevõtete ligipääsu turule, suurendada konkurentsi, luua uusi ärimudeleid ning vähendada teenuste kulusid.

Maksundus

128. Maksunduse edendamise Euroopa Liidu tasandil toetab siseturu toimimisel moonutuste kaotamisega (ELTL art 113 ja 115) ühtse turu arengut, sh digitaalse ühtse turu jõustamist. Euroopa majandusjuhtimise raamistikus antavad maksusoovitused peavad jääma liikmesriikide jaoks valikulisteks. Konkurentsivõime, hõive ja ressursisäästlikkuse suurendamise eesmärgil toetame kapitali ja tööjõu maksustamiselt ressurside maksustamise suunas liikumist. Kõige olulisemaks EL-i prioriteediks maksunduse valdkonnas on **maksustamisest hoidumise ja maksude vältimisega võitlemine**, mille tõttu jääb liikmesriikidel Euroopa Komisjoni hinnangul saamata 1 triljon eurot maksutulu. Maksualase teabevahetuse ühtlustamisel tuleb vältida OECD ja EL sarnaste algatustega seotud topelt halduskoormust.
129. **Käibemaksu** kui liikmesriikide suurima tuluallika ühtlustamine peab tagama maksukohustuslaste halduskoormuse vähendamise ja pettuste suhtes kindlamaks muutmise, millega kaasneb tasakaalustatud kontrolli võimalus. Rakendada tuleb sihtriigis maksustamise põhimõtet. Käibemaksusüsteemi elujõulisuse tagab maksuerisuste ja –vabastuste kaotamine (sh näiteks vähendatud määrad ja EL diplomaatidele kohalduv vabastus) ning maksude kogumine liikmesriigi tasandil. Vältida tuleb ka pettuseriski maksuvaba kauba liikmesriikide-vahelisel liikumisel.

130. Pöördmaksustamise kiirreageerimismehhanismi rakendamine, tõhusam liikmesriikide vaheline teabevahetus, lõpptarbijale piiriüleselt tarnitavate kaupade puhul lihtsustatud maksu deklareerimine ning käibemaksukohustuslasena registreerimisnõuete säilitamine muudavad **EL käibemaksusüsteemi lihtsamaks ja pettuste suhtes tugevamaks.**
131. **Äriühingute maksustamise** reguleerimisel tuleb lähtuda ühtse turu toimimise ja konkurentsimoonutuste vältimise põhimõtetest ning jätkata tuleb liikmesriikide suunatud koostööd maksustamisest hoidumise ja maksude vältimise vastu. Eesmärgiks peab olema, et kõik ettevõtted maksaksid õiglase osa oma tuludest maksudeks riigis, kus tulu teeniti. Samuti tuleb tagada füüsiliste isikute välismaal hoitavate finantsvarade kohta koduriigile teabe edastamine, et toimuks riigisiselt teenitud tuluga võrdne maksustamine. Digimajanduse plahvatuslik kasv annab võimaluse tulu teenida ilma füüsilise kohaloluta ja teistes riikides väljatöötatud infotehnoloogiliste lahenduste eest makstavate kasutustasude suurust on raske kindlaks määrata. Seetõttu on vajalik üheselt määratleda tulu teenimise koht, kus toimuks ka selle maksustamine.
132. **Ühtse konsolideeritud ettevõtte tulumaksubaasi** rakendamisel peab see vähendama maksustamisest kõrvalehoidumist, maksude minimiseerimist ja lähtuma ühtlustatud laiaast maksubaasist, kuid võimaldama paindlikkust kasumi maksustamise hetke määramiseks. Maksubaasi konsolideerimine peaks sellest algatusest välja jääma, kuna siirdehindade kasutamine on osutunud piisavalt tõhusaks vahendiks. Kehtiv Euroopa Liidu maksuraamistik hõlbustab piisavalt ettevõtjate teises liikmesriigis tegevuse alustamist ning puudub vajadus täiendavaks maksualaseks ühtlustamiseks. Soovime tagada Eesti äriühingute tulumaksu süsteemi säilimise, mistõttu me ei toeta Euroopa Liidu minimaalse efektiivse tulumaksu määra kehtestamist kui see toob kaasa muudatused ettevõtte reinvesteeritud kasumi maksustamisel.

Toll

133. Toll toimib maksude kogumise kõrval aina suuremal määral siseturu valvurina jõustades EL ja liikmesriikide poliitikat juba piiril, kuivõrd tema ülesanded hõlmavad näiteks rahvatervise-, tarbijakaitse-, keskkonna- ja põllumajandusalaste õigusaktide jõustamist. Liikmesriigid ei suuda üksi toime tulla Euroopa Liidu tollipiiri kaitsega ning **vaja oleks suuremat ühtsust, koostöö süvendamist ja integreeritust.** Võitluseks ebaseadusliku tegevusega EL välispiiril (nt relvakaubandus, uimastite ja sigarettide salakaubavedu) peab kaupade rahvusvahelise liikumisega seotud turvalisuse ja julgeoleku riskianalüüs olema läbi viidud ühetaoliselt kogu EL territooriumil. Eelnevast tulenevalt võiks kaaluda maismaapiiri tolliasutuste vahelise koostöö süvendamise ja arendamise viimist **alalise koostööorgani või agentuuri tasandile**, sarnaselt isikute piiriületuse korraldamisele ühtse agentuuri (FRONTEX⁵¹) kaudu. **Ühetaolise riskihalduse tagab** Euroopa Liidu keskne turvalisuse ja julgeoleku ning riskijuhtimise infosüsteem, mida võiks sarnaselt Schengeni infosüsteemidega arendada ja hallata keskselt (nt eu-LISA poolt). Selline lähenemine toetab ka Euroopa julgeoleku tegevuskavas seatud julgeolekueesmärkide saavutamist. Euroopa Liidu tolliliidu ühtse toimimise tagamiseks peab tolliinfosüsteemide arendamine minema järk-järgult üle kesksele arendusele.

51 Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur

Euroopa Liidu vahendid

134. Euroopa Liidu eelarve läbirääkimiste protsessis kasutatakse järjest enam õiglase vastutasu (*juste retour*) lähenemist, kuigi eelarve peab rahastama Euroopa Liidu poliitika ja eesmärkide saavutamist, looma lisandväärtust ning ühendama Euroopa Liidu nii majanduslikult kui poliitiliselt tervikuks.
135. Tuleval eelarveperioodil (2021+, st aastal 2021 algaval) on Eesti EL-i eelarvest saadavad summad tõenäoliselt väiksemad ja nende kasutusega seotud piirangud rangemad kui 2014-2020 perioodil. Seetõttu on oluline ühtekuuluvuspoliitika investeeringute abil tõsta konkurentsivõimet nii, et tulevikus oleks kestlik areng võimalik ka ilma täiendavate suuremahuliste EL investeeringutoetusteta. 2021+ eelarveraamistikku kavandamisel 2014-2020 raamistikule sarnaste kriteeriumide alusel võib Eesti majandusnäitajate poolest praeguse prognoosi kohaselt tervikuna ületada konvergentsipiirkondadele seatud künnise. Jätkuva konvergensti tagamiseks ning riigisisese arengu ühtlustamiseks koos toetustega vähem arenenud piirkondadele **voib olla otstarbekas esitada taotlus Eesti jaotamiseks kaheks erinevas arengujärgus olevaks piirkonnaks**⁵².
136. **Iga-aastase eelarve rakendamine peab muutuma paindlikumaks**, millega kaasneb aasta lõikes maksete ühtlasem jaotumine ja vahendite ümbertõstmise võimalus. Vahendite kasutamine peaks olema lihtsustatud ja seetõttu seotud ennekõike poliitika prioriteetide ja programmi eesmärkide saavutamise ja tingimuste täitmisega. EL-i lisanduvaid ülesandeid ja investeerimisvajaduste kasvu ei ole võimalik eelarvesse mahutada, kui eelarve rahastamise põhimõtted ja liikmesriikide panustamine püsib samasugune ka **järgmise finantsperioodi (MFF 2021+) kavandamisel**. Seega on vajalik EL kulupoliitikate nii senise rahastamismahu ja osakaalu muutmise (sh vähendamine) kui ka nende sisene ümberkorraldus: fookuseesmärkide ja –teemade ning EL vahendite kasutusviisi muutmise.
137. Arvestame võimalusega, et 2016. aastal toimuva pika-ajalise eelarve vaheülevaatusel järel võivad 2021+ eelarveläbirääkimised alata Eesti eesistumisel EL nõukogus 2018. aastal. **2016 toimuv MFF rakendamise vaheülevaatus**⁵³, peab tagama, et **EL eelarve on võimeline reageerima keskkonnast tulenevatele muutustele ja prioriteetidele** (julgeolekulukord ja kaitsepoliitika, rändesurve, majanduse elavdamine, euroala kestlikkus, jne). Vajalik on ka uuenduslike rahastamisinstrumentide suurem roll ja koostöö rahvusvaheliste finantsinstitutsioonidega eelarve rakendamisel.
138. **EL vahendite kasutamine** poliitika eesmärkide saavutamiseks peab olema fokuseeritud, võimaldama vajadusel mõningat paindlikkust prioriteetide muutmiseks, näiteks järsult muutunud makromajanduskeskkonnale reageerimiseks. Rakendusmehhanismid peavad olema tõhusad ja tulemuslikud. Paindlikkuse võimaldamiseks tuleb eelistada olemasolevate eelarveraamistiku osade prioriteetide

52 Statistiliste territoriaaljaotuste nomenklatuuri (NUTS, pr keeles *nomenclature d'unités territoriales statistiques*) kohane piirkond

53 MFF 2014-2020 kokkuleppega eraldati eelarvest 34% ühtekuuluvuspoliitikale, 39% põllumajandus-kalanduspoliitikale ja maaelu arengule, 13% konkurentsivõimele ja töökohtadele, 6% välistegevustele, 6% halduskuludele, 2% julgeolekule ja EL kodaniku poliitikatele.

ümberkujundamist uute fondide vm instrumentide loomisele. **Välisvahendite**⁵⁴ **rakendamisel** tuleb parema tulemuse saavutamiseks kombineerida ühtekuuluvuspoliitika programme ning erinevaid EL programme (nt Horizon2020). Uute instrumentide lisamisele tuleks eelistada olemasolevate ümberkujundamist ning sünergia otsimist erinevate instrumentide kasutamise koosmõjus. **Makrostrateegiate** (sh Läänemere strateegia) praegune rahastuse tagamise eesmärk võiks tulevikus muutuda võtmetähtsusega poliitiliste kokkulepete saavutamiseks, olla suunanäitaja konkreetsete uuenduste osas Euroopa Liidus ja levitada laiemalt liikmesriikides eluõigust tõestanud lahendusi.

139. Nn tõeline **EL omavahend**⁵⁵ peab kaotama eelarvesse laekuva raha otsese seotuse liikmesriigiga (nn õiglase tagasimakse süsteem), olema autonoomne, läbipaistev ja lihtne, ning muutma eelarvetulude kogumise kodanikule selgemaks. Uute omavahendite (näiteks EL-i maksu) kehtestamisel tuleb silmas pidada mõju maksu- ja halduskoormusele ning uue omavahendi piisavust, stabiilsust ja pikaajalist õiglust.

140.

54 Eesti riigi eelarves moodustasid välisvahendid aastal 2014 11,9 % ning aastal 2015 12,1%, aastal 2016 saab välisvahendite osakaal olema natuke üle 9%. Ligi pool avalikus sektori investeringutest oli aastatel 2013-2015 rahastatud välisvahendite abil. Välisvahenditest suurema osa moodustavad ühtekuuluvuspoliitika vahendid, mida Eesti saab perioodiks 2014-20 4,4 miljardit.

55 2016 aastal valmimas Mario Monti juhitava kõrgetasemelise töörühma ja komisjoni analüüs

Põllumajandus ja kalandus

141. **Siseturu toimimise ja võrdsete konkurentsitingimuste tagamise eelduseks on ühtne ja ühisest EL-i eelarvest rahastatav põllumajanduspoliitika.** Kuigi tänase EL-i ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) eesmärgid on jätkuvalt aktuaalsed, tuleb tulevikus senisest enam tähelepanu pöörata uutele väljakutsetele. Toidu tootmiseks kasutatavad ressursid muld, vesi ja elurikkus on piiratud⁵⁶. Maailma kasvava elanikkonna toiduga kindlustatuse tagamiseks peab keskendumata ressursside jätkusuutlikule majandamisele. Parandamiseks väike- ja keskmise suurusega ettevõtete toimetulekut EL-is tuleb jätkata ÜPP rakendamise ja nõuetele vastavuse süsteemi lihtsustamisega.
142. EL-i otsetoetuste skeem peab olema **ühtne, põllumajandustootjatele võrdset konkurentsipositsiooni tagav, läbipaistev ja lihtne.** Seetõttu tuleb jätkata ühtse pindalatoetuse süsteemi rakendamise ja 2013. a ÜPP reformi kõnelustel alanud otsetoetuste ühikumäärade ühtlustamisega ka järgmisel finantsperioodil⁵⁷. Kehtiva finantsperioodi lõpuks on Eesti otsetoetuste tase 75% EL-i arvestuslikust keskmisest otsetoetusest hektari (ha) kohta. Otsetoetuste maksmisel tuleb otstarbekalt sisustada aktiivse tootja kui toetuse saaja mõiste, eristamaks nende ja üksnes püsirohumaa hooldamisega tegelevate isikute toetusmäärad. **Kriitiliselt tuleb üle vaadata nn rohestamise toetus, eriti ökoloogilise kasutuseesmärgiga aladega seotud kohustused.** Keskkonda ja kliimat säästvate põllumajanduslike tootmisviiside rakendamisel tuleb leida paikkonna loodusliku eripära, keskkonnasäästust tuleneva kasu ja kaasneva halduskoormusega arvestavad tasakaalustatud lahendused. Valikuliste tootmiskohustustega seotud toetuste puhul tuleb arvesse võtta ka sotsiaalmajanduslikke põhjendusi, kasutades neid lisaks statistilistele tootmismahutude näitajatele.
143. ÜPP **turukorraldusmeetmed** ei tohi olla otsustavaks tootmisotsuste kujundamisel, **kuid EL-i tasandil peab olema valmisolek kiiresti sekkuda turutõrgete, suurte hinnakõikumiste ja muude turukonjunktuuri halvendavate asjaolude ilmnemisel.** Selleks, et kujundada laste tervislikke toitumisharjumusi, tuleb jätkata koolipiima ja – puuvilja kavade rakendamise ja pikemas ajaraamis toetame kavade liitmist ja EL eelarve suurendamist mõlema tootegrupi puhul.
144. **Peame vajalikuks ühtsete riigiabi reeglite olemasolu,** et vältida konkurentsi moonutava riigiabi andmist liikmesriikides. EL-i tasemel riigiabi määruste väljatöötamisel tuleb arvestada põllumajandussektori eripäraga ning mitte kanda teistes sektorites kohaldatavaid nõudeid automaatselt üle põllumajandussektori meetmetele.
145. **Põllumajandussaaduste ja -toodete kaubanduse** valdkonnas peab olema tagatud vaba turumajandus ja **konkurentsieeskirjade nõuetekohane rakendamine,** et vältida suuremat turujõudu omavate ettevõtete poolseid kuritarvitusi. Arvestades, et üle 50 % EL-i toidu- ja joogitööstuse käibest annavad väikese ja keskmise suurusega ettevõtted, tuleb kavandada meetmeid, parandamaks nende suutlikkust **uutele turgudele** pääsemiseks.

⁵⁶ The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture, FAO, <http://www.fao.org/nr/solaw/solaw-home/en/>

⁵⁷ Kehtiva toetustaseme kokkuleppe aluseks on 2009. a potentsiaalselt toetusõiguslike põllumajandusliku maa hektarite arv, mis on 2015. a suurenenud ligi 100 000 ha võrra.

146. Arvatav toidukadude suurusjärk EL-is on aastas 89 mln t ehk 179 kg inimese kohta. Eesti kodumajapidamised viskavad toidukaona aastas ära ligikaudu 63 miljoni euro väärtuses toitu⁵⁸. **Toidu raiskamist tuleb vähendada.** Üle tuleb vaadata ebaefektiivset tootmist ja pillavat tarbimist soodustavad ÜPP ja EL-i toidumärgistamise reeglid. Eelisarendada tuleb energiatõhusaid ressursisäästlikke tootmisviise, mis soodustavad lühikese tarneahela kaudu **toidu kiiremat tarbimisse jõudmist.** Soodustada tuleb võimaluste leidmist toiduainete taaskasutamiseks. Panustada tuleb EL-i ülestesse tarbijate teadlikkust tõstvatesse kampaaniatesse.
147. Tuleb rakendada ka **biomajanduse arengut toetavaid meetmeid**, et tekiks paremad eeldused katmata biomajanduse valdkondade arendamiseks, ettevõtete lisandväärtuse ja majanduse kogutoodangu suurendamiseks ning uute töökohtade loomiseks.
148. **EL-i maaelu arengu poliitika** peab jääma ühise põllumajanduspoliitika osaks. Maaelu arengu poliitika eesmärgiks on **toetada põllumajanduse konkurentsivõimet, põllumajanduskeskkonna säästlikku kasutamist ning maapiirkondade tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arengut.** Maaelu arengu poliitika peab viima toetussõltuvuse vähenemiseni ja võimaldama kiiremini reageerida kriisidele.
149. Maapiirkondade majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleb keskenduda tegevustele, mis **tagaksid mitmekesise põllumajandusstruktuuri**, kus oluline roll on nii peretaludel kui suurtel põllumajandusettevõtetel. Senisest enam on vaja tähelepanu pöörata **tarneahela siseste konkurentsimoonutuste vähendamisele.** Riskide maandamiseks on vaja meetmeid, mis aitaks **mitmekesistada põllumajandustootmist** ja toetaks **tootjate positsioonide parandamist.** Oluline roll on siin erinevatel ühistevõimel, lühikesele tarneahelale, tootja läbirääkimispositsiooni parandamisele, kõrgemale kvaliteedile ja suuremale lisandväärtusele suunatud meetmetel. Sektori järjepidevuse tagamiseks tuleb **jätkata põlvkondade vahetuse ja noorte sektorisse kaasamise soodustamisega.**
150. Põllumajandus toodab lisaks toidule ka avalikke hüvesid nagu elurikkus, avatud maastikud või kliimastabiilsus. Nende avalike hüvede pakkumise tagavad eelkõige **lisandväärtust loovad aktiivsed keskkonnameetmed, mis adresseerivad põllumajanduse mõju mullale, veele ja elurikkusele.** Me eelistame, et Natura alade keskkonnakaitsete piirangute mõju kompenseerimise võimalus oleks pigem osa keskkonna-, mitte põllumajanduspoliitikast. Ressursitõhususe suurendamiseks tuleb rõhku panna **teadus- ja arendustegevusele**, eriti teadus- ja arendustegevuse tulemuste ettevõtetele ülekandmisele, mis tagaks **jätkusuutliku intensiivistamise**⁵⁹. Samuti tuleb kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid ning panustada pikaajalistesse põllumajandustaristu investeeringutesse, nt maaparandus.
151. Maaelu arengu **sotsiaalse mõõtme põhifookus peab olema suunatud inimressursi arengusse, põllumajandusega seotud pärandi säilimisele ja elukeskkonna parandamisele.** Pakkumaks põllumajandustootjatele võimalust oma tegevust mitmekesistada, et luua seeläbi maapiirkondades alternatiivseid töökohti **tuleb jätkata majandustegevuse mitmekesistamise toetamisega.** Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandilt ja ühe mudeli järgi, seetõttu on oluline **jätkata ja laiendada kogukonna juhitud kohaliku algatuse toetamist.**

58 Eurostat

59 Tootmiseks vajalike ressursside tõhus ja keskkonnasäästlik kasutamine

152. Maaelu arengu poliitikale esitatavad väljakutsed kasvavad, kuid EL-i eelarveliste vahendite maht ei toeta seda. Seetõttu tuleb ühise põllumajanduspoliitika eelarvelisi proportsioone tulevikus muuta maaelu arengu kasuks ja **maaelu arengu rahastus peab kas suurenema või jääma vähemalt samale tasemele**. Maaelu arengu vahendite liikmesriikidevahelisel jagamisel tuleb muuhulgas arvesse võtta madalat rahvastiku tihedust, kuna hajaasustusega piirkondades on teenuste ja infrastruktuuri tagamine kallim. Samuti peab maaelu arengu vahendite jagamisel arvestama keskkonnasõbraliku põllumajanduse osatähtsuse, looduslikust eripärast tingitud piirangutega alade ning kõrge loodusväärtusega alade ulatusega.
153. Piiratud vahendite tingimustes tuleb parandada maapiirkonna ettevõtete juurdepääsu kapitalile. Senisest enam tuleb kasutusele võtta finantsinstrumente ehk laene ja tagatise. Põllumajandustootmise, toiduainesektori ja muude maaettevõtete majandusliku konkurentsivõime tõstmiseks rakendatavad tagastamatud investeeringutoetused on õigustatud, kui nad on suunatud investeeringuteks, mida esmajärjekorras ei tehta (näiteks keskkonnavalased investeeringud) või nendega kaasnevad struktuursed muutused, selge majandusliku efektiivsuse tõus ja toetussõltuvuse vähenemine.
154. Arvestades EL-i põllumajandusturgude suuremat avatust maailmaturule ja konkurentsile ning sellega kaasnevat hinnavolatiilsust tuleb senisest enam tähelepanu pöörata kriisijuhtimisinstrumentidele, mis muuhulgas kindlustaks põllumajandustootjate sissetulekuid turu- ja tootmisriskide vastu. Kriisidele reageerimise võimekust parandaks kriisijuhtimisinstrumentide rakendamise lihtsamaks ja paindlikumaks muutmine.
155. EL-i toiduohutuse, looma- ja taimetervisega ning geneetiliselt muundatud põllukultuuridega seotud riskide hindamisel ja asjakohaste meetmete väljatöötamisel toetame teaduslikult põhjendatud lähenemist. Väljatöötatavad meetmed peavad olema eesmärgipärased ja proportsionaalsed, arvestama nii era- kui riigisektorile kaasnevaid kulusid ja administratiivset koormust. Rahvusvahelist kaubandus mõjutavate kriisidega, nagu loomataudid, taimetervisest tingitud haiguspuhangud või kolmandate riikide poliitilised motiivid⁶⁰, toimetulekuks peab EL tegutsema ühtselt.
156. Toiduohutuse tagamiseks ja siseturu toimimiseks tuleb EL-is senisest enam ühtlustada ja lihtsustada toiduohutust kindlustavaid järelevalvereegleid ja –tasusid. Uue EL-i toiduohutuse seaduste paketi kokkulepped peavad tagama võrdsed konkurentsitingimused ja juba olemasolevate ressursside ning tehniliste lahenduste kasutamise ka edaspidi. EL-i taimekaitse ja taimse paljundusmaterjali turustamise reeglid tuleb kohandada vastavaks valdkonna arengusuundade ja rahvusvahelisel tasandil kehtestatud nõuetega.
157. Toiduhügieeni valdkonnas peab muutma lihtsamaks väikeste toidukäitlejate tegevust. Tuleb avada läbirääkimised toiduhügieeni reeglite uuendamiseks, et tagada väikeettevõtete tegevust puudutavate sätete üheselt arusaadav ja lihtne rakendatavus. EL-i toiduseaduse, toidu pettuse⁶¹ ja toidu päritolunõuete teemalistel läbirääkimistel tuleb senisest enam keskenduda tarbijate õiguste kaitse ja liikmesriikidevahelise koostöö tõhustamisele.

⁶⁰ Poliitiliste motiivide all on silmas peetud erinevate riikide erinevaid toiduohutuse standardeid, mida võidakse, lähtuvalt poliitilistest eesmärkidest, rakendada kaubanduspiirangute põhjendamiseks.

⁶¹ Kuigi toidu pettuse definitsioon on EL-s veel määratlemata, siis üldiselt tuleks toidu pettuse all mõelda toidu ohutuse või kvaliteedinõuete teadlikku rikkumist majandusliku kasu saamise eesmärgil.

158. **Geneetiliselt muundatud toidu ja sööda turule lubamist ning loomade kloonimist puudutavad otsused peavad tagama EL-i siseturu ühtsuse ja loomade heaolu.** EL-is ei tohi keelata geneetiliselt muundatud toidu ja sööda kasutamist ning turule lubamist muudel, kui teaduslikel kaalutlustel⁶² ja säilima peab EL-i tasandi lubade menetluskäik. Tulenevalt kasutatavate tehnoloogiatega kaasnevatest loomaheaolu probleemidest ei tohi EL-is lubada loomade kloonimist põllumajandussaaduste tootmise eesmärgil. Kloonloomade teise või sellele järgnevate põlvkondade kasutamine peaks olema lubatud, sest nende keelamisega kaasneks ebaproportsionaalne administratiivne koormus. Kloonida võib põllumajandusloomi ravimite ja meditsiiniseadmete tootmiseks ning ohustatud või haruldaste loomaliikide säilitamiseks.
159. Mahepõllumajandus on suure potentsiaaliga ja kiiresti arenev sektor, kus nõudlus toodete järgi kasvab kiiremini kui tootmine. **Mahepõllumajanduse arengut toetav EL-i seadusandlus peab olema ühtne ja selle väljatöötamisel tuleb tagada tarbijate usalduse säilimine.** Oluline on tootmisele suunatud subsideerimise jätkumine ning EL-i ja kolmandate riikide tootjate poolt EL-i turule sisenevatele mahetoodetele esitatavate nõuete võrdsustamine. Samuti on valdkonna arenguks oluline koostöö teiste riikidega ja osalemine valdkonna rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuses.

Kalandus

160. EL-i ühise kalanduspoliitika vaahindamisel ja uue poliitika kujundamisel peab keskendumas eelkõige valdkondadele, kus seniste meetmete rakendamisega ei ole saavutatud soovitud tulemusi. Kalanduse valdkonna õigusaktides tuleb arvestada piirkonna eripäradega, et tagada tõhusam menetlusprotsess ja kiirem otsuste vastuvõtmine. Oluline on, et kalandusvaldkonna teadus- ja arenduskoostöö oleks võimalusel koordineeritud nii regionaalsel, kui rahvusvahelisel tasemel. Kalanduspoliitika üldpõhimõtete kokkulepped tuleb hoida lahus vaidlustest piisava rahastuse üle.
161. EL-i kalanduspoliitika eesmärgiks peab jääma **kalavarude hea seisundi saavutamine ja selle hoidmine**, võttes aluseks kestliku majandamise põhimõtte⁶³ ja parandades kalapüügivahendite selektiivsust⁶⁴. Selleks tuleb panustada **Läänemere mitmeliigi- ja lõhekava välja töötamise ning vastuvõtmisesse**, millega rakendatakse ökosüsteemipõhist lähenemisviisi⁶⁵. Sarnased **ökosüsteemipõhisest lähenemisviisist kantud kalapüügi majandamiskavad**, mis aitavad tagada mere bioloogiliste elusressursside kaitse, tuleb välja töötada ka teiste **EL-i kalanduspiirkondade jaoks**. Pikaajaliste mitmeliigiliste kalamajandamiskavade välja töötamisel tuleb silmas pidada **stabiilsust kalandussektorile**. Siirdekalade ja teiste rannapüügi jaoks oluliste liikide puhul

62 EL-i toimimise lepingus sätestatud ettevaatuspõhimõttest lähtuvalt kohustab teaduspõhine kaalutus põhjendama geneetiliselt muundatud toidu või sööda ohutust. Kui ohutust ei ole võimalik tõendada, siis tooteid EL-i turule ei lubata.

63 Kestlik majandamine ehk maksimaalne jätkusuutlik saagikus on (*maximum sustainable yield, MSY*) kõrgeim teoreetiline tasakaalustatud saak, mida saab kalavarust püsivalt keskmiselt välja püüda olemasolevate keskmiste keskkonnatingimuste juures, ohustamata selle võimet taastuda edaspidiseks.

64 Selektiivne kalapüük on kalapüük, mille puhul kasutatakse püügimeetodeid või püügivahendeid, millega püütakse püügioperatsioonide käigus sihipäraselt organisme suuruse või liigi järgi, võimaldades vältida või vigastamata vabaks lasta sihtliiki mittekuuluvaid isendeid, st püünise omadus tabada sihtliiki.

- tuleb pöörata **tähelepanu rändeteede avamisele ja elupaikade taastamisele** ning keskenduda EL-i ja riigisiseste põhimõtete vahelise sidususe tekitamisele.
162. Kalapüügikorralduses peab EL-i **eesmärk olema bürokraatia vähendamine, lihtsustamine ja püügikorralduse ratsionaalsemaks muutmine**, arvestades erinevate püügiviiside erisusi ja regionaalsel tasemel kokkulepitud soovitusi. Püügivõimsuste ja püügivõimaluste vahelise tasakaalu saavutamiseks tuleb kasutusele võtta **turupõhised meetmed, mitte loota toetustele laevastiku vähendamisel**. Vältida tuleb **algatusi, mille tulemusel suureneb liigselt liikmesriikidelt nõutav aruandlus**. Põhjendatud ei ole püügivõimaluste ja püügivõimsuste vahelise tasakaalu iga-aastane hindamine jälgimaks kalalaevaregistri sihttasemeid nendes laevastiku segmentides, kus kohaldatakse püügivõimaluste jagamise süsteemi püügiga tegelevate isikute või laevade vahel.
163. Kalandusturu- ja kaubanduspoliitikas on vajalik keskenduda uuenduslike lahenduste väljatöötamisele kalapüügi- ja vesiviljelustoodete väärimisel ja turustamisel. Rõhku tuleb panna turuläbipaistvuse suurendamisele kalandusandmete avalikustamise kaudu kogu EL-is. Soodustada tuleb vertikaalset integratsiooni, lühikese tarneahela teket ja tugevdada tootjaorganisatsioone. Senisest enam tuleb läbi EL-i poliitikate tähelepanu pöörata uute usaldusväärsete turgude leidmisele, mis tagaks Euroopa kala- ja kalatoodete suurema osakaalu toiduainete ekspordis. Läbirääkimistel piirkondlikes kalandusorganisatsioonides ja kolmandate riikidega kalanduslepingute sõlmimise üle, tuleb taotleda lahendusi, mis arvestaksid EL-i liikmesriikide huvisid ja tagaksid kalavarude kaitse.
164. EL-i poliitika eesmärgiks peab olema **turumajanduslikel alustel toimiv ja konkurentsivõimeline kalandussektor**. Selleks on vajalik liikuda Merendus- ja Kalandusfondi vahelisel toetustest sõltuvuse vähendamise ja turutõrgete ületamiseks loodud **paindlike finantsinstrumentide põhise rahastuse suunas**. Merendus- ja Kalandusfondi **administreerimine tuleb ühtlustada struktuurifondide osas kehtivate põhimõtetega**. Liikuda tuleb **lahenduste suunas, mis võimaldavad toetuste eesmärgipärasemat ja ratsionaalsemat kasutamist**. Toetused tuleb suunata struktuursete muudatuste saavutamisele arvestades regionaalseid eripärasid. Samuti peavad kalandussektorile suunatud EL-i eelarvelised vahendid omama positiivset mõju kalavarude jätkusuutlikule majandamisele.

65 Ökosüsteemipõhine lähenemisviis kalavarude majandamisele on integreeritud lähenemisviis kalavarude majandamisele ökoloogiliselt asjakohastes piirides, mis püüab korraldada looduslike ressursside kasutamist, võttes arvesse kalapüüki ja muud inimtegevust ning säilitades samas nii bioloogilise mitmekesisuse kui ka bioloogilised protsessid, mis on vajalikud mõjutatud ökosüsteemi asualade koosseisu, struktuuri ja funktsioneerimise kaitseks, võttes arvesse teadmisi ja aspekte seoses ökosüsteemi biotiliste, abiotiliste ja inimtegevusega seotud komponente.

Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimused

Töö- ja sotsiaalpoliitika

165. Euroopa Komisjoni talvise majandusproгноosi kohaselt jätkub 2015. aastal majanduse elavnemine Eestis ja EL-is tervikuna tasapisi. Kogu EL-is prognoositakse tööpuuduse vähenemist, mis peaks langema 9,8%-le ja euroalas 11,2%-le. Samas erinevused liikmesriikide töötuse määrade vahel on endiselt märkimisväärsed varieerudes vähem kui 5 %-st Saksamaal kuni rohkem kui 20 %-ni Kreekas. Seejuures noorte tööpuudus 2014. aastal oli Eestis 15% ja EL liikmesriikides keskmiselt 22,2%. Kõrge konkurentsivõimega Euroopa Liidu saavutamise eeltingimus on anda **igale inimesele** (sh puudega ja tervisekahjustusega inimesed, pikaajalised töötud, hoolduskoormusega inimesed, noored ja vanemaealised) **võimalus (taas)iseneda tööturule** tagades selleks vajalikud oskused ja **luua eeldused pikaajaliselt tööelus osalemiseks**. Viidates kõrgele noorte keskmisele töötuse määrale EL-is vajab enam tähelepanu noorte kaasamine tööturule mh. koolist tööle ülemineku lihtsustamine.
166. Siiski ka hästi toimiva majandusega liikmesriikides on töötus muutunud struktuurseks, mida näitab pikaajaliste töötute suur osakaal. Eesti pikaajalise töötuse näitaja 2014 oli 3,3%, mis jääb EL 2013 5,1%-le alla. Kõige sagedamini on takistuseks EL töötajate liikuvusel keeleoskuse puudumine ja töökoha leidmise keerukus. Probleemi lahendamisele saab kaasa aidata teadlikkuse suurendamine töövõimalustest liidus ning sobivate tugiteenuste arendamine. Tööturu nõudluse ja pakkumise tasakaalustamiseks on oluline toetada nii **ametialast kui geograafilist liikumist** (sh. siseriiklik liikumine). Konkurentsivõime tagamiseks peaksime edendama tööjõu liikuvust eelkõige sellistes valdkondades, kus on pidevalt täitmata töökohti või kus töötajate oskused ei vasta tööturu nõudlusele.
167. Leiame, et EL ühtsel turul peaks olema **võimalikult vähe isikute piiriülest liikumist takistavaid erisusi** ning tähelepanu tuleks pöörata sellele, et riigid ei hakkaks vaba liikumise väärkasutamise vastu võitlemise sildi all rakendada kaudseid meetmeid isikute ja teenuste vaba liikumise tõkestamiseks. Pettuste ja vigade vähendamine eeldab tulemuslikku koostööd liikmesriikide vahel. **Seejuures toetavad kehtivad sotsiaalkindlustuse koordineerimissüsteemi** põhimõtted isikute vaba liikumist (võrdse kohtlemise kohustus riigi poolt makstavate sotsiaalkindlustushüvitiste suhtes nii töötavatele kui mittetöötavatele inimestele) ja need toimivad hästi. Peame oluliseks EL sotsiaalkindlustuse koordineerimissüsteemi⁶⁶ ajakohastamist, mis arvestaks arengutega liikmesriikides. Liikmesriikide majandusliku ja kultuurilise olukorraga tihedalt seotud hüvitiste koordineerimise põhimõtted vajavad ümbervaatamist, näiteks perehüvitiste koordineerimise tuleks eristada vanemahüvitisi, klassikalisi perehüvitisi ja muid riigispetsiifilisi perepoliitika erinevaid eesmärke täitvad hüvitisi, selleks et reeglid oleks selgemad ja sissetulekutest sõltuvad hüvitised oleks eristatud lastele mõeldud hüvitistest.

66 Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu määrus 883/2004/EÜ, 29. aprill 2004, sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta

168. Peame oluliseks arendada sotsiaalkindlustusega seotud **elektroonilist andmevahetust** EL-i liikmesriikide vahel ja see peab toimima aastaks 2018, et inimestele oleks tagatud sotsiaalkindlustusega seotud piiriüleste juhtumite kiire lahendamine.
169. Kvaliteetsete töökohtade tekkimiseks peab regulatiivne keskkond soodustama ettevõtlust ja töökohtade loomist, tagades samas tasakaalu paindlikkuse, tööga kindlustatuse ning tervishoiu- ja tööohutuse vahel. Seetõttu tuleb **EL tööaja regulatsiooni ajakohastada ja paindlikumaks muuta, st** paremini tööturu, töötajate ja ettevõtete vajadusi arvestav regulatsioon peaks võimaldama paindlikumat tööaja, puhkeaja ja valveaja korraldust, et ennetada võimalikke tööjõupuudusest tingitud probleeme teatud sektorites. Samuti tuleks EL tasandil selgelt reguleerida individuaalsete ületunnitöö kokkulepete kasutamise võimalus, et ka tulevikus saaks töötajad lähtuvalt lepinguvabaduse põhimõttest seda võimalust kasutada. Komisjoni tööplaan näeb ette mobiilsuspaketi raames **töötajate lähetamise direktiivi** rakendumise seiramist ja vajadusel algatades alusdirektiivi üle vaatamise ning muutmise. Lähetatud töötajate direktiivi⁶⁷ puhul on oluline **keskenduda rakendusdirektiivi tulemuslikkusele ning ettevaatusega tuleks suhtuda alusdirektiivi avamisse**, kuna enne rakenduspraktika tekkimist võib see kaasa tuua tasakaalustamata otsuseid.
170. Vajalik on **töetervishoiu- ja ohutuse alaste õigusaktide ajakohastamine** mh vältimaks ülemäärast halduskoormust, vähendamaks ettevõtete aruandluskohustust ning muutmaks õigusaktidest tulenevate nõuete täitmine eriti mikro- ja väikeettevõtjate jaoks lihtsamaks. Kvaliteetne EL õigusloome hõlmab ka **EL tasandi tööturu osapoolte kokkulepete** puhul partnerite esinduslikkuse parandamist, sektoraalsete läbirääkimiste läbipaistvust ning põhjalikku mõjuhindamist. **Tööelu kvaliteedi tagamisel on oluline soolise võrdõiguslikkuse edendamine**, sh. töö ja pereelu tasakaalu toetamine, palgalõhe vähendamine ning sooliste stereotüüpide mõju ja seeläbi tööturu horisontaalse ja vertikaalse soolise segregatsiooni vähendamine. Peame asjakohaseks **vanemapuhkuste miinimumpõhimõtete sätestamist läbi õiguslike meetmete**, mis ühtlasi toetaks ka naiste ja meeste hoolduskoormuse võrdsemat jagunemist. Samas ei tohiks vanemapuhkuste miinimumnõuded kehtestada standardeid hüvitiste suuruste osas, kuivõrd see peab jääma liikmesriigi otsustada.
171. Tänapäevane EE2020 ja EL2020 vaesuse ja tõrjutuse eesmärgi täitmise hindamiseks kasutatav indikaator ei sobi sotsiaalpoliitiliste meetmete tulemuslikkuse mõõtmiseks. Näiteks majanduslanguse ajal suhtelise vaesuse määr vähenes, kuigi samal ajal oli töötuse määr kõrge ning elanike sissetulekud vähenesid. Teistpidi, majanduskasvu aastatel suhteline vaesus jällegi suurenes. See näitab, et suhtelise vaesuse määra ei mõjuta sissetulekute tase, vaid sissetulekute ebavõrdsus ehk tulude jaotus. Seega peame vajalikuks EL tasandil välja töötada **asjakohane ja usaldusväärne indikaator, mis võimaldab mõõta vaesuse ja tõrjutuse vähendamise meetmete tulemusi**.
172. Seejuures tuleb arvestada, et näitaja oleks riikide vahel võrreldav ning andmete kogumise ja avaldamise viiteaeg võimalikult lühike. Kuivõrd erinevate liikmesriikide sotsiaalkaitse süsteemid ja ka majanduslik olukord on erinevad siis leiame, et **miinimumsissetulekute tasemed ja metoodika**, samuti näidiseelarve komponentide määramine peab jääma **liikmesriikide pädevusse**. Seejuures peame oluliseks arvestada eelkõige elanike tegelike tarbimiskuludega. Näiteks on Eestis kasutusel absoluutse vaesuse määr, mida otseselt

mõjutavad muutused tööturul ja majanduses. Absoluutse vaesuse piir määrab ära sissetulekutaseme, mis võimaldab inimestel toime tulla konkreetses keskkonnas. Peame vajalikuks töötada välja **uus EL-i lapse õigusi käsitlev tegevuskava**, eesmärgiga tagada laste õiguste ja kaitse teemal EL tasandil terviklik vaade ja ühtne lähenemine piiriüleste lastekaitsejuhtumite koordineerimiseks. Tegevuskava keskmes näeme eelkõige laste õiguste, vaesuse, väärkohtlemise, alaealiste õigusrikkujate ning piiriüleste lastekaitsejuhtumite koordineerimise küsimusi.

173. Võrdse kohtlemise ja ühesugune diskrimineerimise vastane kaitse kogu Euroopa Liidus sarnaselt kõikidele kaitstavatele gruppidele on jätkuvalt oluline ning selleks on eelkõige vajalik vastu võtta horisontaalne võrdse kohtlemise direktiiv.

Tervisepoliitika

174. Alkoholi liigtarvitamine on Euroopas üks olulisemaid tervisekahju ja produktiivsuse kao põhjustajaid. WHO 2012. aastal avaldatud raporti kohaselt põhjustab alkohol Eestis 12% naiste ja 28% meeste suremusest vanusegrupis 15-64 eluaastat. Ennetamiseks ning vähendamaks alkoholi tarbimist ning sellest tingitud kahjusid, oleme **alkoholipoliitika** roheline raamatus⁶⁸ kavandanud jõulisi meetmeid kõigis alkoholipoliitika võtmevaldkondades. Samas näeme, et mitmes olulises valdkonnas on tulemuste saavutamiseks vajalik EL tasandi koostöö. Kuivõrd alkoholitarbimine on püsinud Euroopas stabiilsena viimase kümne aasta jooksul ning ka kahjude vähenemise osas ei ole saavutatud otsustavat edu leiame, et EL vajab uut, laiemat ja WHO globaalse alkoholistrateegia eesmärkidest lähtuvat **alkoholistrateegiat alkoholikahjude vähendamiseks** ning tööjõu tervise ja produktiivsuse edendamiseks.
175. Uimastite kättesaadavuse vähendamiseks tuleb teostada efektiivsemalt kontrolli internetikaubanduse üle ning tagada kiire ja koordineeritud kontroll uute psühhoaktiivsete ainete üle. Uimastite tarbimise vähendamisel on võtmetähtsusega tõendus põhise poliitika rakendamine ning kahjude vähendamisele suunatud meetmete arendamine. Eriti oluline on kõige suurema kahjuga raskete uimastite leviku piiramine.
176. **Ravimite kättesaadavust** tuleb EL-is parandada, sh uute ravimite viivitusest vältimiseks ja jõudmist inimesteni. Kõigile peab olema tagatud võrdne juurdepääs efektiivsetele, ohututele ning kvaliteetsetele ravimitele, mistõttu peame oluliseks, et ravimite kättesaadavus EL-is ei sõltuks inimese elukohariigist ega selle suurusest või majanduslikust võimekusest. Ravimivaldkonna õigusaktides võiks lihtsustada ravimite müügilubade otsustusprotsessi, vähendada nõudeid seoses erinevates liikmesriikides turule viidava ravimi pakendiga, kohustada ravimitootjaid vastastikuse tunnustamise ja detsentraliseeritud menetluse müügilooaproseduuri korral valima kaasatud riikideks kõiki liikmesriike ning lihtsustada varem lõpetatud müügilooaproseduuride puhul võimalust kasutada korduvat menetlust. Tarnepauside riskide maandamiseks oleks vajalik EL-i ülene andmebaas aktuaalsetest ravimite kättesaadavuse probleemidest teavitamiseks, sealhulgas tootjast tingitud tarnehäiretest. Samuti võiks edendada **ühiste ravimihangete head tava**, mis hõlbustaks EL tasemel sõlmitud ühishanke leppe (Joint Procurement Agreement) rakendamist.
177. Euroopas esineb üha enam probleeme seoses antibiootikumide vales või üleliigsest kasutamisest tekkinud haiguste ravile allumatusega, mistõttu meie **Euroopa Liidu**

⁶⁸ Alkoholipoliitika roheline raamat, Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud 20.02.2014, http://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf

poliitika eesmärgiks on antimikroobse ravimiresistentsuse leviku senisest süsteemsem ning tõhusam ohjamine, arvestades antimikroobse resistentsuse multisektoraalset iseloomu. Selleks tuleks liikmesriikidel muuta oma ravimipoliitika konservatiivsemaks. Antibiootikumide määramine peaks olema retseptipõhine ning enne määramist tuleks teha asjakohased uuringud. Peame oluliseks, et tugevdataks üle-euroopalist antibiootikumide kasutamise järelevalvet, vastavalt „üks tervis“ põhimõtetele ja looduskeskkonda sattunud ravimijääkide seiret. Selleks on oluline viia sisse süsteem antibiootikumide kasutamise registreerimiseks ja nende kasutamisest teavitamiseks. Seiretulemustest lähtuvalt on enim keskkonda mõjutavatele antibiootikumidele või nende jääkidele vaja kehtestada keskkonnakvaliteedi standardid ehk ohutuse taseme piirid. Antimikroobse ravimiresistentsuse probleemist tuleb EL-is aktiivsemalt teavitada kõiki rahvatervise, veterinaaria ja keskkonna valdkonnaga kokku puutuvaid huvigruppe ja avalikkust laiemalt. Leiame, et tuleks täpsustada reklaaminõudeid sarnaselt inimestel kasutatavate ravimitega, et veterinaararsti ravimi valik oleks eesmärgipärane, lähtuks looma heaolust ja inimeste tervisest ega kutsuks üles antibiootikumide tarbimisele.

178. Peame oluliseks, et EL e-tervise alase koostöö eesmärgiks seataks iga kodaniku õigus ja võimalus saada **digitaalne ligipääs oma terviseandmetele** ning lubada nende turvalist jagamist erinevate e-teenuste kasutamiseks. Et aastaks 2018 elektrooniline terviselugu igale inimesele võimaldada, on vajalik eemaldada hulk tehnilisi takistusi. Seni on keskendunud ühiste tehniliste standardite loomisele terviseandmete digitaalsel kasutamisel, mis on jätkuvalt väga oluline lõppeesmärk. Sama oluline on leppida EL-is järkjärguline teekaart, millega tagatakse määratletud terviseandmete digitaalne töötlemine ning nende jagamine patsientide ja teiste tervishoiuteenuste osutajatega, sealhulgas piiriülevalt. Järkjärguline tegevuskava võimaldab paremini koordineerida standardiseerimise pingutusi. Eelnevaga on tihedalt seotud õigusruumi korrastamine. Leiame, et EL-i isikuandmete kaitse määrus peab looma suurema õigusselguse kogu Euroopas, kuid eraldi tähelepanu vajab selle rakendamine tervishoiuteenuste osutamisel ning valdkonna innovatsiooni toetamisel. Seoses erakordselt kiire digitaaltehnoloogia arenguga tekib järjest enam andmeid kodanike endi kasutuses olevatest nutiseadmetest. Leida tuleks lahendused selliste andmete ja tervishoiuasutustes tekkivate andmete optimaalseks kooskasutuseks.
179. Uue võimalusena patsiendikesksema terviseteenuste arendamisel ning tervisesüsteemide jätkusuutlikkust silmas pidades on **personaalmehitsiini areng**. Siin tuleks tegeleda näiteks **tervise- ja geenandmete ühiskasutuse** küsimusega, arvestades nii andmete suurt hulka kui ka privaatsusküsimusi. Nii tervisesüsteemide jätkusuutlikkust kui ka vananevat elanikkonda silmas pidades on oluline ka senisest **tihedamini integreeritud tervise- ja sotsiaalsektor**.
180. Liikmesriikide vahel kogemuste vahetamine annab meile põhjaliku ülevaate EL-i tervisesüsteemidest, võimaldab üle võtta parimaid praktikaid ning tõsta tervisepoliitikate nähtavust EL-i majandus- ja rahanduspoliitikate kontekstis, mistõttu peame oluliseks **tervisesüsteemide toimivuse analüüsimist** (*HSPA - Health System Performance Assessment*), kuna see aitab teha tõenduspõhiseid valikuid tervisesüsteemide tugevdamisel ning näitab tervisesüsteemi läbipaistvuse ja aruandekohustuse vajalikkust. Ravimite kulutõhususe analüüsimiseks kasutatakse klassikaliselt **tervisetehnoloogiate hindamist** (*HTA - Health Technology Assessment*), mida soovitakse viimastel aastatel laiendada ka meditsiiniseadmetele, seetõttu peame vajalikuks tõhustada ja paremini koordineerida EL

tasandil HTA tegevust ning leiame, et hindamisega tuleks tegeleda veelgi laiemalt, sh ka rahvatervise programmide, tervishoiuteenuste ja e-teenuste arendamisel.

Transport, telekommunikatsioon ja energeetika

Transport

181. Tõhus ja hästitoimiv transpordikorraldus ning -taristu on Euroopa Liidu nelja põhivabaduse realiseerimise üheks aluseks ning konkurentsivõime suurendamise vältimatu eeldus. 2011. aasta transpordipoliitika valges raamatus⁶⁹ esitatud transpordipoliitika pikaajalise strateegia üheks põhilauseks on „liikuvuse piiramine ei ole lahendus“. Sellest ei tohi tulevikus loobuda. Transpordipoliitika on oma piiriülese iseloomu tõttu Euroopa majandusliku integratsiooni oluline võtmelement.
182. Valdkondlikus transpordipoliitikas toetame maanteeveo-, lennundus-, raudtee- ning merendussektori jätkuvat avamist, et tagada EL-i transpordituru integreeritus. Uute EL algatuste väljatöötamisele peavad eelnema põhjalikud mõjuanalüüsid, mis arvestavad liikmesriikide ja piirkondade erisusi. Sealjuures peaksid EL algatused tagama ühelt poolt erinevate süsteemide koostalitlusvõime, teisalt vältima konkreetsete tehnoloogiate põhjendamatu eelistamist ja investeeringuid, mis võivad kiiresti osutuda aegunuks. Kogu transpordisektoris on oluline reeglite ühtne rakendamine ning keskkonna- ja halduskoormuse vähendamine, mida aitab saavutada e-lahenduste laialdasem kasutusele võtmine. Pikemas perspektiivis peaks üleeuroopaliste ja rahvusvaheliste infosüsteemide kasutamine võimaldama paberdokumentidest loobuda ning kasvuhooonegaaside heitmeid vähendada, säilitades samal ajal transpordisektori tõhususe.
183. Asudes EL äärealal vajab Eesti kaasaegseid ühendusi Euroopa keskustega. Riigi konkurentsivõime seisukohalt on eluliselt vajalikud kvaliteetsed lennuühendused, seda ka juhul, kui kõik liinid ei ole alati kommertsalustel tasuvad. Peame oluliseks jätkata suurte EL ühishuviprojektide arendamisega, et luua lõunasuunalised heatasemelised ja Eesti ning sihtpiirkondade vajadusi rahuldavad maismaaühendused Via Baltica ning Rail Balticu näol. Veetranspordi arendamisel on oluline koostöö naaberriikide sadamate vahel, tagamaks jäävabu ühendusi talvisel navigatsiooniperioodil ning vajadusel üksteise abistamist ohtude ja õnnetuste korral. Tähelepanu tuleb pöörata ka ühenduste parendamisele EL-i naaberpiirkondadega, kasutades selleks võimaluste piires Euroopa territoriaalse koostööprogrammi vahendeid.
184. Üleeuroopaline transpordivõrk (TEN-T) tuleb välja arendada 2013. aastal kokkulepitud kujul, tegemata olulisi muudatusi võrgukoridoride paiknemises ning EL ühishuviprojektides. Sealhulgas peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon hindaks, kuidas on põhivõrgu koordinaatsiooni- ja juhtimissüsteem rakendunud ning kas ja milliste meetmete abil tuleks seda täiendada.
185. Peame oluliseks transpordiprojektide EL-poolsel finantseerimisel tagada piisav rahastus Rail Baltic raudteeprojekti elluviimiseks ja seega strateegilise põhja-lõuna-suunalise raudteekoridori tekkimist, mis ühendab Eestit paremini EL siseturuga. Kestlikkuse huvides peab ka järgmises finantsraamistikus jätkuma EL piiriüleste koostööprojektide rahastamine keskselt juhitava taristurahastu kaudu. Samuti toetame jätkuvalt erinevate EL rahastute kombineerimise lubamist tulemuste maksimeerimiseks eeldusel, et välditakse dubleerimist.

⁶⁹ Euroopa ühtse transpordipiirkonna tegevuskava – Konkurentsivõimelise ja ressursitõhusa transpordisüsteemi suunas; 28.03.2011; KOM(2011) 144

Toetame finantsinstrumentide laiemat kasutamist transporditaristu rahastamisel, kuid need instrumendid peavad olema lihtsad, läbipaistvad ning seeläbi atraktiivsed nii abi andjale kui ka saajale.

186. Kaasaegsetel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) lahendustel on potentsiaali aidata tugevalt kaasa nii liikuvusele kui ka ressursi- ja keskkonnasäästlikkusele. Oleme seisukohal, et IKT poliitika olulised põhimõtted, nt avaliku sektori infosüsteemide perioodiline kaasajastamine ja andmete ühekordne esitamine, peavad kajastuma ka transpordivaldkonnas. Oleme avatud uute tehnoloogiate kasutamisele transpordisektoris ning toetame üleeuroopaliste reeglite ja standardite kujundamist autonoomsete sõidukite turvaliseks ja kiireks kasutuselevõtuks. Olemasolevate ja loodavate kohustuslike üleeuroopaliste transpordi infosüsteemidega peaksid liituma kõik liikmesriigid ning nende kaudu osutatavate teenuste hulka tuleb suurendada. Lisandväärtust näeme maanteetranspordi ühendatud infosüsteemide (näiteks ERRU, Tachonet, Resper)⁷⁰ edasiarendamisel.
187. Kolmandate riikide suunalises transpordipoliitikas on paljud probleemid kergemini lahendatavad EL kui liikmesriikide tasandil. See eeldab, et Euroopa Komisjon tegutseb aktiivselt oma pädevuse piires. EL peab transpordi teemal olema rahvusvahelistes organisatsioonides ning suhetes kolmandate riikidega ühtne ning samuti seisma liikmesriikide huvide eest. Oluline on tagada, et kolmandad riigid täidaksid rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustusi.
188. Maanteetranspordi valdkonnas peame oluliseks bürokraatia vähendamist ning kaupade ja teenuste vaba liikumist takistavate tõkete eemaldamist. Kindlasti tuleb jätkata suunda maanteevedude edasisele liberaliseerimisele, vajalik on loobuda kabotaažipiirangutest⁷¹ ning astuda vastu protektsionismilmingutele nii kauba- kui ka reisijateveo puhul. Ühtse transpordituru toimimiseks on oluline kehtivate nõuete ühetaoline rakendamine, mida tuleks esmajärjekorras saavutada läbi olemasolevate institutsioonide ja koostööformaate (sh EuroControlRoute).⁷²

70 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1071/2009 artikli 16 alusel loodud riiklik elektrooniline register autoveo-ettevõtjate kohta (ERRU), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 165/2014 artikli 31 alusel loodud riiklik elektrooniline register kutselisele autojuhile väljastatud juhikaartide kohta (TACHOnet), Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/126/EÜ artikli 15 alusel loodud Euroopa Liidu juhilubade võrgustik (RESPER).

71 Kabotaaž – maanteeveoteenuse osutamine vedaja poolt liikmesriikides, mis pole tema asutamiskohaks. Praegu on kabotaažvedud piiratud (pärast rahvusvahelist vedu on vedajatel lubatud teha kolm kabotaažvedu seitsme päeva jooksul), mis takistab ühtse turu toimimist ja suurendab EL-i veoteenuseosutajate kulusid. Peale siseturu tugevdamise ja majandusliku kasu on küsimus oluline ka kliima- ja energiapoliitika kontekstis: tühisõitide hulga vähenemine säästaks nii keskkonda kui ka energiat. Eri poliitikavaldkondade sidusus peab nende teemade puhul olema suurem.

72 Euro Contrôle Route (ECR) – Euroopa Liidu liikmesriikide maanteetranspordi järelevalve eest vastutavate asutuste koostööformaad, mille eesmärk on läbi piiriülese koostöö, ühiste õppuste ning harmoniseeritud järelevalve parandada liiklusohutust ja juhtide töötingimusi ning tagada maanteetranspordi jätkusuutlikkus ja aus konkurents.

189. Ühtse turu toimimist takistab ka kehtiv käibemaksuregulatsioon. Kui valdavalt toimub ettevõtjate maksustamine püsiva tegevuskoha põhiselt ning käibe suuruse alusel, siis bussitranspordi osas on liikmesriikidel võimalik rakendada maksukohustust ka läbivedude (transiidi) puhul sõltumata käibe suurusest. Peamisteks probleemideks on EL-i ülese lähenemise puudumine, riigiti asjaajamise erinevad keele- ja vorminõuded ning pidev aruandluskohustus ka juhul, kui vastavas riigis teatud perioodil äritegevust ei toimu. Peame vajalikuks maksukohustusega kaasneva bürokraatia lihtsustamist, kaasa arvatud andmete masinloetaval kujul esitamise võimaldamist ning tarbetute piirangute vähendamist.
190. Toetame transpordi valges raamatus esitatud liiklusohutuse visiooni viia maanteeliikluses hukkunute arv 2050. aastaks nullilähedaseks. Esmajärjekorras tuleks üle vaadata kutselistele juhtidele kehtestatud nõuded, kohandada neid lähtuvalt maismaatranspordi arengutele ning muuta töö- ja sõiduajale kehtestatud nõuded lihtsamini järgitavaks. Samuti tuleb tähelepanu pöörata vähemkaitstud liiklejate nagu jalgratturid, jalakäijad ning erivajadustega liiklejad ohutuse tagamisele.
191. Teekasutustasude (sh teemaksude) puhul peame oluliseks tasumäärade kujundamise põhimõtete ühtlustamist ja läbipaistvust ning kogutavate tasude tagasisuunamist taristu kvaliteedi parandamise ja säästva transpordisüsteemi kujundamisse, samuti tehnoloogiliste lahenduste EL-ülel ühtlustamist. Samas peaks jääma liikmesriikidele õigus ise otsustada, kas ja millistele sõidukiliikidele EL reeglite raames teekasutustasu oma territooriumil rakendada, seda nii aja- kui läbisõidupõhiselt. Tasude kehtestamisel tuleb kaaluda kogumõju majandusele, keskkonnale ja elanikele, sh mõju inimeste toimetulekule, transporditeenuste hinnale ja teenuste kättesaadavusele, ettevõtluse konkurentsivõimele jms.
192. Bussiühistranspordi korraldamise regulatsiooni ajakohastamise juures näeme vajadust otselepingute sõlmimise võimaluse jätkumiseks, eelkõige kohaliku pädeva asutuse kontrolli all oleva vedajaga, et tagada vastavus kohaliku tasandi spetsiifikale ja nõudlusele, bussiühistranspordi korraldamise operatiivsus ning paindlikkus.
193. Raudteevaldkonna õigusaktides vajame erisusi, et tagada tõrgeteta tööks vajalik õiguslik ja tehniline ühilduvus EL ja kolmandate riikidega, kus kehtib sama raudteelaius (1520 mm). Lisaks tehnilistele iseärasustele erineb raudteevõrgu hõredusest ja suhteliselt vähesest reisijate arvust tingituna ka meie reisijateveo turu olukord paljude Euroopa tiheasustusega piirkondade olukorrast, mida silmas pidades tavaliselt EL tasandi eelnõud välja töötatakse. Reisijateveo optimaalseks korraldamiseks vajame regulatsioonides seetõttu suuremat paindlikkust. Raudteevaldkonna õigusloomes on Euroopa Komisjon tulnud samades küsimustes välja uute algatustega enne, kui eelmisi on jõutud täielikult üle võtta ja rakendada. Seetõttu ootame, et edaspidi keskendutaks eelkõige juba jõustunud regulatsioonide rakendamisele.
194. EL õhustranspordi õigusraamistikus tuleb arvestada äärepoolsete piirkondade vajadustega. Tallinnasse saabuvate ja väljuvate lennuühenduste arv on jäänud praktiliselt 2004. aasta tasemele ning paljude Euroopa pealinnadega on ühendused üksnes hooajalised. Näiteks 2012. aastal oli Eestis 46 aastaringset õhuliini, 2014. aastal 32 ning 2015. aastal 27 liini. Eesti turgu iseloomustavad väike teeninduspiirkond ning perifeerne geograafiline asukoht, mistõttu inimeste liikuvuse ja majandusarengu tagamiseks vajavad ajakohastamist ning paindlikumaks muutmist nii lennunduse avaliku teenuse praegune regulatsioon, mida on rahvusvaheliste lendude puhul praktikas äärmiselt keeruline rakendada, kui ka lennundussektori riigiabi reeglid. Toetame Ühtse Euroopa taeva (SES – Single European

Sky) tulemuslikku rakendamist, sealhulgas koostööd erinevate aeronavigatsiooniteenuste osutajate vahel, samuti funktsionaalsete õhuruumiosade⁷³ tõhusamat koostööd, tugiteenuste turu avamist ning piiriülese lennujuhtimise rakendamist. EL peab jätkama ning tõhustama lennunduslepingute sõlmimise protsessi kolmandate riikidega. Nimetatud lepingud peaksid sisaldama konkurentsi reguleerivaid sätteid, et oleks tagatud EL ja kolmandate riikide lennuettevõtjate võrdne kohtlemine.

195. Peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon töötaks välja üldised ühtsed ohutusnõuded kaugjuhitavatele õhusõidukitele, kuid väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukite ohutusnõuete rakendamisel peaks liikmesriikidele jääma suurem paindlikkus. Lisaks ohutusnõuetele, peab mehitamata õhusõidukite käitamise regulatsioonis arvesse võtma turvalisust, andmekaitset ning isikute eraelu puutumatust.
196. Laevanduses toetame jätkuvalt ühtse siseturu arendamist ja tolliprotseduuride korduvuse kaotamist. Kui võrd ligi 90% EL väliskaubandusest liigub meritsi⁷⁴, siis EL liikmesriikide lipu all sõitvate laevade konkurentsivõime tagamiseks ning konkurentsimoonutuste vältimiseks tuleks üldjuhul eelistada uute regulatsioonide väljatöötamist ja jõustamist Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO – International Maritime Organization) tasandil, kus need rakenduksid üleilmselt. Püüeldes ühtsete EL seisukohtade kujundamise poole IMOs, peab lähtuma olemasolevast õigusraamistikust ja võtma tasakaalustatult arvesse liikmesriikide huvisid. Laevanduse kõrget halduskoormust saaks leevendada enamate laevadokumentide (tunnistused, logiraamatud jms) elektroonsesse vormi viimisega kogu EL-is. Tuleks püüelda tunnistuste elektroonsesse vormi rakendamise poole ka IMO tasandil. Regulatsioonide väljatöötamisel peab silmas pidama, et EL laevastiku osakaal maailma laevastikus peab kasvama või vähemalt säilima olemasoleval tasemel – vastasel korral väheneb ka EL riikide konkurentsivõime ja olulisus IMO tasemel.
197. Laevanduses juba kehtivate või arutlusel olevate keskkonnanõuete täitmine eeldab üldjuhul kulukate investeeringute tegemist täiendavate tehnoloogiliste vahendite kasutuselevõtuks ja mõned liikmesriigid annavad sellele tegevusele riigiabi. Konkurentsimoonutuste vähendamiseks peaks kaaluma riigiabi piiramist või laevade keskkonnasõbralikumaks muutmise toetamist järgmises finantsraamistikus keskselt EL vahenditest. Laevanduse keskkonnanõuete kehtestamisel tuleb arvestada ohuga, et sellega kaasnev hinnatõus võib tekitada modaalse nihke maismaatranspordile, mis on reeglina suurema negatiivse keskkonnamõjuga kui meretransport.

Infoühiskond

198. Informatsiooni loomine, kasutamine ja töötlemine on muutunud järjest tähtsamaks majanduslikuks, poliitiliseks ja kultuuriliseks tegevuseks, mille kaudu tekkiva teadmuse

73 „Funktsionaalne õhuruumiosa” (FAB, *Functional Airspace Block*) – operatiivsetel vajadustel põhinev õhuruumiosa, mis luuakse riigipiire arvestamata ja milles aeronavigatsiooniteenused ja nendega seotud funktsioonid on tulemustel põhinevad ja optimeeritud, et igas funktsionaalses õhuruumiosas toimuks tõhustatud koostöö aeronavigatsiooniteenuste osutajate vahel või vajaduse korral kasutataks integreeritud teenuste osutajat.

74 http://ec.europa.eu/transport/modes/maritime/index_en.htm (15.07.2015)

ärakasutamine võimaldab Euroopa Liidul majanduslikult kasvada ning tõsta konkurentsivõimet rahvusvahelisel tasandil. Selle võimaldamiseks on tähtis edendada andmete vaba liikumist, elektroonilise side ja e-valitsuse arengut ning usalduse ja turvalisuse kasvu.

Andmete vaba liikumine

199. Andmete kiire, takistusteta, turvaline ja usaldusväärne liikumine on tänapäeva ühiskonna üks alustalasid. Koos tehnoloogia arenguga on andmetest saanud ressurs, mille ärakasutamine on üks peamisi ühiskonna ja majanduse arengu vedajaid. Täna oskame me andmeid hästi koguda ning neid üha paremini kaitsta ja turvata, kuid puudub liikumapanev jõud andmete vabaks liikumiseks, mis näiteks avaks ka uut tüüpi äripotentsiaali. **Andmete vaba liikumine peab saama tegelikkuses toimivaks EL-i viiendaks põhivabaduseks** kaupade, teenuste, kapitali ja isikute vaba liikumise kõrval.
200. Selleks on tähtis tagada, et **iga füüsiline ja juriidiline isik oleks enda kohta käivate või enda tekitatud andmete omanik**, olenemata sellest kas andmete töötaja on avaliku- või erasektori asutus. Isikutel peab olema reaalne kontroll oma andmete üle. See tähendab õigust oma isikuandmeid, oma isikut käsitlevaid andmeid ja ka enda tekitatud andmeid nende töötlejalt välja võtta elektroonselt ja masinloetavalt ning edastada andmeid soovi korral enda poolt valitud andmetöötlejatele.

Elektrooniline side

201. Kaasaegsed ja ülikiired sideühendused on kujunenud ühiskonna lahutamatuks osaks, ilma milleta oleks andmetel tuginevat ühiskonda raske ette kujutada. Kõikjale ulatuv, kõigile kättesaadav ning üleilmselt konkurentsivõimelise kiiruse ja kvaliteediga sidetaristu on ühiskonna arengu, innovatsiooni, konkurentsivõime ja majanduskasvu üheks eelduseks. Erinevatest turutõrgetest (nt hajaasustus) tulenevalt ei suuda aga turg ükski sidevõrkudele asetata vaid ootusi täita, mistõttu on riigi ülesanne valdkonna arengut soodustada, et tagatud oleks **juurdepääs ülikiirele internetile kõikjal Euroopa Liidus**.
202. Kuivõrd määrav osa sidevaldkonda reguleerivast õigusest lepatakse kokku EL tasandil, on oluline, et ka EL elektroonilise side poliitika ülevaatus **soodustaks jätkuvalt konkurentsi ja vähendaks operaatorite kulusid** terves Euroopa Liidus. Inimeste reisimise, ettevõtete piiriülese tegutsemise ja riiklike piiriüleste algatuste (piiriülesed e-teenused, andmesaatkondade rajamine⁷⁵ jt) tõttu peaks tuleviku vajadustele vastava lairiba taristu arengu eestvedaja olema Euroopa Liit. Samuti on oluline **kaotada rändlustasud** (rändluse hulgihindade alandamise kaudu) **EL-is aastaks 2018**, et ülikiire internet oleks siseriiklike hindadega kättesaadav ka piiriüleselt. Oluline on tagada **võrguneutraalsuse põhimõtte järgimine ja rakendamine**, et luua telekommunikatsiooniettevõtetele ja võrgupõhiste teenuste pakkujatele võrdsed võimalused.
203. Kasvav mobiilsus ja nutiseadmete järsult suurenenud kasutamine tekitab järjest suurenevat nõudlust traadita lairibaühendust võimaldavate raadiosagedusalade järele. Kasvavate vajaduste katmiseks on oluline **leida sobivad sagedusvahemikud ja ühtlustada nende kasutusseandmise ajakavad**, arvestades sealjuures vajadust viia Euroopa Liidu

⁷⁵ Andmesaatkonnad on riigipilve laiendus, mille kaudu on võimalik andmeid ja teenuseid varundada või vajadusel opereerida turvalisest andmekeskusest väljaspool riigi territoriaalseid piire. Andmesaatkonna peamine eesmärk on tagada riigi digitaalne järjepidevus.

äärealade sagedusvahemikud kooskõlla kolmandate riikidega ja tagades sageduste tõhusa kasutamise.

204. Sidevõrkude arendamine aitab ka vähendada võrgu ülekoormust ja kindlustab võrguneutraalsuse põhimõttest lähtuva arengu, mis on oluline tagamaks **vaba, avatud ning ettevõtetele võrdseid konkurentsitingimusi pakkuv ja innovatsiooni soodustav internet**. EL ja tema liikmesriigid peaksid aktiivselt ja ühehäälselt osalema Interneti numbrite määramise asutuse (IANA)⁷⁶ funktsioonide üleilmastumise protsessis ja eelistama sealjuures lahendusvariante, mis tagavad tasakaalu üleilmse kogukonna erinevate sidusgruppide (valitsused, ettevõtetus, vabakond, teadlaskond jm) vahel ning on suunatud interneti, kui avatud ja piirideta keskkonna, stabiilsele toimimisele ning aitavad vältida valitsuste või muude (füüsiliste või juriidiliste) isikute või üksuste ühepoolse sekkumise võimalusi tervikliku üleilmse interneti toimimisse.

E-valitsemine

205. Info- ja telekommunikatsioonitehnoloogia tõhusa ja uuendusliku ärakasutamise abil peab toimuma nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide avalikus halduses arenguhüpe. Praegu on e-valitsemise potentsiaal Euroopa Liidus olulisel määral nii piiriülesele kui ka liikmesriikides kasutamata.
206. E-valitsemine pakub nii era- kui ka avaliku sektori jaoks hulga võimalusi. Erinevad nõuetele või reeglitele vastavust tõendavate andmete kiirem, usaldusväärsem ja väiksemate kuludega vahetus piiriüleste ühiste teenustena aitaks muuta ühtse turu läbipaistvamaks, tõhustada selle toimimist, säästes kõigi turuosaliste aega ja raha. **E-valitsemise potentsiaali ärakasutamiseks** tuleb Euroopa Liidus võimalikult kiiresti kokku leppida ühistes valdkondadeüleistes koosvõime põhimõtetes ja baaskomponentides. See võimaldab muuta tõhusamaks ja soodsamaks Euroopa Liidu ülest ja regionaalset koostööd ning soodustab innovatsiooni ka valdkondades, kus koostöövajadus on väiksem. **Euroopa koosvõime raamistiku ülevaatus** käigus tuleb seada poliitiliseks eesmärgiks, ja EL keske rahastuse puhul kohustuslikuks, raamistiku ja ühtsete baaskomponentide rakendamine EL tasandil käivitatud piiriülese andmevahetuse ja e-teenuste jaoks.
207. **Kõrge usaldusväärusega elektroonse identiteedi ja usaldusteenuste vastastikune tunnustamine ja kasutuselevõtt** kui majanduskasvu üks olulisi võimaldajaid on jätkuvalt prioriteetne. Euroopa Liit peaks töötama selle nimel, et kõik EL elanikud omaksid ja kasutaksid elektroonset identiteeti. **eIDAS määruse kiireks ja tulemuslikuks ellurakendamiseks** peaksid EL institutsioonid ja liikmesriigid tegema rohkem **koostööd erasektoriga**, eriti pankade ja sideettevõtete, et tagada digiallkirja laialdane kasutuselevõtt ja luua võimalused täiselektroniliseks asjaajamiseks. Eesti teeb ettepaneku seada EL tasemel mõõdik kvalifitseeritud digitaalalkirjade kasutuse kohta ja **eesmärk saavutada 20%-line digitaalalkirja kasutus tööhõiveline elanikkonna seas**.
208. Eesti peab oluliseks **andmete ühekordse küsimise põhimõtte rakendamist** kogu EL-i ulatuses avaliku sektoriga asjaajamises. Et andmevahetus liikmesriikide ja ka EL

⁷⁶ Internet Assigned Numbers Authority (IANA), sisuliselt Interneti „telefoniraamatu“ „korrupidaja“. IANA funktsioonide haldamise on NTIA andnud ICANN-ile, kuid endiselt administreerib muudatusi domeeninimede juuresooni. IANA funktsioonide üleilmastumise protsessi (üleilmse sidusgruppide kogukonna kokkukutsumine ja ettepanekute tegemine) peaks vedama ICANN.

ametiasutuste vahel saaks toimuda automaatselt, peaks EL töötama valdkondade üleste **avatud tehnoloogiaga masinloetava andmevahetuse ja üksteise usaldamise põhimõtete** piiriülese elluviimise nimel. Valdkonkliku seadusandluse alusel juba toimub ulatuslik ja järjest suurenev piiriülene andmevahetus, mh justiits- ja siseasjade, maksu- ja tolli, siseturu (tarbijakaitse, tehnilise harmoneerimise jm) valdkondades. **Ühtsed standardid ja nende rakendamise juhised** on vajalikud nii olemasoleva liikmesriikide vahelise andmevahetuse alase koostöö tõhusamaks ja soodsamaks teostamiseks terve elutsükli jooksul kui ka eelduseks innovaatiliste uute lahenduste tekkeks. Oluline on Euroopa Liidu tasandil läbi viia **andmete ühekordse küsimise põhimõtte pilootprojekt**.

209. Avaliku sektori innovatsioonile annaks tõuke ka uute tehnoloogiliste lahenduste tõhusam ärakasutamine ning **IT- koordineerimise parandamine EL institutsioonides**. Omavaheline tihedam koordineerimine aitaks kaasa nii digiallkirja kasutuselevõtule kui ka tõhusamale andmevahetusele avalikus halduses EL tasandil, tooks esile olemasolevate ja kavandatavate lahenduste head ja vead ning edendaks parimate lahenduste kasutuselevõttu terves EL-is.
210. Euroopa Komisjoni roll on poliitika kujundamine ning piiriüleste avalike teenuste pakkumist võimaldavate infotehnoloogiliste lahenduste vahetu haldamine ja majutamine tuleks delegeerida suuremahuliste IT-süsteemide Euroopa ametile **Eu-LISA**⁷⁷. Amet **peaks muutuma valdkondade üleseks, hallates muuhulgas ka EL-i e-valitsemise baaskomponente**. Keskne arendamine, mida viib läbi spetsialiseeritud kompetentsikeskus, annab iga süsteemi puhul sünergia, kokkuhoiu, efektiivsuse, turvalisuse ja koostalitlusvõime ning tagab jätkusuutliku arendamise ja haldamise. Eu-LISA mandaadi laiendamine võimaldaks hoida kokku kulusid ning arendada turvalist tehnoloogiabaasi eu-LISA praeguste sisejulgeoleku-alaste põhiülesannete⁷⁸ kõrval ka teistes olulistest valdkondades (näiteks **EL-i tolliinfosüsteemi ning e-õiguskeskkonna ja e-Codex'i keskne haldamine** ja arendamine). Lõpptulemusena peaks eu-LISA hoida olema kõik EL tasandi piiriüleste teenuste ja koostöö baaskomponendid.
211. Euroopa Komisjon peaks koos liikmesriikidega kasutama **e-valitsuse tegevuskava** ning teisi vahendeid, sh **Euroopa poolaasta**, ka innovaatiliste avaliku sektori praktikate arendamiseks ja juurutamiseks ning liikmesriikide edusammude hindamiseks. Sealhulgas tuleks sihiks võtta **avaliku sektori infosüsteemide perioodilise kaasajastamise põhimõtte**⁷⁹ edendamise, muuhulgas läbi EL taseme mõõdiku seadmise.

Usaldus ja turvalisus

212. Küberturve on infoühiskonna arengu ja sellega kaasneva majandusliku kasu võtmetähtsusega võimendaja, samuti on turvalisus IKT kaudu põhi- ja kodanikeõiguste realiseerimise aluseks. IKT lahenduste laialdane kasutuselevõtt sõltub üha enam sellest, kas neid lahendusi peetakse turvalisteks. Juba praegu on Euroopa Liidus palju piiriüleste

⁷⁷ Eu-LISA = Euroopa amet vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suuremahuliste IT-süsteemide operatiivjuhtimiseks (eu-LISA)

⁷⁸ Schengeni infosüsteemi SIS II, viisainfosüsteemi VIS ning asüülitaotlejate ja ebaseaduslike piiriületajate sõrmejälgede võrdlemise infosüsteemi Eurodac haldamine).

⁷⁹ No-legacy principle.

- ristsõltuvust, eriti märkimisväärse küber-turvariskiga majandusvaldkondades (nagu telekommunikatsiooni-, finants- jm sektorites). Seetõttu on **ühise küberturbe tagamine Euroopa Liidus** üheks siseturu tõhusa toimimise oluliseks eeltingimuseks.
213. Praegu on küberturbe alane koostöö liikmesriikide vahel killustatud ning toimub hea tahte alusel, kuigi võrgu- ja infoturbe direktiivi rakendamine peaks koostööd institutsionaliseerima ja tihendama. Küberturbe alane ühistegevus ei peaks piirduma liikmesriikide ja EL institutsioonide vahelise koostööga. Oluline on, et vastastikku jagataks rohkem võimekusi, tehnoloogiat ja teavet riiklikus küberruumis toimuva kohta. See omakorda aitaks kõigil liikmesriikidel paremini hinnata riske ja ohtusid ning võimaldaks üksteise informeerimise, abistamise ning ühiselt harjutamise ja reageerimise kaudu parandada usaldust ja turvalisust kogu EL-is. Liikmesriigid peavad koostööd tegema eriti nende elutähtsate teenuste korraldamisel, mille puhul on olemas piiriülene ristsõltuvus. Lõppeesmärgiks peaks olema loodud olukord, kus on võimalik **turvata kogu EL-i küberruumi ühtse tervikuna**.
214. Toetame EL-i keskse küberturbe võimekuse suurendamist, sealhulgas läbi EL-i võrgu- ja infoturbeintsidenditega tegeleva rühma **CERT-EU⁸⁰ ning Euroopa Võrgu-ja Infoturbe Ameti (ENISA) mandaatide ja tegevuse laiendamise**. Eesti toetab ENISA-le praegusest tugevama mandaadi andmist eesmärgiga võimaldada ametil koos Euroopa Komisjoniga tõhusamalt **edendada liikmesriikide vahelist koostööd** ja abistada liikmesriike küberturbe tagamisel läbi teadmuse pakkumise. Lisaks CERT-EU praegustele tegevustele EL institutsioonide turvamisel võiks selle roll suureneda üle-euroopalise CERT-ide koostöö tagamisel.
215. Intensiivset ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist **teadus- ja arendustegevust küberturvalisuse valdkonnas** tuleb jätkuvalt toetada Horisont 2020 jt teadus- ja arendustegevuse rahastute raames.
216. Infoühiskonna toimimise ning paljude elutähtsate teenuste turvalisuse ja ohutuse tagamise üks eeldusi on **usaldusväärne krüptoalgoritmide kasutamine**. Eesti toetab krüpteerimistehnoloogiatega seotud julgeolekuprobleemide analüüsimist ja peab Euroopa julgeolekuaruatluses osaledes oluliseks, et ühiskonna turvalisust tagataks viisil, mis ei diskrediteeri krüpteerimistehnoloogiatel põhinevate toodete ja teenuste usaldusväärset.
217. Euroopa lähenemine küberturbele peab olema osa terviklähenedisest küberkaitsele ja – julgeolekule. Eesti toetab **EL küberjulgeoleku strateegia uuendamist** ning selle käigus eelkõige elutähtsate sektorite põhiste (sh lennundus-, transpordi-, energia- ja telekommunikatsiooni sektorid) küberturbe meetmete käsitlemist.

Energeetika

218. Euroopa Liidu energiapoliitilised valikud peavad lähtuma eesmärgist saavutada Euroopa Liidu majanduskeskkonna konkurentsivõime paranemine võrdluses teiste maailma regioonidega. Selleks koondatakse Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline juhtimine ja valdkonna poliitikate kujundamine Euroopa energialiidu strateegia alla⁸¹. Eesti Euroopa-

80 EU Computer Emergency Response Team (CERT).

81 Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispankale – Vastupidava

suunaline energiapoliitika aastatel 2015-2019 on seega tihedalt põimunud energialiidu arendamisega. Eesti eesmärkide täitmisel energialiidus on suur roll regionaalsel koostööl, kus Läänemereäärsed riigid on Läänemere energiaühenduste kava (BEMIP) senisel elluviimisel ülejäänud Euroopa Liidu piirkondadele heaks eeskujuks.

219. Energiajulgeoleku kindlustamine ja Põhja-Balti elektri- ja gaasituru väljaarendamine ning selle liitmine EL ühtse energiaturuga on Eesti Euroopa Liidu energiapoliitika üks prioriteete. Importenergia moodustas 2012. aastal EL-is tarbitavast energiast umbes 53% (2002. aastal oli vastav number umbes 47%, dekaad varem alla 40%). Eesti energiasõltuvuse määr oli 2013. aastal 11,9%, selle näitajaga olime EL-is kõige vähem importenergiast sõltuvuses olev riik. Energiajulgeoleku suurendamiseks ja välistest energia tarnijatest sõltuvuse vähendamiseks tuleb EL-is väärtustada ja paremini ära kasutada Euroopas asuvaid primaarenergia allikaid. Kodumaiste allikate kasutamisel tuleb liikuda kõrgema lisandväärtuse loomise ja väiksema keskkonnamõju tekitamise suunas kooskõlas EL ja riigisiseste kasvuhoonegaaside vähendamise ja taastuvenergia eesmärkide saavutamiseks. See tähendab, et peame töötama selle nimel, et mitte-konventsionaalsete energiaallikate kasutamisele ei seataks lühiajaliselt ebaproportsionaalselt kõrgeid keskkonnanõudmisi, mis sunnivad tootjaid enneaegselt lõpetama energia tootmise EL-is ilma, et asemele tekiks oluliselt väiksema keskkonnamõjuga energia tootmine või tootmine taastuvatest energiaallikatest.
220. Energialiidu eesmärgiks peab olema EL-i energiasaarte likvideerimine ning energiasüsteemide sõltuvuse määra vähendamine kolmandate riikide energiasüsteemide talitlusest. Balti riikide jaoks tähendab see elektrituru vallas elektrisüsteemide desünkroniseerimist Venemaa ühendelektrisüsteemist ja sünkroniseerimist Kesk-Euroopa sagedusalaga. Gaasitaristu arendamise eesmärgiks on Soome ja Baltikumi ühendamine ühtseks turuks läbi Balticconnector'i rajamise ning regiooni ühendamine muu Euroopaga läbi Leedu-Poola gaasiühenduse. Eesti huviks on kindlustada suurtele piiriülestele energiataristu projektidele EL-poolne tunnustus (ühishuviprojektide staatus) ja elluviimiseks vajalik toetus. Projektide elluviimisel tuleb lähtuda uues BEMIP raamistikus (2015-2020) kokku lepitud tegevustest ja tähtaegadest.
221. Energia siseturu väljaarendamiseks peame oluliseks kolmanda energiaturu paketi tingimusteta ning võimalikult väheste eranditega rakendamist. Toetame elektrituru võimalikult turupõhist toimimist, tugevat heitmekaubandussüsteemi ja väliskulude faktipõhist arvestamist energiahinnas. See vähendab riikide vajadust sekkuda turutoimimisse läbi erinevate toetuskeemide (reguleeritud hinnad, taastuvenergia ja fossiilkütuste toetused). EL peab tegutsema EL ja Põhja-Baltimaade regionaalsel tasandil, et integreerida energiaturge, ühtlustada turutoimimise reegleid ning tagada turgude läbipaistvus. Tegeleda tuleb ka liikmesriikide turgude liberaliseerimise ning turubarjäärade eemaldamisega. Energia siseturu edendamisel tuleb muuhulgas tagada konkurentsivõimelise hinnaga energia kättesaadavus tööstusele, pöörates samal ajal tähelepanu sellele, et energia hind ei paneks EL ettevõtteid võrreldes kolmandate riikide ettevõtetega ebasoodsasse konkurentsiolukorda.
222. Euroopa Liidu elektri ja gaasi varustuskindluse hindamiseks ja tõhustamiseks tuleb jätkata EL õigusraamistiku täiustamist, pöörates suuremat tähelepanu lahendustele, mida

energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegia; 25.02.2015; COM(2015) 80

- pakub regionaalne koostöö. Piirkondlik võimsuste piisavuse analüüs aitaks muuta elektrisüsteemi ning tootmisvõimsuste kasutamist efektiivsemaks ning paremini ära kasutada juba olemasolevaid võimsusi, andes tervikliku vaate regiooni elektri varustuskindlusest, kasutada olevatest tootmisvõimsustest ja uute võimsuste vajadusest. Liikmesriikide vahelise koostöö parandamiseks tuleb piirkondlikul tasandil välja töötada ühtsed siduvad kavad kriisiolukordade ennetamiseks ja lahendamiseks tarneraskuste puhul. Impordisõltuvuse vähendamiseks tuleb rakendada meetmeid ja EL-i vahendeid gaasi tarneallikate mitmekesistamiseks ja hoiustamise võimaluste parandamiseks.
223. Euroopa Liidu elektritootjatele on vaja tagada võrdsed konkurentsitingimused piiriüleses elektrikaubanduses kolmandate riikide elektritootjatega, mis vähendaks ebakindlust uutesse elektritootmisvõimsustesse investeerimisel. Energiakaubandusel kolmandate riikidega tuleb rakendada samu EL piiriülese kauplemise reegleid, mis kehtivad erinevate hinnapiirkondade vahel EL siseturul. Sellisel juhul on tagatud kõikide turuosaliste võrdne kohtlemine ja kooskõla EL kaubanduspoliitikaga.
224. Euroopa Liit peab suurendama oma ühtsust, koordineeritust ja läbipaistvust EL energiaalastes välissuhetes. EL peab jõuliselt rakendama olemasolevaid pädevusi konkurentsi-, energia- ja keskkonnapoliitikas, vähendamaks välistarnijate võimalusi liikmesriikidega manipuleerimisel. Meetmete rakendamine nõuab liikmesriikidelt Euroopa tasandil senisest tugevamat solidaarsust. Tugevdada tuleb koostööd energiaühenduse riikidega ning arendada energiakoridore, mis aitavad mitmekesistada EL-i tarneallikaid.
225. EL 2020 ja 2030 kliima- ja energiaraamistikud näevad ette järjest kasvavat taastuvenergiaallikate kasutuselevõttu (aastaks 2020 on Eesti riiklik eesmärk suurendada taastuvenergia osakaalu energialõpptarbimises 25%; aastaks 2030 on EL tasemel kokku lepitud eesmärk suurendada EL üleselt taastuvenergia osakaalu 27%-ni). Pooldame taastuvenergia kasutamise laiendamist ennekõike valdkondades, kus taastuvenergia suudab konkureerida fossiilsete kütustega kõige edukamalt. Tähelepanu tuleb pöörata taastuvate allikate kasutamisele energiamajanduses ning teadvustada kaugkütte eelistamise vajadust. Selles kontekstis on oluline tutvustada Eesti edukat kogemust taastuvenergia kasutuselevõtul soojusmajanduses.
226. Liikmesriikide taastuvenergia ressursside kättesaadavus on erinev ning sellest tulenevalt on erinev ka nende kasutuselevõtu hind. Koostöömehhanismide kasutamine⁸² ja riikide taastuvenergia toetuste vähempakkumisturgude avamine soodustab taastuvenergiaallikate kasutuselevõttu nendes liikmesriikides, kus see on majanduslikult kõige põhjendatum. Uus energialiidu juhtimisraamistik peab parimal viisil toetama selliste võimaluste kasutamist, mis võimaldavad liikmesriikidel ühiselt panustada EL energiaeesmärkide täitmisel. Arvestades Eesti head taastuvenergia potentsiaali, on koostöömehhanismide tugevam kinnistumine EL õiguses meie strateegiline huvi.
227. Oluline on jätkata tegevusi majanduse energia- ja ressursitõhusamaks muutmisel. Euroopa Liidu tasandil kehtestatavad raamtingimused ja välja töötatavad meetmed peavad arvestama liikmesriikide regionaalseid ja ajaloolisi eripärasid ning võimaldama neil ellu

⁸² Taastuvenergia direktiiv võimaldab kolme liiki riikidevaheliste koostöömehhanismide kasutamist: 1) statistilised ülekanded, kus taastuvenergia ülejäägiga riik müüb oma taastuvenergia statistika teisele riigile; 2) ühisprojektid, kus ühes LR-is olevat projekti arendatakse ja rahastatakse ühiselt ning toodang jagatakse riikide vahel ning 3) ühised toetuskavad, kus LR-id ühtlustavad oma toetuskavad ning toodetav energia integreeritakse ühtsesse turgu.

viia vajalikud investeeringud põlevkivitööstuse ressursikasutuse parandamiseks, lisandväärtuse kasvatamiseks ning keskkonnamuutuse vähendamiseks.

228. EL 2030 energiatõhususe eesmärgi arvestamine ja täitmine peab järgima 2020 eesmärgi loogikat, jättes liikmesriikidele piisavalt paindlikkust sobiva riikliku tõhususe määra ja indikaatori seadmisel. Energiatõhususe valdkond Eestis on EL-i keskmisest märkimisväärselt erinev põlevkivitööstuse kõrge energiamahukuse ja maagaasi vähesel kasutatavuse tõttu. Seetõttu ei pruugi ühetaolised lahendused EL-i tasemel olla Eestile kõige sobivamad. Toetame EL kliima- ja energiaraamistikuga aastaks 2030 seatud euroopaülest mittesiduvat eesmärki suurendada energiatõhusust 27%⁸³ ning anname sellesse panuse põlevkivitööstuse efektiivsuse tõstmisega, hoonete energiatarbimise vähendamisega ning transpordi energiatõhususe suurendamisega. Tulenevalt Eesti spetsiifikast peame energia säästmisel oluliseks keskendumist eelkõige energia lõpptarbimisele, mitte meetmetele, mis eeldaksid primaarenergia⁸⁴ tarbimise piiramist.
229. Energiatõhususe-alane koostöö ning panustamine ühistesse eesmärkidesse saab toimuda lisaks regulatiivsetele meetmetele ka ühiste energiatõhususe projektide rahastamise tasandil. Sarnaselt taastuvenergiatele on energiatõhususe meetmete rakendamine EL-i piirkondades erineva maksumusega, mistõttu võiks Eestil ning teistel Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel olla võimalus pakkuda riikidevahelise koostööna ühiseks rahastamiseks ka energiatõhususe projekte sh. kaugkütte ja koostootmise valdkondades. Balti riigid eraldi on suuremahulise energiatõhususe fondi loomiseks liiga väikesed, kuid potentsiaali näeme erinevate energiatõhususe projektide ühildamisel suuremaks investeeringuobjektiks. Taolised meetmed aitavad kaasa energiateenuste turgude arengule ja võimaldavad realiseerida EL-i mõistes kõige soodsama säästupotentsiaali.
230. Transpordisektori energiatarbimine on EL liikmesriikide lõpptarbimises üsna suure osakaaluga (u 30%), Eestis moodustab see keskmiselt 18%⁸⁵, kuid on viimastel aastatel pigem kasvutrendis. Seetõttu on tõhususmeetmetel, taastuvelektrit kasutava ühistranspordi osakaalu suurendamisel ja taastuvenergiast toodetud vedelatel ning gaasilistel kütustel transpordi-sektoris täita tähtis roll. Alternatiivkütuste ning vastava infrastruktuuri arendamise ning mõistliku liikuvuse soodustamise kaudu on võimalik kasutusele võtta kodumaiseid ressursse (näiteks Eesti puhul biometaan), parandada mobiilsust ning tõhustada transpordisektori toimimist.
231. Eesti omab ainulaadset kogemust laiapõhjalise nutiarvestite taristu väljaarendamisel ning elektriturul avamisel, mida toetab Euroopas innovaatiline andmevahetusplatvorm. Digitaalne infrastruktuur ehk e-ID ja X-tee käsikäes elektri- ja gaasiturgude avanemisega ning tarbimisandmete koondamisega võimaldavad uute ärimudelite tekkimist (näiteks agregeeritud tarbimise ja mikrotootmise juhtimisel põhinevad projektid). Samalaadsete

83 Võrreldes 2007. a prognoositud primaarenergia tarbimisega aastaks 2030

84 Energia tarbimise mõõtmisel on võimalik kasutada erinevaid mõõdikuid: primaarenergia kogutarbimine (looduslikest allikatest saadud energia millest lahutatakse eksport ja varu aasta lõpus), lõpptarbimine (energia, mis on saadud ja tarbitud pärast kõiki vahepealseid muundamisi teisteks energialiikideks).

85 Allikas: Eurostat. Arvestatud on ajavahemiku 2002-2012 keskmist energiatarbimist transpordisektoris.

protokollide ning andmetöötlusviiside kasutamine paralleelselt energiaturgude omavahelise liitmisega loob võimalusi dünaamiliseks andmete riskasutuseks ning energiateenuste ülepiiriliseks pakkumiseks ja tarbimiseks. Teeme pingutusi, et Eesti elektrituru jaoks loodud lahenduse oleksid kasutatavad ka teiste EL riikide elektriturgudel, eelkõige Läänemere-äärsetes riikides, mis looks kasvupotentsiaali Eesti energia- ja IT-ettevõtete jaoks.

232. Uue EL teadusuuringute ja innovatsiooni strateegia raames tuleb rõhutada selliste energiatehnoloogiate (sh tarbimisele, salvestamisele, ülekandele ja jaotusele ning tootmisele suunatud tehnoloogiate) arendamist, mis võimaldavad energia- ja ressursitõhususe saavutamist kogu energia väärtusahelas, vähendades ühtlasi ka EL impordisõltuvust. Strateegia peaks käsitlema lisaks biokütuste kasutusele ka alternatiivsete kohalikku päritolu madala süsinikusisaldusega kütuste arendamist, kütuste kasutamisel lenduva CO₂ püüdmist ja salvestamist ning imporditavate vedel- ja gaasiliste kütuste asendamist. Toetame Euroopa energialiidu strateegia eesmärki suurendada EL eelarvest uurimistöole ja investeringutele antava abi suunamist taastuvenergiasse. BEMIP raamistiku kaudu soovime teha koostööd piirkonna teiste riikidega, et edendada edasist koostööd regiooni uurimiskeskuste ja ettevõtete vahel, mis viiks parema ja kuluefektiivsema teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni infrastruktuuri, võimekuse ning EL finantsinstrumentide kasutamisele, kasutades seega terviklikumalt ära regionaalset innovatsioonipotentsiaali.

233. Piiriüleste energiajulgeolekut suurendavate energiaprojektide arendamiseks tuleb ka järgmises Euroopa Liidu finantsperspektiivis ette näha Euroopa Ühendamise Rahastu põhimõttel toimiv instrument. Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi⁸⁶ rahastut soovime energeetika valdkonnas kasutada regionaalsete ühishuviprojektide Eesti-poolse kaasfinantseeringu tagamiseks ning projektide edendamiseks, mis parandavad energiajulgeolekut, aitavad saavutada kliima, taastuvenergia ja energiasäästu eesmärgi. Lisaks tuleb arvestada sellega, et energeetikasektori jätkusuutliku arengu eelduseks on investeerimiskindlus.

86 Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispankale – Investeerimiskava Euroopa jaoks; 26.11.2014; COM(2014) 903

Välisasjad

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP)

234. Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärk on ühiste väärtuste ja julgeoleku edendamine eelkõige vahetus naabruses aga ka maailmas laiemalt. Selles tegevuses lähtub EL rahvusvahelisest õigusest ning demokraatia, inimõiguste ja õigusriikluse põhimõtetest. Välis- ja julgeolekupoliitika vallas toimib EL suhtlus kolmandate riikidega ennekõike EL-i institutsioonide kaudu. EL-i ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnad ja instrumendid peavad olema seotud üheks tervikuks ning seostatud muude poliitikavaldkondadega, nagu näiteks kaubanduspoliitika, kliima- ja energiapoliitika.
235. EL vajab järjekindlat ja sisukat **naabruspoliitikat**, mis põhineb partnerlussuhetel, ühistel väärtustel ning mis keskendub partneritega vastastikku huvipakkuvatele valdkondadele: julgeolek, kaubanduse areng, energiaühendused ja -julgeolek ning mobiilsus. Samas peab EL rohkem eristama partnereid vastavalt nende lõimumissoovile ja -võimele.
236. Eesti toetab aktiivselt naabruspoliitika raames toimuvat **idapartnerlust**. Eesti peab oluliseks Ukraina, Moldova ja Gruusiaga sõlmitud assotsieerumislepingute täielikku rakendamist ja toimimist. Eesti toetab nendes riikides ellu viidavaid reforme, muuhulgas selliseid, mis toetavad paremat riigivalitsemist, soodustavad demokraatia arengut, kindlustavad nende julgeolekut ning loovad tõhusama majanduskeskkonna. Neile Euroopa partneritele, kelle lõimumisprotsess on edasijõudnum, tuleb keskpikas perspektiivis avada **ligipääs neljale põhivabadusele**. Eesti toetab neile riikidele EL-iga liitumisvõimaluse (nn „Euroopa perspektiivi“) kinnitamist ja peab vajalikuks, et EL panustab rahaliste vahenditega idapartnerite arengusse.
237. Suhtluses **lõunanaabritega** lähtub EL universaalsetest väärtustest (demokraatia, õigusriik, inimõigused) ning partnerriigi valmidusest edeneda reformidega. Oluline on EL-i koostöö ÜRO-ga ja regionaalsete partneritega kriiside ennetamisel, terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse tõkestamisel ning lõunanaabruse riikide julgeolekusektori reformide toetamisel. Erilist tähelepanu tuleb osutada EL-i lõunanaabruse suunal naiste õiguste toetamisele, haridusele ning informatsiooni- ja kommunikatsiooni-tehnoloogiate kasutamisele ühiskonna reformimisel ning sellise EL kaubanduspoliitika arendamisele, mis oleks toeks lõunanaabrite majandusele.
238. **EL-i laienemine** peab jätkuma aluslepingutes sätestatud raamistiku ja tingimuste kohaselt, pidades silmas 2006. a kokkulepitud uuenenud laienemiskonsensust⁸⁷. Eesti toetab liitumisprotsessis osalevate Euroopa riikide liitumispürgimusi ja on valmis edasi andma oma reformikogemusi kõikidele soovijatele, et lihtsustada nende ühinemist.
239. Eesti tegutseb aktiivselt EL **transatlantiliste koostöövõimaluste arendamise** nimel esmajärjekorras julgeoleku, kaitsekoostöö ja vabakaubanduse valdkondades, toetades kõiki püüdeid arendada transatlantilisi suhteid, strateegilisi suhteid ja EL-i ühtsete seisukohtade kokkuleppimist.
240. EL peab olema **Venemaa-poliitikas** ühtne ja järjekindel, et kindlustada Euroopa julgeolekut ja selle aluspõhimõtteid Venemaa agressiivse käitumise vastu. EL kasutab nii dialoogi kui ka sanktsioone, et lõpetada Venemaa agressioon Ukrainas ning surve

⁸⁷ Konsensus põhineb EL-i vastuvõtuvõimel.

kasvamine teistele EL-i naaberriikidele. Sanktsioonid peavad kehtima seni, kuni on täielikult taastatud Ukraina suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus. EL peab tõhustama strateegilise kommunikatsiooni võimet, et seista vastu Venemaa väärinfo levikule. Probleemid EL-Vene suhetes on Venemaa poolt aetava poliitika tõttu pikaajalise iseloomuga. Suhete parandamine on võimalik, kui Venemaa asub täitma oma rahvusvahelisi kohustusi, eelkõige austades oma naabrite suveräänseid valikuid ning territoriaalset terviklikkust.

241. Oma kodanike paremaks kaitseks kolmandates riikides toetab Eesti **tõhusamat konsulaarkoostööd EL-i liikmesriikide vahel**. Samuti toetab Eesti jätkuvalt EL-i välisestuse rolli suurenemisest kodanikele konsulaarabi ja -kaitse korraldamise koordineerimisel ennekõike kriisiolukordades.

Kaubanduspoliitika

242. Euroopa Liit on pühendunud liberaalse **kaubanduspoliitika** arendamisele maailmas, tegutsedes tugeva multilateraalse kaubandussüsteemi säilitamise nimel ning sõlmides jätkuvalt oluliste kaubanduspartneritega kahepoolsete vabakaubandus- ja investeringute kaitse lepinguid. Üha tiheneva konkurentsi tingimustes peavad EL ja Ameerika Ühendriigid tegema tihedamat koostööd, et leida lahendusi üleilmsete poliitilistele, majanduslikele ja keskkonna-probleemidele. Seetõttu on esmatähtis võimalikult kiiresti sõlmida ja rakendada atlandiülene kaubandus- ja investeerimisleping TTIP, mis kehastab ühistel huvidel põhinevat transatlantilist partnerlust ning on seetõttu ka Eesti ja kogu Euroopa julgeoleku peamiseks tagatiseks. Atlandiülene koostöö küberkaitse ja strateegilise kommunikatsiooni alal on vältimatult vajalik. Samuti soovib Eesti võimalikult kiiret kaubanduslepete sõlmimist mitmete teiste riikidega sealhulgas Jaapaniga ja toetab EL-i suhete edendamist teiste strateegiliste partneritega nagu Hiina, India ja Brasiilia.
243. EL-i ja euroala liikmesriigid peavad kokku leppima ja esitama ühiseid seisukohti nii oma kahepoolsetes suhetes strateegiliste partneritega kui ka kõikidel rahvusvahelistel foorumitel ja kõikides rahvusvahelistes organisatsioonides, näiteks IGF, ITU, G7, G20, IMF ja ÜRO. Peame oluliseks, et WTO Doha arenguvoor on edukalt lõpetatud. EL-i turule juurdepääsu strateegia toimib ja toetab EL-i ettevõtete ligipääsu välisturgudele. Eriti kolmandates riikides Euroopa VKE-de tegevuse toetamisel pooldab Eesti ettevõtlusvõrgustiku *Enterprise Europe* võimlauste tõhusamat kasutamist.
244. EL valmistab Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikidega suhteid reguleeriva Cotonou lepingu ülevaatuseks aastaks 2019 viisil, mis arvestaks rahvusvahelise keskkonna ning partnerriikide arengut viimase 15 aasta jooksul.

Arengukoostöö

245. Euroopa Liidu **arengukoostööpoliitika** on suunatud vaesuse vähendamisele ning stabiilsuse ja heaolu kasvule. See toetab inimõiguste ja demokraatia levikut kogu maailmas. ÜJVP poliitikate sidususe edasisele suurendamisele tuleb rõhku panna. Praeguseks on naabuspoliitika ja arengukoostöö omavahel seostatud selliselt, et tegevused lähtuvad riikide individuaalsetest vajadustest ja koostöö tasemest. Samuti on arengukoostöö seostatud humanitaarkriiside ennetuse ja ülesehituse tegevustega. Selles valdkonnas on täiendavat sidusust vaja rände lähteküsimuste lahendamisel rände lähte- ja siirderiikides, takistades seadusevastast liikumist, kuid lihtsustades seaduslikku rännet. Riigihangete

tingimuste seadmisel tuleks tähelepanu pöörata võimalikele vastutustundliku tarneahela aspektidele.

246. Arengukoostöö prioriteetide seadmisel peab EL enam lähtuma poliitilistest kriteeriumitest nõnda, et läbiviidavate projektide kaudu luuakse paremad võimalused EL-i partnerite haldussuutlikkuse tõhustamiseks, inimõiguste kaitsmiseks ning reformi- ja üleminekukogemuse jagamiseks. Arengukoostöö tulemuslikkuse hindamisel tuleb lisaks eelarve täitmisele senisest enam tähelepanu pöörata püstitatud eesmärkide mõistlikule ja jätkusuutlikule saavutamisele.

Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP)

247. **Euroopa Liidu ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP)** peab panustama Euroopa julgeoleku tagamise ning regionaalse stabiilsuse edendamisse. ÜJKP peab kaasa aitama liikmesriike jõupingutustele kaitsevaldkonnas, parandama teadlikkust Euroopa erinevate regioonide julgeolekuohtudest ning suurendama liikmesriikide vahelist solidaarsust. Eesti suunab tähelepanu ÜJKP edendamisele nii, et see parandaks liikmesriikide kaitsevõimet muuhulgas läbi kaitsekulutuste suurendamise, kiirreageerimisvõime parandamise, hübriidsõja suhtes vastupanuvõime tõstmise, sõjaliste ja mittesõjaliste EL-i valdkondade parema koostöö, võimearenduskoostöö tihendamise ja kaitsetööstuse edendamise kaudu.
248. ÜVJP ja ÜJKP tugevdamise üks aluseid on 2016. a valmiv uus, laienenud ulatusega ja muutunud julgeolekukeskkonda arvestav **Euroopa julgeolekustrateegia**. Peame oluliseks, et uus strateegia määratleb EL-i välis- ja julgeolekupoliitilised eesmärgid ning nende saavutamise vahendid. Samuti peab strateegia andma suunise, kuidas tegeleda EL-i ees seisvate väljakutsete ja ohtudega, võttes arvesse nii Venemaa sõjalist agressiivsust kui ka teisi aktuaalseid probleeme nagu ebastabiilsus Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas ning terrorismi levik. Strateegias peab sisalduma EL-NATO võimalikult tiheda koostöö tähtsus Euroopa julgeolekukorralduse alusena. Eesti eesmärk on tulemuslik EL-i välistegevus, mis rajaneb EL-i sise- ja välispoliitikainstrumentide omavahelisel sidususel ning liidu tihedal koostööl partneritega.
249. Eesti näeb vajadust oluliselt parandada **Euroopa Liidu ja NATO koostööd**, mis võimaldaks efektiivsemalt ning dubleerimist vältides parandada tegevust kriisiohjes ja võimearenduses. Eesti jätkab võimaluste otsimist EL-i ja NATO koostöö edendamiseks valdkondades, kus selleks on selge mõlemapoolne huvi nagu küberkaitse, hübriidsõja vastu valmistumine, strateegiline kommunikatsioon ning situatsiooniteadlikkuse tõstmine. Eesti toetab EL-i ja NATO ametkondade omavahelisi tihedaid kontakte.
250. Krimmi annekteerimine ja Venemaa agressioon Ukraina vastu rõhutavad vajadust tegelda nii konventsionaalsete kui mittekonventsionaalsete sõjaliste ohtudega. Eesti eesmärk on, et Euroopa Liidus paraneb arusaam nn **hübriidsõjapidamisest**, astutakse samme ohu ennetamiseks ning ollakse valmis ühenduse või mõne liikmesriigi vastu suunatud hübriidsõja korral tegutsema. EL-i tasandil tuleb 1) tuvastada eri valdkondades (peale ÜJKP ka strateegiline kommunikatsioon, küberjulgeolek, kaubandus, rahandus, energia, õigus ja korrupsioonivastane võitlus) EL-i haavatavused, 2) kaardistada olemasolevad meetmed hübriidohu ennetamiseks ja neile reageerimiseks, 3) leida võimalused, kuidas EL saab oma liikmesriikide ja partnerite vastupanuvõimet toetada. Soovime suunata üldised arutelud konkreetseteks otsusteks ja tööplaanideks.
251. **Kaitsekulutused** on hoolimata majanduskriisi möödumisest ja julgeolekuolukorra järsust teravnemisest jätkanud EL-is vähenemist. Kaitsekulutuste languse tõttu kannatavad nii

- liikmesriikide sõjalised võimekused kui ÜJKP tervikuna. Seetõttu on Eesti eesmärk hoida piisavate kaitsekulude vajadust pideva poliitilise tähelepanu all, mis võib väljenduda EL-is uute sihtmärkide või mõõdikute kehtestamises. Eesti jätkab panustamist EL-i initsiatiividesse, mis aitavad kaasa kaitse-eelarvete mõjusamale kasutamisele.
252. **Kriisireguleerimine.** EL-i sõjaliste operatsioonide väeloome on olnud keeruline, mh on vähenenud liikmesriikide valmisolek neis osaleda. Eesti eesmärk on, et EL oleks võimeline rahvusvahelisi kriise ohjama, eriti Euroopa naabruskonnas, milleks on vaja poliitilist tahet oma huvide kehtestamiseks ning liikmesriikide piisavaid sõjalisi ja tsiviilseid võimeid. Jätkame panustamist EL-i sõjalistesse operatsioonidesse ja tsiviilmissioonidesse. Kiirreageerimiseks loodud EL-i lahingugruppe pole kordagi kasutatud, mille üheks põhjuseks on väljamineva lahingugrupiga kaasnevad suured kulutused, mis jäävad suuresti lahingugrupis osalevate riikide endi kanda. Eesti töötab lahingugruppide (eeskätt strateegilise transpordi) ühisrahastamise suurendamise suunas ning jätkab lahingugruppidesse panustamist. Eesti toetab EL-i püüdlusi suurendada partnerite endi võimekust julgeolekukriisidega toime tulla (nn väljaõppe ja varustuse algatus, partnerriikide julgeolekureformide toetamine), kuid abisaajate ring ei tohi piirneda Saharataaguse piirkonnaga.
253. **Küberkaitset tuleb jätkata nii EL-i kui liikmesriikide piisava küberkaitsevõime tagamist kriiside puhul.** Eesti eesmärgiks on läbimõeldud ja terviklik EL-i küberpoliitika erinevate töösuundade koordineerimine ja juhtimine. Küberkaitset peab arendama kooskõlas ja võrdselt teiste EL-i küberjulgeoleku suundadega, rakendades selleks muuhulgas juba vastuvõetud dokumente, nagu 2013. a küberjulgeoleku strateegia ja 2014. a küberkaitse poliitikaraamistik, ning analüüsides, milliseid mehhanisme ja võimeid on vaja EL-is ja liikmesriikides rakendada selleks, et parandada ühist situatsiooniteadlikkust, küberalast juhtimist ja küberintsidentidele reageerimise võimet. Lisaks eelmainitutele peab Eesti kõige suurema potentsiaaliga koostöösuundadeks ühisõppusi NATO jt partneritega strateegilisel ja tehnilisel tasemel, teadus- ja arendustegevust ning küberkaitsealast väljaõpet.
254. Võimete ühiskasutus aitab parandada liikmesriikide sõjalist võimet, suurendades seeläbi ka EL-i julgeolekut, millele aitab ühtlasi kaasa tugevam Euroopa kaitsetööstus. **Võimete ühiskasutuses** lähtub Eesti eelkõige enda kaitsevajadustest ning otsib võimearenduse koostööks valdkondi, kus teiste riikidega huvid kattuvad. On oluline, et Euroopa Kaitseagentuuri (EDA) formaadis arendataks võimeid, mida Eesti juba omab või mille arendamisega soovime alustada. Samuti toetame Euroopa Komisjoni teadus- ja arendustegevuse raha suunamist nendesse valdkondadesse, kus on tuvastatud kriitilised puudujäägid.
255. **Kaitsetööstuse valdkonnas** peab Eesti oluliseks Euroopa kaitsetööstuse konkurentsivõime säilitamist ning kaitsetööstusturu efektiivsemat toimimist. Seetõttu toetab Eesti initsiatiive, mis aitavad antud suunas liikuda. Sealhulgas toetame Euroopa Komisjoni kavatsust hakata rahastama ÜJKP ning kahese kasutusega toodete teadus- ja arendustegevust, efektiivsemat toe pakkumist VKEdele, tarnekindluse edendamiseks seotud tegevusi ning EL-i kaitsetööstusturu avamist. Lisaks pooldab Eesti 2009. a kaitsevaldkonna hankeid ja kaitsetööstustoodete transiiti reguleerivate direktiivide selget ja ühtlast rakendamist.